Lodzer Tageblat № 56

Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem

פרייז 30 גראשען

לאָדזשער טאַגעבלאַט

היינט 12 זייטען

רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פיעטריקאָווער 16.
טעלעפאנען פון: רעדאקציע 100-57, פון אדמיניסטראציע 100-47.

פרייטאג, פ׳ השא, י״ז אדר תרצ״א | 6 marca 1931 r. | 24-טער יאהרגאנג

הננו משתתפים בצערו של חברנו **שמואל פודלנסקי** במות עליו

אביו ז״ל

בעבודתו לטובת א״י העובדת ימצא נחומים.

הברי „התאחדות׳ בלודז

ערשטקלאסיגער דאמען-שניידער

א. לערער

(געוועזענער לאנגיעהריגער צישניידער ביי ל. טריסטמאן)

נייע ציגעל-גאס № 17 טעל. 142-69

עמפעהלט זיך דער געעהרטען קונדשאפט מיט זיין עלעגאנטעסטע אויספערטיגונג לויט די נייעסטע פאריזער און ווינער מאָדעלען

פרייזען צוגענגליך.

בעקאַנטמאַכונג

די תלמוד תורה מחזיקי אמונה פעפער-גאס 17 מאַכט בעקאַנט, דאָס מוש״ק פרשת תשא 7 מערץ 1931 7 אַ זייגער אָוונד קומט פאָר די

יעה־ליכע גענעראַל פערזאַמלונג

טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואַהלען פון אַ פּאָרזיצענדען און 2 אַסע-סאָרען 3) טעטיגקייט און קאַסע-בעריכט 4) פרייע פאָרשלאָגען 4) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג און רעוויזיאָנס-קאָמיסיע. צום 2-טען טערמין 8 אזו. ביי יעדע צאָהל מיטגלידער. כדי נישט צו פערלירן וואַהל-רעכט בעטן מיר צו ערלעדיגן די ביטראָג תלמוד תורה מחזיקי אמונה לאָדז פעפער גאס 17

חרטה-ערקלערונג.

דער סכסוך, וואָס איז אין זיין צייט פאָרגעקומען צווישען מיר און ה׳ א. י. בערגער, פיעטריקאָווער 64 איז אויפ׳ן פרידלי-כען אופן ערלעדיגט. אַלס צייכען פון חרטה שפענד איך 36 זלאָטים פאַר אַ וואָוילטעטיגען צוועק צו דער דיספּאָזיציע פון די ה״ה: י. דעגענשטיין און מ. זאַנדמאַן.

יצחק רייכמאַן

מיטאינהאַבער פון דער פירמע

י. דעגענשטיין און קאָמפּ. אין לאָדז

בעלגישע שפּיגעל

די שפּיגעל-פאַבריק פון

JAKÓB FELIX, Łódź, Piotrkowska 20

telefon № 219-03

מאַכט בעקאַנט דעם געעהרטען קונדשאַפט, אַז חוץ איהרע בילּיגע פרייזען, ליפערט די פירמע ווייטער ווי ביז אהער איהרע בעקאַנטע מעבעל-שפּיגעל פון לאַגער, ווי אויך די ספּעציעל בעשטעלטע אַלערליי פאַסאָנען. אַלעס אויס אָריגינאַל בעלגישעס ערשטקלאַסיגעס קריסטאַל שפּיגעל-גלאָז. דאָס שטיק-מעבעל האָט ווירקליך אַ גאַנץ אַנדערן אויסזעהן ווען ס׳ויצט דערין אַ עכט בעלגישעס שפּיגעל-גלאָז. NB. גאַראַנטירט ווערט נאָר פאַר דעם שפּיגעל, וואָס איז פערזעהען מיט מיין פירמע-שטעמפּעל (קיין עטיקעט, נאָר ווייסער שטעמפּעל).

איך בעזיץ נישט – קיין פיליאַס –

גרויסער הורט-לאַגער פון אַלערליי

פענסטער-שייבען

פרייזן קוראַנטען אויף פערלאַנג.

דאַך- און דראַט-גלאָז, אַלע קאַלירען פון אָרנאַמענט-גלאָז / פּערטרעטונג פון די בעלגישע געזעלשאַפט גלאָז-היטען אין ראַדאָם און שציאַקאָווא.

שויפענסטער-שייבען

פון בעלגישען קריסטאַל, ווי אויך פון טשעכישען גלאָז.

מאָרגען שבת 10 אַ זייגער אָוונד, קומט פאָר לויט׳ן איניציאַטיוו פון אַקאַדעמיש-ציוניסטישען פעראיין אין די זאַלען פון „וויזא״ (שענקעוויטשאַ 26)

אַקאַדעמישער פורים-באַל

אַטראַקציעס, אַקאַדעמישע שאַפּקע, טענץ ביי רעפ לעק-טאָרען. – איינגאַנג אויסשליסליך אויף איינלאַדונגען.

אינווענטאַר-אויספערקויף

פון: פלוש-דעקען, פלוש-טישטיכער, נאַזרוטקעס אויף קאָזעטקעס, רייזע-פּלעד עד צוליב די קומענדיגע יום-טובים

צו גאַנץ בילּיגע פרייזען

ביטע זיך איבערצייגען! זאָגאַר אין ענצעל

אין דער פּלוש-פאַבריק

נאַריטאָוויטשאַ 3, פראָנט 1 שטאָק

טעלעפאָן 121-70.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ל. טאָכטער און שוועסטער

געניאַ פינטשעווסקאַ

מיט ה׳ **העניך וואַלדפאַגעל**

ווינשען אַ האַרציגען מזל-טוב און פיל גליק

עלטערן און געשוויסטער

אַ הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פריינדין צו איהר תנאים

פרל. **חנה זילבערמאַן**

מיט ה׳ **רובין שפּירא**

און מיר ווינשען זיי אַז זייער לעבענס-וועג זאָל מיט גליק בעצירט זיין

י. ראָזענבלום און פרוי

טוך און קאַרט לאַגער

ב. גוטטער

טעל. 128-10 | טעל. 128-10

נאָוואָמיעסקאַ 4, פראָנט 1. שטאָק

עמפפעהלט צום לויפענדן סעזאָן אַ גרויסן אויסוואַהל מענער און דאַמען סחורות לאָדזער, טאָמאַשאָווער, ביליצער און אויך אויסלענדישע.

בעסטע קוואַליטעט / נייעסטע מאָדע / בילּיגסטע פרייזען

הורט און דעטייל. | הורט און דעטייל.

פאַבריק פון פאָרהאַנגען, קאָפּען, פאָרטיערן און ראָ-לעטען אַלע אַרט הורט און דעטייל-פערקויף

איזאַק בער

פעטריקאָווער 85 און אַל. קאָשטשושקי 28

(פריהער פּאָלודניאָווא 6)

„**הזמיר**" אַלעיאַ קאָשטשושקי 21

זונטאָג דעם 8.3 8.30 אָוועגד

טראַדיציאָנעלער **פורים-קאָנצערט**

אונטער דער לייטונג פון ה׳ העניך יאַבלאָן

עס בעטייליגען זיך דער אָרקעסטער, כאָר און די סאָליסטען אַסווין באַומגאַרטעל, ברידער גרינוואַלד, העכט, שאַרפשטיין א. א.

אין פּראָגראַם: שאַפונגען פון זילבערג, שקלאַר, סאַמינסקי, היידען, הענדעל, פערנאַלעס א. א. רעציטאַציעס – מ. מאָשקאָוויטש אַקאָמפּ. פרל. ראָזענצווייג און אינזש. לעאָן ליבערמאַן

בילעטען פון 50 גר. ביז 2.50 זל. צו בעקומען ביי דער קאַסע פון „הזמיר".

זונטאָג, דעם 8.3 4 נאָכמיטאָג **אַ קאָנצערט פאַר יוגענד** פּראָגראַם פון אָוו. קאָנצערט

בילעטען צום פרייז פון 30 גר. ביי דער קאַסע פון „הזמיר".

דעם גרעסטען אויסוואַהל פון ביליצער, לעאַנהאַרדט׳ס און טאָמאַשאָווער סחורות

עמפעהלט צו די בילּיגסטע פרייזן

טוך- און קאַרט-לאַגער

מ. און ש. ראַבינזאָן

לאָדז, פּיעטריקאָווער 45

פראָנט 1-טער שטאָק.

דאַנקזאַגונג

ה׳ אברהם אפּפעלבוים און פרוי לאָה׳ציע געבוירען ליכטענשטיין פון צוויקאָו (זאַקסען) פריהער געוואוינט אין לאָדז. דאַנקען מיר אונזער פאַמיליע און פריינד פאַר די טעלעג-ראַמען און געשאַנקען צו דער האָכצייט פון אונזער ליבע טאָכטער

פאַלאַ מיט ה׳ **יאָזעף הירש**

פון קאַרלסבאַד, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 22-טען פעברואַר 1931

פאַמיליע אפּפעלבוים

צו דער האָכצייט פון מיין שוועסטערן טאָכטער **פאַלאַ אַפּפעלבוים** אויס צוויקאָו (זאַקסען) מיט הערן **יאָזעף הירש** פון קאַרלסבאַד, וואָס איז פאָרגעקומען אין פראַנצענסבאַד (טשעכיען) ד. 22-טען פעברואַר 1931 ווינש איך פיל גליק און אַ צופרידען צוזאַמענלעבען

דער אָנקעל

אלי ליכטענשטיין און פאַמיליע

אַנאָנסען

— אין —

לאָדזשער טאַגעבלאַט

האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג

דער דיפּלאָמירטער מענער-שניידער

מ. קריסקע אויף סטאַדאַלניאַנאַ 2 – (רוג פּאָדושעטשנע) –

נעהמט אָן הערען-אַנציגע און פערטיגט אויס פּינקטליך און סאָליד לויט די לעצטע פּאַרי-זער-זשורנאַלען צו קאָנקורענץ פרייזען.

!!! קומט און איבערצייגט אייך !!!

מיט אַכטונג

מ. קריסקע סטאַדאַלניאַנאַ 2

Z intencji zaręczyn
p. **Sali Kupermincówny**
p. **Abramem Grinszpanholcem**
życzy różowej przyszłości
Ewa Fiszerówna

צו דער פערלאָבונג פון

אַבראַם גרינשפּאַנהאָלץ

מיט פרל. **סאַלאַ קופּערמינץ**

גראַטולירען הערצליך און ווינשען פיל גליק

בער לייב סאַלאָמאָנטשיק און פרוי

אלע וואיעוואדעס אויף ארעגירונגס-קאנפערענץ

אין קאמף געגן ווירטשאפטליכען קריזיס

גענעראל סעקרעטאר פון פעלקער-ליגע פונאנדערגעשיקט מאקדאנאלד'ס בריף צו אלע מלוכות

גאנדי אפגערופען דעם פאסיוון ווידערשטאנד געגען ענגלאנד

גרויסע רעגירונג-קאנפערענץ וועגען קאמף מיט דער ארבייטסלאזיגקייט

ווארשא, (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). די אוועגר-צייטונגען „וויעטשור ווארשאווסקי" מעלדעט, אז אויף דער נעער ווער ווערט פארקומען א ספעציעלע רעגירונגס-בעראטונג מיט'ן אנטייל פון אלע וואיעוואדעס, מיט'ן ציל ארויסצוארבעטן די שווערע ווירטשאפט-לעכע לאגע און אויסצוגעפינען מיטלען אפצושטעלען דעם ווייטערדיגען וואוקס פון ארבייטסלאזיגקייט. דער רעזולטאט און גאנג פון די בעראטונגען זאל דורך א ספעציעלען קוריער איבערגעשיקט ווערן צום מארשאל פילסודסקי אויף מאדייראַ.

מאקדאנאלד'ס בריף ווערט צוגעשיקט צו אלע מלוכות

גענף, 5. מערץ (ספעציעל צום „לאדזער טאגעבלאט") דער גענעראל סעקרעטאר פון דער פעלקער-ליגע האט פונאנדערגעשיקט צו אלע מלוכות, וואס געהערען צו דער פעלקער-בונד מאקדאנאלד'ס בריף צו פראפ. וויצמאן וועגען דער ענגלישער פאליטיק בנוגע ארץ-ישראל.

דייטשלאנד געהעכערט צאל אויף קארן

בערלין, 5. מערץ (טו) לויט פאראָרדנונג פון די לאנדווירטשאפט און פינאנץ-מיניסטארען איז געהעכערט געווארען דער אריינפיהר-צאל אויף קארן פון 15 אויף 20 רייכס-מארק פאר יעדען דאפעל-צענטנער.

לוין-סכסוך אין דער נאפט-אינדוסטריע

ארבייטסגעבער ווילען פערקלענערן די שכירות אויף 17 פראצענט

לעמבערג, 5. מערץ (טעלע פון אונזער קארעספאנדענט). די אונטער-האנדלונגען צווישען די נאפט-אינדוס-טריעלער און די ארבייטער ארום דעם פראיעקט פון די ארבייטס-געבער צו פערקלענערן די לוינען אויף 17% האט בען גישט דערפיהרט צו קיין הסכם. די ארבייטער פארטייען האבען אפגע-וואָרפען די פארשלאגען פון די אינדוס-טריעלער, ארויסשטעלענדיג זייערע פאר-שלאגען, וועלכע ווערען איצט בעטראכט דורך די ארבייטס-געבער.

גאנדי אפגערופען דעם פאסיוון ווידערשטאנד געגען ענגלאנד

דעלהי 5 מערץ (ספעציעל צום ל. ט.) נאך א לאנגע לייזענשאפט-ליכער דיסקוסיע האט דער אל אינדישער קאנגרעס בעשטעטיגט דעם אפמאך, וואס איז געשלאסען געווארען צווישען גאנד'ן און דעם וויצע-קעניג פון אינדיען לארד אירווין. דערמיט איז אפיציעל אפגעשאפט געווארען דער פאסיווער ווידער-שטאנד געגען דער ענגלישער אדמיניסטראציע.

קלאנג-פילם-טעאטער

CASINO

היינט אויסערגעוועהנליכע פרעמיערע פון גרעסטען פילם פון דעם סעזאן, איבערשטייגענד דעם פילם „די ליבעס-פאראדע"

MONTE CARLO

רעזשי פון בעריהמטען רעזשיסער ערנעסט לוביטש. אין די הויפט-ראלע: די פרעכטיגסטע ערשיינונג פון עקראן Jeanette Mac Donald אלס נאך פראגראם: פילם-אקטואליטעטען אין א קלאנג-פילם. אנהויב פון די סעאנסען 4, 6, 8 און 10.15 אוו. פאספארטו און פריי-בילעטען אויסער אמטליכע אונגילטיג ביז'ן אפרופען. פרייזען 1, 1.50 און 2.50

פערו פאר ווייטערדיגע אונרוהען

ניו-יארק, 5. (טו) פון לימא (פערו) מעלדעט מען, אז די לאגע איז דארט ווייטער זעהר ערנסט. עס קומען ווייטער פאר אונטערהאנדלונגען צווישען די בעזונדערע אויפשטענדיגע גרופען. דער פריהערדיגער דיקטאטאר סאנשעז צעררא פאהרט אין די נאהנסטע טעג אפ קיין אייראפא.

דער לאדזער יודישער פרויען-שוץ-פעראיין ווארענט

דער לאדזער יודישער פרויען-שוץ-פעראיין האט צוגעשיקט צום פעראיין „הכנסת חתנים ופלות" (זאוואדזקא 10) א בריף, אין וועלכען עס ווערט געווארענט, געגען פאליצייאישער פער-אנטוואָרטליכקייט, נישט ארויסצוגעבען קיין שטיצע פאר כלות, אויב זיי וועלען נישט האבען צו דער חתונה קיין פאר-מעלע חתונה-אקטען.

אויך דער פעראיין „הכנסת כלה" (וואלבארסקא 20) האט בעקומען פון פרויען שוץ-פעראיין אזא ווארנונג.

דער פרויען-שוץ-פעראיין בעצוועקט דערמיט אויסצומיידען די טראגעדיעס פון ארימע יודישע מיידלעך, וואס ווע-רען דורך בלויזען סידור קרושין ארייג-געפיהרט אין פערצווייפלונג דורך פער-שוינען, וועלכע געניארען פיי זיי אויס דאס לעצטע אויסגעהארעוועטע און בע-קומענע געלד, און פערשווינדען נאכ-דעם. אין פיל פאלען ווערען דורך פונס טערע פערשוינען אונגליקליכע פרויען פשוט פערפיהרט.

Szeptały שעפטאלען

געטריקענטער, פיינסטער, געשמאקסטער פרוכט, גוט בעקאנט פון פאר דער מלחמה, ענען ווידער צו בעקומען ביליג אין אלע בעסערע קאלאניאל און פרוכטן געשעפטן

די יובליי-פייערונגען פון דער „ווילנער טרופע"

ווילנע. — דא איז פארגעקומען א זיצונג פון פרעזידיום פון קאמיטעט צו פייערן דעם 15-יעהריגען יובליי פון דער „ווילנער טרופע". עס איז פעסט-געשטעלט געווארען דער בעשטאנד פון פרעזידיום פון נעזעלשאפטליכען יובל-קאמיטעט, אין וועלכען עס געהערען ארײן פארשטעהער פון די אנגעזעהענסטע יודישע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס פון גאנצען לאנד. עס איז אויסגעאר-בייט געווארען דאס פראגראם פון די פייערונגען, וועלכע וועלען זיך אנהויבען אין ווילנע הייליגען שבת-צונאכטס מיט א פייערליכער זיצונג פון יובל-קאמי-טעט.

זונטאג וועט פארקומען דער פייער-ליכער אקט פון איבערגעבען דעם אר-כיוו פון דער „ווילנער טרופע" אין טעא-טער-מוזיי א"נ פון אסתר-רחל קאמינ-סקי ביים יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט.

מאנטאג זאל אין די יודישע שולען א ספעציעלע שעה אפגעגעבען ווערען אויף אויפצוקלעהרען די תלמידים וועגען די פערדינסטען פון דער „ווילנער טרופע" פאר דער יודישער קולטור.

דינסטאג, דעם 10-טען מערץ, ווערט געגעבען די פייערליכע יובליי-פארשטעל-לונג פון דער „ווילנער טרופע", אויף וועלכער פארשטעהער פון יובליי-קאמי-טעט וועלען ארויסטרעטען מיט בעגריסונגען. דאנערשטאג — א באנקעט לכבוד דער „ווילנער טרופע". איבער-אכטאג שבת — פרעמיערע פון דוד בערגעלסאנ'ס דראמע „די ברויטמיהל".

א מענש איז 3 מאל בעגאנגען זעלבסטמארד אין איין טאג

(ב) דער 20 יעהריגער טעאטער הארט מאן האט אויף קאנסטאנטינער 1 אויס-געטרונקען א גרויסע דאזע יאדינע. קאזשומיעזש באגאש פון ראמבראווס-קא 18 איז נעלכטען ארויסגעשפרונגען פון צווייטען שטאק. צום גליק האט דעם זעלבסטמערדער גארנישט גע-שאדט. א געזונטער איז ער צוריק ארויפגעגאנגען אין שטוב. אבער אין צוויי שעה ארום האט באגאש זיך איבערגעשניטען די אדערן פון ביידע הענד. פאגאטאוויע האט איהם אפגערא-טעוועט. אין א פאר שעה שפעטער האט באגאש זיך פערסמ'ט מיט עסיג-עסענץ. אין א שווערען צושטאנד איז ער אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל.

לאדזער יודישער קאמעראל-טעאטער
— אין ווייסען זאל —
„מאנטיפעל"
זאכאדניא 43
קינסטלערישע לייטונג:
מ. בראדערזאן.

נייער
ארדט

היינט פרייטאג, ד. 5. מערץ 1 פארשטעלונג 9.45 אוונד
מארגען שבת 3 פארשטעלונגען 4 נאכמ., 7.45 און 9.45 אוונד

„יום-טוב אינדערוואכען"

אין 2 טיילען, 12 נומערן.

אין פראגראם: 1) פראלאג, 2) געמריי־ל בע, 3) שפאניאלא, 4) פריהלינג, 5) קאטערינקע, 6) א תפילה, 7) בלאטע יאטען, 8) שנעלע בעלי מלאכות, 9) היינטער די קוליסען, 10) פראים סמיט און סיידי קנעי-פעל, 11) מאנאלאג, 12) ס'גייט ווערען גוט

טעקסטען: מ. בראדערזאן, מ. נאדיר, מ. באדעלמאן. מוזיק: ה. רובין און א. ביי-געלמאן. דעקאראציעס און קאסטיומען: י. ברוינער. טענץ און פלאסטיק: ג. קרושובנא און מ. אלפערן. רעזשי: ש. דזשיגאן און י. שומאכער, מוזיק-לייטער: הערץ רובין. קאנפער.: דוד קאזאנאווער. ליכט-עפעקטען: יערזאלימסקי, בינע-אינספעקטאר מ. קאן.

אנסאמבל לויט'ן א. ב. פרויען: זיסעלע גירל, מרים דאלסקא, לאלא זילבערמאן, שיינע מרים, מאשע פעטערמאן. מענער: ח. אלטמאן, שמואל גאלדשטיין, שמעון דזשיגאן, מאטל קאן, יעקב ריינגלאס, ישראל שומאכער יוסף שיפער.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון 5 אוונד. שבת און יום-טובים א גאנצען טאג.

יין כשר לפסח!

אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראזינען-וויין „פראגרעס № 7" דאן איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע הנאה צו האבען פון גוטען וויין, וואס קאסט זעהר ביליג.

צוליב א רעקלאמע פערקויפען מיר

א פלאש פון ¼ ליטער גוי-טען ראזינען-וויין № 7 נאר 65 גראשען

א באטשינקע דעם זעלבען נומער 1.50 זל. א קווארט 2 זלאטים.

אלע סארטען ווינען פון די פירמע „פראגרעס" איז צו בעקומען אויף פסח. א חוץ נאר די ¼ ליטערדיגע צו 65 גראשען.

לערע פלעשער צאהלען מיר 5 גראשען ¼-ליטערדיגע און צו 10 גר. באטשינקע און קווארטענע

מיט אכטונג
ווייז- און מעהד-פאבריק
פירמע „פראגרעס"
אלטער מארק 2, טעל. 184-82.

בעמערקונג: אויפ'ן גרינעם מארק בעזיץ איך נישט קיין פיליע.

Dr. med. N. ROZEN
צאהן-כירורג
שטשענקעס, דזשאנסלעס, גומען, צונג-קראנקהייטען א.ד.גל. צייהן-רעגולירונג, רענטגענדיאגנאסטיק.
אנדזשעיא 7, טעלעפאן 216-57
נעמט אן פון 3 ביז 7 אוונד

ווינער ארטאפעדישע פראצאווניע
—אונטער אויפזיכט פון א דאקטאר ספעציאליסט י- מאכט לויט גיפס-מאדעלען וויקלאדקעס נעגען פלאם-פוס. קינסטליכע פיס, ארטאפעדישע גארסעטען און אפארא טען א. ז. וו. גדאנסקא 28 וו. 1, פון 5-7 אוונד

Dr. Med. E. Reicher
ספעציאל ארצט
פאר הויט האר און וענערישע קראנקהייטען דיאטערמיע-בעהאנדלונג און עלעקטרא-טעראפיע פילודניאווא 28 טעל. 201-93. נעמט אן פון 8—11 פריה און 5—9 אוונד. זונטאג פון 1—1 מיטאג. פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען

Dr. L. PIKIELNY
UROLOG
ספעציאל-ארצט פאר נירען, בלאז, אורין-קראנקהייטען
Nawrot 8. telefon 219-90
נעמט אן פון 4-7 אוונד

Dr. A. Mazur
וסכאדניא 67, — טעל. 166-01
נעמט אן פון 10 — 1.30 און פון 4 — 6 אוונד

Dr. med. H. Karaś
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
זגיערזשער 16
נעמט אן פון 11 ביז 1 און פון 3 ביז 7 אוונד

Dr. M. GOLDFARB
זאוואדזקא 18, טעל. 15-193
הויט, האר און געשלעכטס-קראנקהייטען

Gabinet dentystyczny
E. FUCHS
Nawrot 4, tel. 127-31
czynny.

די בעסטע און די ביליגסטע קוועלע פון
יודישע לאנגע מלבושים
בעקומט מען נאר ביי די בעוואוסטע און רעיעלסטע פירמע
חיים מענדר יוסקי
לאדז, אגראראווא 8 טעלעפאן 202-28

Dr. Niewiażski
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר סיפיליס, טריפער און מענער-שוואכע בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען אוי עלעקטרא-טעראפיע אנאליזען.
פאר דאמען ספעציעלער ווארטע-זאל.
אנדזשעיא 5 טעל. 159-40
נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה, און פון 5—9 אוו. זונטאג פון 9 ביז 1 א זייגער נאכמיטאג.

Dr. Wołkowyski
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגיעלניאנא 36
טעלעפאן 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט וענערישע קראנק-הייטען און מענער-שוואכע. אלע-ארט אנאליזע בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראלען.
נעמט אן פון 9—2, און פון 5—9 אוונד.
בעזונדער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. M. Heller
ספעציאליסט פאר הויט- און וענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
נאווראט 2, טעל. 179-69
נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אוונד
פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פרייזען.

Dr. med H. Różaner
ספעציאליסט פון הויט- און וענערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט
צוריקגעקערט
נארוטאוויטשא 9, טעל. 128-98
נעמט אן פון 8—10; 5—8 אוונד
א ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען.

אויערען, נאז און האלז-קראנקהייטען
Dr. med. J. DYNIN
ספעציאליסט
נעמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג
6-go Sierpnia 30. telef 153-85.

פאלקס-אוניווערסיטעט

ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין לאדז מארגען שבת ד. 7/3 אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגיעלניאנא 4).

פארלעזונג (אין דער העברע-אישער שפראך).

פרעלעגענט: ד"ר י. פרענקעל אנהויב 7 אוונד

זונטאג 8/3 8.30 אוונד — רעד. י. אוגער: „ענגלאנד און די ענגלישע פאליטיק" אינדיען (דאס לאנד און זיינע איינוואוינער) גאנדי און די אינדיש-נאציאנאלע בעוועגונג: ענגלאנד און אינדיען.

8-טונג, פענסיאנאט-אינהאבער

אין דער פאפולערער און דורך פיל דאקטוירים רעקאמענדירטער זומער-וואוינונג
Poddębie-Tuszyn-Las
אונטער לאדז מיט טראמוויי-צופאהר איז צו פערפאכטען דער בעריהמטער
„GRAND-PENSJONAT"
וואס פראספערירט ערפאלגרייך זייט מעהרערע יאהר און איז מאדערן קאמפארטאבעל איינגע-ריכטעט ווי: וואסער-לייטונג, באד-צימער, עלעק-טרישע בעלייכטונג, ראדיא, טעלעפאן א. ז. וו. צו ערפאהרען אין לאדז ביי מ. ג. אפאטאווסקי אגראדאווא 5 2-טער שטאק.

OKAZJA.
Za jeden złoty lekcję
nauczam gruntownie języka polskiego i hebrajskiego. Zapewniam szybkie postępy. Informacje: BAUMBERG, Nowomiejska 4, od gozd. 3 do 6.

שפולערינס
אין גלאנץ- און מאטגארן אויף קראפט-שפול-מאשינען ווערען געזוכט
אינפארמירען זיך אין דער גארן-פאבריק פאמארסקא 43.

Dr. Ludwik Falk
נאווראט 7, טעל. 128-07
הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוונד.

Dr. med.
I. Wajnberg
Cegielniana 47, tel. 126-20
אינערליכע קראנקהייטען
ספעציאליסט פאר לונגען און הארץ-קראנקהייטען בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון.
נעהמט אן אין דערהיים פון 3-5.

לאָדזער טאַגעבלאַט

דער רעדאַקטאָר נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָוונד
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16 :אַדרעס
טעלעפאָנען: רעדאַקציע 160-57, אַדמיניסטראַציע 100-47.

די פּאָליטיק פון דער וואָך

די פראַנצויזיש-איטאַליענישע פערשטענדיגונג וועגען דער ים-בעוואָפנונג

אָבער די אייראָפּעאישע לענדער האָט
ך איצט פונאַנדערגעטראָגן אַ בשורה
ובה, אַ פרעהליכע ידיעה, אַז עס איז
גדליך געקומען צו אַ פאַרשטענדיגונג
ווישען פראַנקרייך און איטאַליען וועגען
ער בעוואָפנונג אויפ'ן ים.

דאָס דאָזיגע געשעהעניש שטעלט
ירקליך מיט זיך פאָר אַ זעהר וויכטיגען
רט אויפ'ן וועג פון דער אייראָפּעאי-
ער קאָנסאָלידאַציע.

יעדער געדענקט, ווי פאָראַיאָהרען,
אַט זיך, און דער צייט, האָט זיך
אָס געטראָפען אין לאָנדאָן מיט דער
לאָט-קאָנפערענץ. די ענגלישע אַרבייט-
ער-רעגירונג האָט דאַן צונויפגערופען
ין לאָנדאָן אַ קאָנפערענץ פון די 5
עסטע ים-מלוכות אויף דער וועלט:
נגלאַנד, אַמעריקאַ, יאַפּאַן, פראַנקרייך
און איטאַליען, און עס זענען געפיהרט
עוואָרען דעבאַטען וועגען דער נטוואָפ-
ענונג אויפ'ן ים. פון קיין אמת'ער פאַק-
טישער נטוואָפענונג האָט מען אפילו
אָ'ט נישט גערעדט. אָבער דאָס, וואָס
'האָט דאָרט יאָ אַרומגערעדט איז אויך
ווי געווען אַ זעהר וויכטיגע זאַך. די
ונגען אַמאַרען פון דער קאָנפערענץ
אַבען געמיינט געוואָלט דערפיהרען צו
אַ פאַרשטענדיגונג וועגען דער גרויס פון
די קריגס-פלאָטען פאַר יעדער מלוכה בע-
זונדער איי אַז עס זאָל פעסטגעשטעלט
ווערען די "יחוס-בעהעלטנישען" אויפ'ן
ים אַזוי, אַז יעדע מלוכה זאָל זיין צו-
פרידען, און מ'זאָל נישט דאַרפען פטר'ן
אַזויפיל געלד אויף אויסבויען נייע קריגס-
שיפען.

די לאָנדאָנער קאָנפערענץ האָט זיך
געענדיגט נישט אַזוי גלענצענד. צו אַ
פאַרשטענדיגונג פון אַלע 5 מלוכות איז
נישט געקומען. בלויז ענגלאַנד, אַמעריקאַ
און יאַפּאַן האָבען אונטערגעשריבען אַן
אָפּמאַך, אַז יעדע פון זיי בעדאַרף
צו האַלטען אויפ'ן ים נאָר אַזויפיל
און אַזויפיל קריגס-שיפען, כך וכך אונ-
טערוואַסער-שיפלעך א.א.וו. א.א.וו.

פראַנקרייך און איטאַליען האָבען
אָבער נישט געקאָנט דורכקומען צווישען
זיך. מוסאָליני האָט געפאָדערט מיט רעכ-
טען און בשום אופן נישט געוואָלט
נאָכגעבען, אַז פראַנקרייך זאָל האָבען אַ
גרעסערען טאָנאַזש, ווי איטאַליען. און
זינט פון יאָהר האָבען זיך דערוויל די
פאַרהאַנדלונגען צווישען פראַנקרייך און אי-
טאַליען נאָך מעהר פאַרערגערט. מען האָט
געכאַפּט, אַז אויב עס וועט און אייראָ-
פּאַ אויסברעכען דאָס מלחמה-פייער,
וועט עס קומען פון צוויי זייטען. פון
איין זייט וועט דאָס פייער געהן פון דער
פויליש-דייטשער גרענעץ, און פון דער
צווייטער זייט — אויף דער גרענעץ פון
איטאַליען און פראַנקרייך.

אַלעמען זענען אויך בעקאַנט די פאַר-
שידענע קאָמבינאַציעס פון דייטשלאַנ-
ד'ס בעציהונגען איטאַליען צום רעוויזיאָניזם
און פראַנקרייך. און עס האָט שיער נישט
געפעהלט בייַ דעם משונה'דיגען דרייַ-
אַנגעל פון דייטשלאַנד—איטאַליען—סאָ-
וועטען-רוסלאַנד.

פלוצלינג אָבער איז די וועלט איבער-
ראַשט געוואָרען מיט אַ ידיעה, אַז די ענג-
לישע מיניסטאָרען הענדערסאָן און אַלעק-
סאַנדער זענען אַרויסגעפאָהרען קיין רוים
און האָבען דאָרט עטליכע בעראַטונ-
גען און דערפיהרט צו אַ הסכם פון
פראַנקרייך מיט איטאַליען און דער
וועגען די כוחות-פערהעלטנישען
אויפ'ן ים. דאָס וואָס עס איז דער מאָ-
ספּישער רעגירונג נישט געלונגען
אַ יאָהר צוריק, האָט זי איצט אַזוי
און גיך דורכגעפיהרט, אַז די
וועלט איז ממש איבעראַשט געוואָרען.

די איינצעלהייטען פון'ם פראַנצויזיש-
איטאַליענישען הסכם זענען נאָך איצט
נישט בעקאַנט, אָבער לויט די הויפּט-
פּונקטען פון דער פאַרשטענדיגונג איז צו
זעהן, אַז פראַנקרייך וועט האָבען אַ
איבערגעוויכט איבער איטאַליען מיט
טויזענד טאָן שיף-מאַטעריאַל. און
די ראַהמען פון דעם דאָזיגען טאָנאַזש-
פערהעלטניש וועט איטאַליען האָבען אַ
שטיקעל איבערגעוויכט איבער פראַנק-
רייך אין דער קאַטעגאָריע פון קליינע
קרייסערס און טאָרפּעדאָ-שיפען, ד. ה.
אַז פון דעם סכום טאָנאַזש שיפס-מאַ-
טעריאַל, וואָס איז איהר ערלויבט צו
האַלטען אויפ'ן ים, האָט זי אַ רעכט
אויסצונוצען אויף קלענערע קריגס-שיפ-
פען אַ גרעסערען קוואַנטום, ווי פראַנק-
רייך. פון דער צווייטער זייט האָט אָבער
איטאַליען מספים געווען, אַז פראַנקרייך
זאָל מעגען אויסבויען אַ גרעסערע צאָהל
אונטערוואַסער-שיפען.

נאָך דער דאָזיגער דערגרייכטער פאַר-
שטענדיגונג וועלען ביידע מלוכות קאָנען
צושטעהן צום לאָנדאָנער פלאָט-אָפּמאַך,
וועלכער איז גילטיג ביז'ן יאָהר 1936.

די מוטיווע פון די ענגלישע מיניסטאָ-
רען האָט זיך גלענצענד איינגעגעבען. די
ליבאָר-רעגירונג האָט ענדליך עפּיס מיט
וואָס זיך צו בערימען פאַר'ן ענגלישען
פאָלק. קיין ברויט קאָנען זיי טאַקע נישט
שאַפען פאַר די אַרבייטסלאָזע. קיין
רפואה צו דער קראַנקער אינדוסטריע
ווייסען זיי טאַקע נישט, דעם ווירטשאַפט-
ליכען קריזיס קאָנען זיי אויך נישט לינ-
דערן, אָבער דעם שלום האָבען זיי גע-
זיכערט. און דאָס איז איצט, בייַ דער
איצטיגער אָנגעשטרענגטער לאַגע אין
דער וועלט, אַ זעהר גרויסער פלוס, וואָס
קאָן נישט אַוועקגעמאַכט ווערען מיט
דער האַנד.

דער מלחמה-קאָשמאַר, וואָס הענגט
שוין אַ לענגערע צייט איבער אייראָפּאַ,
וועט מיט די נייע פערהעלטנישען אַ בי-
סעל צורינגען. און דאָס איז די סיבה פון
דער פרייד, וואָס די רעזולטאַטען פון
דער רוימישער קאָנפערענץ האָבען
אַרויסגערופען אין אייראָפּאַ.

עס מוז אָבער געזאָגט ווערען, אַז נישט
גאַנץ אייראָפּאַ איז צופרידען פון דעם
דאָזיגען אויסגאַנג. דאָס שטענדיג אונ-
צופרידענע דייטשלאַנד האָט איצט אַ
סיבה נאָך מעהר אונצופרידען צו זיין.
איהרע אַלע האָפנונגען אויף אַ בונד
מיט איטאַליען זענען איצט צערונען גע-
וואָרען. איטאַליען איז געקומען צו אַ
הסכם מיט פראַנקרייך און דער פראַגע
וועגען דער בעוואָפנונג אויפ'ן ים. אויב
מען האָט אויף דעם געביט דערגרייכט
אַ פאַרשטענדיגונג, וועט שוין אויך זיין
לייכטער צו קומען צו אַ הסכם און די
פראַגען וועגען קאָלאָניעס און וועגען די
אַלע אַנדערע פּאָליטישע טענות און
פרעטענזיעס. וואָרום מען דאַרף ווייסען,
אַז דאָס פאַשיסטישע איטאַליען האָט
טאַקע אַ שטאַרקע רעגירונג, וואָס רעגירט
מיט אַן אייזערנע האַנד, אָבער דעם
ווירטשאַפטליכען דלות קאָן מוסאָליני'ס
אייזערנע פויסט נישט אויסקעהרען פון
איטאַליען. און דערובער ווערט ער נאָכ-
גיביגער און ווייכער.

דייטשלאַנד פערלירט אַזוי אַרום אַ
פאַרטנער, אויף וועלכען זי האָט געלייגט
גרויסע האָפנונגען. אָבער טאַקע און
דעם, וואָס דייטשלאַנד פערלירט איצט
די האָפנונגען פון אַ בונד מיט איטאַליען
ליגט די גאַראַנטיע פאַר'ן שלום. פער-
לירענדיג די דאָזיגע האָפנונגען וועט זיך
דייטשלאַנד מוזען אויסניכטערן פון איה-
רע רעוויזיאָניסטישע פלענער, און דאַן
וועט זיך דאָס בעהאַלטענע מלחמה-פייער
אויך מוזען אויסלעשען אויף דער צוויי-
טער זייט פון'ם פראָנט, אויף דער גרע-
ניץ פון פוילען און דייטשלאַנד.

אייראָפּאַ איז געקניפּט צווישען זיך
מיט טויזענדער אָפענע און בעהאַלטענע
פעדים. און אַז אויף איין ווינקעל פון
אייראָפּאַ ווערען בעזייטיגט די געפאַה-
רען פון אַ מלחמה, מוז דאָס זעלבע אויך
פאָרקומען און די אַנדערע ווינקלען פון
אייראָפּאַ. און דערובער איז איצט די
וועלט אַזוי דערפרעהט געוואָרען פון
הענדערסאָנ'ס דערגרייכטע רעזולטאַטען
אין רוים.

ב. ז—ן.

וועגען די יודישע קהלות

פון ד"ר יהושע טהאָן

דער אָפּטימיזם האַלט נישט אויס.
דער אָפּטימיזם, וואָס ליגט אין אונ-
זער בלוט און אונזער ווילען — הויבט
זיך איצט אָן צו קייקלען. וואָס זאָל מען
אָבער טון. מיר רעדען דאָ וועגען דער
זעלבסטפערוואַלטונג פון דער יודישער
קהלה. ווען ברענגט די יודישע קהלה
שאָדען. ווען שטערט זי? און פּאָ-
דעסטוועגען איז גענוג, אַז עפּעס אַ בר-
נש זאָל געהן צו דעם אָדער יענעם
אמט פון מלכות און אָפּגעבען אַן אָפּער-
טע, אַז ער איז גרייט צו שטערן, פער-
ניכטען און צוצוברעכען די יודישע
קהלה, און מען זאָל איהם דאָרט אויפ-
נעמען מיט אָפענע אָרעמס. די זעלבסט-
פערוואַלטונג פון דער יודישער קהלה
וועט ווערען איינגעשרומפען, און די
פערוואַלטונג איבער דער דאָזיגער אינ-
סטיטוציע וועט איבערגעגעבען ווערען
אין אַזעלכע הענט, וואָס זענען גאָרנישט
אַזוי שטאַרק פּעהיג.

די זעלבסטפערוואַלטונג פון דער יו-
דישער קהלה!

פוילען איז דאָך געווען דאָס ווינקעלע,
די שיל און דער וואַרשטאַט פון דער
דאָזיגער זעלבסטפערוואַלטונג. דער ועד
ארבע הארצות איז דאָך פּראַקטיש געווען
די אויטאָנאָמע יודישע אינסטיטוציע,
וואָס האָט רעגולירט און אָנגעפיהרט
מיט'ן אינערליכען יודישען לעבען. אַזאַ
ברייטען פאָרעם און שוואונג פון דער
יודישער אויטאָנאָמיע האָבען מיר אין
ערגיץ נישט געהאַט. אָבער צו וואָס
דערמאָנען דעם אַלטען ווייטען עבר. צו
וואָס זאָלען מיר ווענדען די אויגען אל
ההרים. לאָמיר בעסער נעמען בייַשפּילען
פון דער נישט אַזוי ווייטער פאַרגאַנ-
גענהייט, און אָנשטאָט צו ווענדען אונ-
זער בליק אויף די בערג, לאָמיר אַ קוק
טון, וואָס עס האָט זיך געטאָן אין דער
נידער. די אַטמאָספערישע בעדינגונגען
זענען הייַנט נישט גינסטיג צו אַ עליה
אין דער הויך....

ובכן פון דער נידער — זאָל זיין פון
עלטען עסטרייך.

עסטרייך איז געווען דורך און דורך
אַ קלעריקאַלע מלוכה, [illegible]
און בעפעפערט און בעזאַלצען מיט'ן
ווינער אַנטיסעמיטיזם. און דאַן האָט
זיך שוין און יאָהר 1890 געשאַפען די
מעגליכקייטען אויף אַ מעהר פּראָגרע-
סיווער קהלה-לעבען און איהר אויטאָ-
נאָמיע האָט אָנגעהויבען פערפעסטיגט
צו ווערען. די רעכטליכע גרענעצען פון
דער קהלה זענען, וואָס אַן'אמת, בפי-
רוש נישט פערברייטערט געוואָרן, אָבער
און די פונקציעס פון רעליגיעזע אינ-
טערעסען איז געגעבען געוואָרען די מעג-
ליכקייט צו שאַפען אַ רייהע פונקציעס פון
אַ קולטורעלען און געזעלשאַפטליכען כאַ-
ראַקטער.

עס זענען אויך פעסטגעשטעלט גע-
וואָרען אַ גאַנצע רייהע קאָמפּעטענצען,
וואָס האָבען געשמעקט מיט אַבסאָלו-
טישע לופט, ווי למשל, דער בילדונגס-
צענז פאַר רבנים.

מ'האָט געמיינט, אַז דאָס איז נאָר דער
אָנהויב, דער ערשטער שריט, און צו-
רוקציהען זיך פון דער דאָזיגער ליניע
וועט מען שוין נישט קענען.

אָבער וואָס זעהען מיר איצט. 40 יאָר
נאָך יענעם קהלות-געזעץ, און 12 יאָהר
נאָך מאַחאַטשעווסקי'ס קהלות-דעקרעט
און פרייען רעפּובליקאַנישען פוילען
געהט מען קלעריקאַליזירען אונזער קהלה
און מען געהט איינשרומפען אונזער
זעלבסט-פערוואַלטונג אויף אַזאַ אופן
וואָס איז נישט בעקאַנט און קיין שום
לאַנד — בפירוש: און קיין שום לאַנד
אויף דער וועלט. פאַרהאַן לענדער, וואו
עס זענען אינגאַנצען נישטאָ קיין יודישע
קהלות, ווייל דאָרט זענען בכלל נישט
בנמצא קיין שום אַבליגאַטאָרישע רעלי-
גיעזע קערפּערשאַפטען. און די דאָזיגע
לענדער זענען אַמעריקע, און פראַנקרייך
נאָכ'ן עם, ווי זי האָט אָפּגעטיילט די קירך
פון דער מלוכה. אָבער און די לענדער,
וואו עס איז יאָ פאַרהאַן אַן עפענטליך-
רעכטליכע יודישע אָרגאַניזאַציע, איז די
זעלבסטפערוואַלטונג פון דער קהלה פול-
פרייער און איהר טעטיגקייטס-געביט און
זי ווערט, נאַטירליך, נישט איבערגע-
געבען און די הענד פון עפּעס אַ
קליקע אָדער קליקעלע, וואָס האָבען
אַפילו נישט קיין שום אידעאישע צילען
מיט אַ קליקע, וועלכע וויל נאָר מיט ווייַ-
נג מה און אָנשטרענגונג אַרויסווייזען,
רחמנא לצלן, איהרע גענעל.

עס איז אמת, אַז די יודישע קהלה
האָט אומעטום און און יעדען לאַנד אַ
רעליגיעזען כאַראַקטער, אָבער קיינער
פּרובירט אַפילו נישט צו בעגרענעצען
און איינצושרומפען דעם טעטיגקייטס-
געביט פון דער קהלה. ווען זי ברייטערט
איהם אויס אויפ'ן שול-וועזען און אויף
אַ גאַנצע רייהע געביטען פון סאָציאַלער
השגחה. למשל, די יודישע קהלה און
ווין. אויך אַ רעליגיעזע קהלה, און דאָך
האָט זי און איהר רשות אַ גאַנצע רייהע
שולען, ביבליאָטעקען, מוזעאומס און
פעראַלאַגען. אויסער דעם אַ ברייט פער-
צווייגטע פילאַנטראָפּישע טעטיגקייט און
סאָציאַלע השגחה. קיינעם פאַלט יאָר
נישט איין און קאָפּ צו פערשמעלערן
די קאָמפּעטענץ פון דער ווינער יודישער
קהלה. אַפילו נישט דעמאָלט, ווען זי דע-
מאָנסטרירט איהר צוגעבונדענקייט צום
וועלט-יודענטום דורך איהרע עהרליכע
סובסידיעס אויפ'ן קרן קימת און קרן
היסוד. איבער דער ווינער קהלה שטעהט
נישט קיין סטאַראָסטע און ער איז נישט
איהר אַפּטרופּוס. בלויז בייַ אונז ווייסט
מען נישט פון אַזאַ פּראַקטיק, אַז דער סטאַ-
ראָסטאַ זאָל בעשטעטיגען דעם בודזשעט
פון די יודישע קהלות און דער
סטאַראָסטאַ, גיט נאַטירליך, אַכטונג,
אַז די פּאַרשטעהער פון עטאַ פון זאַ זאָ-
לען נישט פערטאַכלעווען די שוואַ-
כע געהאָרעוועטע פּאַר גראָשען אויף
צוועקען, וואָס געהען נישט אַרייַן און
גדר פון רעליגיע און דערבייַ האָט דער ה'
סטאַראָסטע עפּעס נאָך אַן'אַנדערע פאַר-
שטעלונג וועגען רעליגיע, ווי די יודען
גופא. נישט דער יודישער קוק האָט
עפּעס אַ דעה צו זאָגען און די ענינים פון
דער יודישער קהלה. נאָר די קאַטאָלישע
וועלט-אַנשויאונג פון סטאַראָסטע.

לאָמיר נעמען אַ צווייטען בייַשפּיל:
די בערלינער קהלה. וויפיל נוט די דאָ-
זיגע קהלה אויס אויף אַזעלכע זאַכען,
וואָס און די אויגען פון אונזער'ן אַ
סטאַראָסטע וואָלטען זיי בכלל נישט גע-
גאָלטען אַלס רעליגיעזע. דהיינו: ביב-
ליאָטעקען, מוזעאומס, צייט-שריפטען,
סובסידיעס פאַר גרויסע יודישע געלעהר-
טע אויף דער זקנה. און דאָס איז
אַפילו אויך געמיינט אַזעלכע געלעהרטע
וואָס האָבען מיט דער רעליגיע און מיט
דער רעליגיעזער ליטעראַטור קיין שום
שייכות נישט. און דער קרן-היסוד
נעהמט, נאַטירליך, אויך אַריין און בוד-
זשעט פון דער יודישער קהלה און בער-
לין.

מ'וואָלט די דאָזיגע בייַשפּילען גע-
קאָנט פערפילפאַכען און דערגרייכען
אַזש ביז די יודישע קהלות פון אַזיען
און אַפריקע. נאָר מיר זענען די איינ-
ציגע אויף דער וועלט, וואָס שטעלען מיט
זיך פאָר אַזאַ יוצא מן הכלל.

ואחרון אחרון חביב: אויסשליסליך
די נישט פרומע פון די וועהלער-ליסטע
אַזאַ מין גזירה איז אַפילו קיינמאָל און
אונזער לאַנגער געשיכטע נישט בעקאַנט
געווען. אויף אונז איז אויסגעפאַלען די
זכיה צו ווערען די שעפער פון אַזאַ
חולדער המציאה.

ווען מען רעדט איצט מיט די מלוכה-
לייט וועגען דער דאָזיגער קאָמפּראָמי-
טאַציע, ווענדען זיך זיי זיך (נאַטירליך)
און זיי ערקלערען, אַז די דאָזיגע תקנה
איז אַ שוץ-מיטעל געגען די קאָמוניס-
טען, ווייזט אויס, אַז די ווערטער, וואָס
זענען געוואָרפען געוואָרען פון דער סיים
טריבונע, זענען אָנגענומען געוואָרען....
דערוויל איז אָבער דער חשבון אַזוי:
אַמהעכסטען האָבען מיר און פוילען נאָך
איין פּראָצענט יודישע קאָמוניסטען, ד.
ה. אַן'ערך פון 30 טויזענד קעפּ, אַהין
בערד, און אַפילו אַהין אָנסעם, וואָרום
אַ העלפט פון די 30 טויזענד זענען ברוי-
ען, און פון דער צווייטער העלפט, רעקרו-
טירט זיך דער רוב פון פּמעט בלויז
יוגענדליכע, וואָס זענען נאָך נישט און
וואַהל-עלטער. די רייד קען נאָר זיין וועגען עטליכע הונדערט קאָמוניסטען און
גאַנץ פוילען, און די דאָזיגע נישטיגע
צאָהל זאָל דאָס פאַרשטעלען מיט זיך
אַזאַ סכנה, אַז מען זאָל אַזש זיך מוזען
בענוצען געגען זיי מיט דעם מיטעלאַל-
טערליכען — חרם.

יאָ, דער חרם, דער נידערטרעכטיגער
חרם ווערט איצט צוריק איינגעפיהרט
און לעבען פון די יודישע קהלות. דער
איצטיגער חרם איז נאָך נידערטרעכטי-
גער פון יענעם דערמוט, וואָס ער איז
אָהן בעגייסטערונג און רעליגיעזער
התלהבות, און די אויספיהרער פון דעם
דאָזיגען חרם זענען מענשען, וואָס דער
עיקר איז בייַ זיי נישט די תורה נאָר
דער געמיינסטער וועלטליכער אינטע-
רעס. און בעסטען פאַל — די תאוה צו
תקיפות.

אונזערע באַטשאַפטער און אויסלאַנד
קניפּען טיילמאָל אָן אַן'ענגען קאָנטאַקט
מיט די יודען, פוילישע בירגער, און די
לענדער, וואו זיי זענען אַקרעדיטירט.
דאָס איז זעהר גוט און שעהן פון זייער
זייט. אָבער פון דער דאָזיגער קאָנ-
טאַקט דאַרפען זיי אויסנוצען אויף פּע-
דאַגאָגישע צוועקען פאַר אונזער רעגי-
רונג. זאָל און דער רעגירונג רעקאָמענ-
דירען איהרע באַטשאַפטער און יענע
לענדער, אַז זיי זאָלען דורכפיהרען אַ
קליינע אַנקעטע צווישען די דאָרטיגע
יודען: ווי אַזוי זיי פערקוקען זיך, און
ווי אַזוי עס פערקוקט זיך די דאָרטיגע
נישט יודישע סביבה אויף דעם דאָזיגען
חרם, וואָס נעמט צו די וואַהל-רעכט בייַ
אַ יוד, בלויז דערפאַר, וואָס זיין "רעלי-
גיעזיטעט" געפעלט נישט יענעם "יראת
שמים'דיגען" פּאָליטיקער, וואָס האָט
זיך ערוואָרבען סימפּאַטיעס בייַ דער רע-
גירונג. אַזאַ אַנקעטע וועט זעהר גיך
איבערצייגען אונזער רעגירונג, ווי אַזוי
די וועלט פערקוקט זיך אויף אַזאַ אַרט
ברוב אויפצולעבען — די אינקוויזיציע..

—o§o—

די וויכטיגסטע העברעאישע מאַנוסקריפּטען געפינען זיך אין וואַטיקאַן-ביבליאָטעק

(אַ בריף פון רוים צום „לאָדזער טאַגעבלאַט") -:- פון דוד קליינלעהרער

די וואַטיקאַנער ביבליאָטעק בעזיצט
אָהן צווייפעל דעם רייַכסטען ביכער- און
מאַנוסקריפּטען-אוצר און דער וועלט. עס
געפינען זיך דאָרטען ביכער און שריפ-
טען און אַלע שפּראַכען פון אַלע אומות
העולם. מעהר ווי מיט זייַנע מוזעאומס
און בערימטער פּינאַקאָטעק, און וועל-
כע עס געפינען זיך קונסט-ווערק פון אַן'
אונבעגרייפליכען ווערט, איז דער וואַטי-
קאַן שטאָלץ מיט זיינע אַלטע און זעל-
טענע ביכער-זאַמלונגען און מאַנוס-
קריפּטען. בעזונדערע השגחה און זאָרג-
פעלטיגקייט האָבען די פּויפּסטען פון
דער רוימישער קירך אַרויסגעוויזען פאַר
דער ביבליאָטעק פון וואַטיקאַן. הויפּט-
זעכליך דער איצטיגער פּויפּסט, פּיוס
דער עלפטער, וועלכער איז אליין געווען
לאַנג-יאָהריגער "פּראַפעקט" פון דער
קאַטוילישער ביבליאָטעק „אַמבראָזיאַנאַ"
און מיילאַנד און פון דער ביבליאָטעק
און וואַטיקאַן, האָט זיך בעמיהט איהר
צו פערגרעסערן דעם רוהם, וועלכען די
וואַטיקאַנישע ביבליאָטעק געניסט פון
לאַנג און דער ברייטער וועלט.

נאָך און יאָהר 1914 האָט מאָנסיניאָר
ראַטי, דער איצטיגער פּויפּסט פּיוס דער עלפ-
טער, צוגעטרעטען צו די פאָרבערייטונגס-
אַרבייטען פון שאַפען אַ נייעם, אויף
ווייסענשאַפטליכע, מאָדערנע יסודות, בע-
גרינדעטען קאַטאַלאָג פון אַלע ביכער און
כתבי-יד, וואָס געפינען זיך און דער
„ביבליאָטעקאַ אַפּאָסטאָליקאַ וואַטיקאַ-
נאַ".

בעת דער וועלט-מלחמה איז די אַר-
בייט נישט געוואָרען איבערגעריסען. זי
האָט אָבער אויך נישט געבראַכט קיין
גרויסע רעזולטאַטען. איצט און די לעצ-
טע יאָהרען איז די אַרבייט פון שאַפען
דעם קאַטאַלאָג שנעל געגאַנגען פאָראויס.

כדי דער קאַטאַלאָג זאָל זיין לויט צו-
געגליך און זאָל ענטשפּרעכען די לעצטע
דערגרייכונגען אויפ'ן געביט פון ביבליאָ-
טעקעס, זענען איינגעלאַדען געוואָרען
קיין רוים די בעסטע קענער אויף דעם
געביט, ווי דזשעמס כ. האַנסאָן, ביבליאָ-
טעקאַר פון דער טשיקאַגער אוניווערזי-
טעט, און טשאַרלס מאַרטעל, לייטער
פון דער ביבליאָטעק פון אַמעריקאַנער
קאָנגרעס און וואַשינגטאָן. די צוויי אַמע-
ריקאַנער ביבליאָטעקאַרען צוזאַמען מיט
אַ גאַנצען שטאַב געלערנטע פון פערשי-
דענע לענדער זענען בעשעפטיגט גע-
וואָרען צונויפצושטעלען דעם גראַנדיעזען
קאַטאַלאָג פון די אַלע ביכער-זאַמלונגען
און האַנדשריפטען, וואָס האָבען זיך זינט
דורות אָנגעהויפט און דער ביבליאָטעק
פון וואַטיקאַן.

דאָס צונויפשטעלען דעם טייל פון
קאַטאַלאָג, וואָס אַנבעטרעפט די מאַסען
העברעאישע ביכער און כתבי-יד, האָט
אָנגעטראָפען גרויסע שוועריגקייטען. אַ
סך העברעאישע כתבים זענען און דער
העברעאיש-אַראַמעאישער שפּראַך און
זענען נישט פערשטענדליך און צוגענג-
ליך פאַר קאַטוילישע גייסטליכע און גע-
לערנטע. דער קאַטאַלאָג פון די אַלטע
העברעאישע מאַנוסקריפּטען, מיט וועל-
כע מען בענוצט זיך נאָך ביז'ן הייַנטיגען
טאָג און דער וואַטיקאַן-ביבליאָטעק,
שטאַמט פון 18-טען יאָהרהונדערט. עס
האָט איהם צונויפגעשטעלט דער גלח
יאָזעף אַסעמאַני, וועלכער האָט אַ סך
האַנדשריפטען דורכגעלאָזט, אַ סך האָט
ער שלעכט אויסגעטייטשט, וואָס פער-
ענטפערט זיך מיט זיינע שוואַכע קענט-
נישען פון דער תלמוד-שפּראַך. אגב איז
ווערט צו דערמאָנען, אַז בשעת מען האָט
געדרוקט און רוים זיין קאַטאַלאָג, איז
אויסגעבראָכען און דער דרוקערייַ אַ
שריפה און פון קאַטאַלאָג איז מעהר נישט
פערבליבען ווי 12 עקזעמפּלאַרען.

פּיוס דער עלפטער, דער איצטיגער
פּויפּסט און גרויסער ביבליאָפיל, האָט
געוואָלט, אַז און נייעם, אַלגעמיינעם קאַ-
טאַלאָג פון דער „ביבליאָטעקאַ וואַטי-
קאַנאַ", וועלכער ווערט איצט געשאַפען,
זאָלען אויך די העברעאישע ביכער און
כתבי-יד ווערען גענוי פערצייכענט.
צו דער פעראַנטוואָרטליכער אויפגאַבע
איז איינגעלאַדען געוואָרען דורכ'ן
פּויפּסט דער בערימטער יודישער גע-
לערנטער, מחבר פון אַ סך שריפטען
אויפ'ן געביט פון געשיכטע און ביבליאָ-
גראַפיע, לאַנג-יעהריגער לייטער פון דער
שטאָטס-ביבליאָטעק און פראַנקפורט אם
מיין, פּראָפעסאָר אהרן פריימאַן.

פּראָפ. פריימאַן איז במשך פון מעה-
רערע יאָהרען געשטאַנען און ווייסענ-
שאַפטליכע בעציהונגען מיט מאָנסיניאָר
ראַטי, איצטיגען פּויפּסט. הויפּטזעכליך,
בעת דער צייט, ווען מאָנסיניאָר ראַטי
האָט פערנומען דעם הויכען אַמט פון
ביבליאָטעקאַר פון דער „אַמבראָזיאַנאַ"
און מיילאַנד.

אין די לעצטע יאָהרען, ווען פּראָפעס-
סאָר פריימאַן האָט זיך איבערגענומען
צונויפצושטעלען דעם יודישען טייל פון
קאַטאַלאָג, איז ער איינגע מאָל געקומען
קיין רוים, כדי דאָ צו פערברענגען אַ
לענגערע צייט. דאָס לעצטע מאָל איז
פּראָפ. פריימאַן געקומען קיין רוים און
דעצעמבער פ. י. און דער בעגלייטונג פון
זיין שילער און יונגען געלערנטען נפתלי
פריד.

נפתלי פריד שטאַמט פון מאַרמאַראָש,
און קאַרפּאַטען-רוסלאַנד, און האָט שוין
פערעפענטליכט איינינגע בעדייטענדע
אויפזאַצען איבער די פערשידענע לייַ-
ערטען פון די תלמוד-האַנדשריפטען.
איהם האָט פּראָפ. פריימאַן פערטרויט די
ווייטערדיגע ענדגילטיגע אַרבייט פון
קאַטאַלאָגירען די יודישע כתבים-זאַמ-
לונגען פון דער וואַטיקאַנישער ביבליאָ-
טעק.

און דער „ביבליאָטעקאַ וואַטיקאַנאַ"
געפינען זיך איבער 800 פערשידענע
אַלטע העברעאישע האַנדשריפטען-זאַמ-
לונגען, וועלכע ווערען אָנגערופען מיט'ן
געמיינזאַמען נאָמען „קאָדעקסען". דאָס
זענען מייסטענס תלמוד- און קבלה-עק-
זעמפּלאַרען. אַ גרויסער טייל פון זיי איז
אַלט איבער טויזענד יאָהר. עס געפינען
זיך צווישען זיי אַזעלכע מאַנוסקריפּטען,
וועלכע זענען נאָך אינגאַנצען נישט בע-
קאַנט דער ברייטער ווייסענשאַפטליכער
וועלט.

זעהר אינטערעסאַנט איז די געשיכטע,
ווי אַזוי די דאָזיגע אַלטע העברעאישע
כתבי-יד קומען צו דער וואַטיקאַנישער
ביבליאָטעק און די וואַנדערונגען, וועלכע
זיי האָבען דורכגעמאַכט.

ווען רופּרעכט דער צווייטער האָט און
יאָהר 1931 פערטריבען די יודען פון
דייטשלאַנד, האָט ער אַ סך ביכער און
כתבי-יד'ן וואָס ער האָט אַוועקגערויבט
פון זיי, אַוועקגעשענקט דער היידעל-
בערגער אוניווערזיטעט, וועלכע האָט זיך
דאַן ערשט געגרינדעט.

בייַם שליסען דעם שלום-אָפּמאַך נאָכ'ן
דרייסיג-יעהריגער קריג, ד.ה. און יאָהר
1678, בעקומט דער וואַטיקאַן אַ גרויסען
טייל פון דער היידעלבערגער ביבליאָ-
טעק און צווישען זיי אויך די זאַמלונג
פון יודישע ביכער און מאַנוסקריפּטען.
שפּעטער ווערט די זאַמלונג אַלץ גרעסער.
עס ווערט אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל, אַז
בייַ די געשמד'טע יודען מוז מען צו-
נעהמען אַלע העברעאישע כתבים, וועל-
כע זיי האָבען, און זיי איבערגעבען דער
וואַטיקאַן-ביבליאָטעק.

ווען נאַפּאָלעאָן שליסט מיט'ן פּויפּסט
שלום און טאָלענטינאָ, שטעלט ער אויך
צווישען אַנדערע זייַנע בעדינגונגען די
פאָדערונג צו בעקומען 500 יודישע מאַ-
נוסקריפּטען פון דער „ביבליאָטעקאַ וואַ-
טיקאַנאַ". דער פּויפּסט גערט אויף דעם
איין, מיט אַ שווער געמיט, ווייל נאַפּאָ-
לעאָן האָט פון דעם האָניג נישט גע-
וואָלט אָפּטרעטען.

די יודישע מאַנוסקריפּטען ווערען גע-
בראַכט קיין פּאַריז. און יאָהר 1815,
נאָך נאַפּאָלעאָנ'ס מפּלה, אויפ'ן ווינער
קאָנגרעס פערלאַנגט דער פּויפּסט צוריק
זייַנע אַלטע יודישע מאַנוסקריפּטען. עס
דערמאָהנט זיך דאַן און זיי אויך די היי-
דעלבערגער אוניווערזיטעט. דער פּויפּסט
אָבער פיהרט אויס און פון פּאַריז בע-
קומט ער צוריק די מאַנוסקריפּטען, וועל-
כע נאַפּאָלעאָן האָט צוגענומען.

אויף די דאָזיגע מאַנוסקריפּטען קאָן
מען נאָך הייַנט זעהען אויף דער לינ-
קער זייט דעם רוימישען שטעמפּעל און די
נעהערינע אויפשריפטען פון דער פראַנ-
צויזישער רעגירונג.

אויסער די העברעאישע כתבי-יד'ן גע-
פינען זיך און דער וואַטיקאַן-ביבליאָטעק
ביכער און האַנדשריפטען אויף יודיש,
זעלטענע שריפטען. פון וועלכע בעזונ-
דערס אינטערעסאַנט איז אַ מחזור פון
14-טען יאָהרהונדערט.

די פעראַנטוואָרטליכע אַרבייט פון צו-
נויפשטעלען דעם יודישען טייל פון נייעם
וואַטיקאַנער קאַטאַלאָג וועט וואַהר-
שיינליך פערענדיגט ווערען שוין און אַפּ-
ריל ד.י. פאַר די יודישע ווייסענשאַפט-
ליכע וועלט וועט עס האָבען אַ גרויסע
בעדייטונג. פּראָפ. לעאָפּאָלד צונץ האָט
נאָך און יאָהר 1855 און אַ בראָשור אונ-

(ענדע—זייט 11)

אַ נייע סעריע געפינט זיך שוין אין פערקויף!

REX DOMO

4-לאַמפּיגער שטראָם-אָפנעהמער (piąta prostownicza)
האָט וואָס אַמאָל מעהר אַ גרעסערן אָפּגאַנג
רעוואָלוציאָנס-פּרייז 590 זל. צוזאַמען מיט לאַמפּען.

ראַדיאָ-רייכער, פּעטריקאָווער 142

די אַראַבישע אימפּעריע

פֿון
אב. גאָלדבערג

וואָס דער ענגלישער אימפּעריאַליזם וויל דורכפֿיהרען, מוז נאָך דאָס נישט זײַן, וואָס די אַראַבער דאַרפֿען וועלען אויצט, צום בעדויערען, ווערען די אַראַבער אָנגערייצט אין שנאה געגען אונז. אונזערע הענד זענען אָבער רײן. מיר האָבען די אַראַבער קײן שלעכטס נישט געטאָן און אפֿילו נישט אין זינען געהאַט צו טאָן. עס איז אינטערעסאַנט, אַז גלײַך, ווי נור מיר האָבען גענומען זיך קאָלאָניזירען אין אונזער לאַנד, האָבען זיך בײַ אונז גלײַך בעוויזען ווײַטזיכטיגע מענשען, וואָס האָבען געפּרעדיגט שלום און פֿרײַנדשאַפֿט צווישען אונז און די אַראַבער. צו דערמאַהנען דעם פּעדאַגאָג יצחק עפּשטײן און אַגראָנאָם קאַלוואַריסקי. און זײ זענען נישט די אײנציגע. נחמיה רבר איז אויך געווען אײנער פֿון די, וואָס האָבען געגלויבט, אַז מיר מוזען אַלץ טאָן, כּדי צו שליסען שלום און פֿרײַנדשאַפֿט צווישען אונז און די אַראַבער. בן-יהודה האָט אויך גע'חלום'ט וועגען א מין פֿעראײניגונג צווישען — עברי וערבי — העברעער און אַראַבער. ער איז, כּידוע, געווען א גרויסער בעוואונדערער פֿון דער אַראַבישער שפּראַך און אַראַבישען סטיל. ער האָט זיך עס געמאַכט אַלס כּלל אַרײַנצונעהמען אַראַבישע ווערטער אין אונזער העבּרעאיש ווען נור עס פֿעהלט אויס אַ אײגען וואָרט און מען קאָן עס נישט אַלײן מאַכען. ער האָט אַראַביש פֿאָרגעצויגען פֿאַר אַראַמעאיש, אָדער אַנדערע סעמיטישע שפּראַכען. די סיבה: די ליבע צו אַראַביש און אַראַבישען שטאַם. אַזוי איז עס געווען אפֿילו, ווען ער האָט עס אָפֿען נישט מודה געווען.

וואָס איז געווען אונזער ערפֿאַהרונג מיט די אַראַבער? נישט די בעסטע. עס איז א לאַנגע געשיכטע. מיר זענען פֿיל מאָל געקומען מיט זײ אין צוזאַמענשטויס. מיר האָבען געלעבט אין אַראַביע נאָך פֿאַר מאַכמעד'ס צײַטען. מיר האָבען דאָרט געהאַט שטאַרקע שבטים, וועלכע האָבען געהאַט זייערע הערשער און פֿאַמת רעיונות איבער שטרעקעס אַראַביען. די אַראַבער האָבען שפּעטער די ייִדישע קריגער-שבטים אונטערדריקט. די ייִדען האָבען געהאַט אײניגע צוזאַמענשטויסען מיט אַראַבער אויך אויף דעם אײגענעם לאַנד. אָבער שטענדיג נישט קײן בעדײַטענדע. עס זענען געווען נאָר אָנפֿאַלען פֿון בעדואינער, פֿון רויבער. די צוויי ווערטער בעדואין און רויבער זענען געווען כּמעט סינאָנים. עס איז דער אָנטײל ישמעאל, דער פּרא אדם, וואָס „ידו בכל“. די ייִדען האָבען געהאַט צוזאַמענשטויסען מיט מאַכמעד'ן אַלײן. ער האָט נאָך געוואָלט ייִדען זאָלען אָננעמען זײַן נײַע אמונה. נישט אַנדערש. דער נײַער וועלט-בעגליקער, וועלכער איז וואַהרשײַנליך אַלײן געווען א האַלבער ייִד — א סברא, געהאַט אַ ייִדישע מאַמע — האָט גע'שחט'ען ייִדען אָהן רחמנות, געהאַקט ייִדישע קעפּ רעכטס און לינקס. נאָכדעם איז געוואָרען שלום. רוהיגער. מען האָט די ייִדען בעראַכט. די ייִדען זענען געבליבען אין אַראַביען. קײן גרויסע זאַכען האָבען זײ נישט אויפֿגעטאָן. אָבער די אַראַבער האָבען נאָך ווענינער געטאָן. די ייִדען זענען אפֿילו אין די נאָך אַלטע צײַטען געווען אומגעהויער פֿיל פֿאָרגעשריטענער פֿון די אַראַבישע יעציגדינער, מערדער און רויבער, וואָס זענען אין אַלע הינזיכטען געשמאַכטען זעהר גודרונג.

איבערהויפּט איז כּדאי צו געדענקען, אַז אין דער צײַט, ווען מיר האָבען שוין אין אונזער לאַנד געהאַט דוד'ס און שלמה'ס, ישעיה'ס און ירמיהו'ס האָבען די אַראַבער נאָך געוואַנדערט מיט בוז'ן האַקן און אַבערגלויבערס און האָבען קײן קולטור פֿון קײן בעדײַט נישט געשאַפֿען. עס איז פֿון יענעם פּעריאָד גאָר נישטאָ. מאַקע סעלמיטען, און בלויז זײ האָבען געלעבט אין א סביבה, וואו עס האָט געשוועבעלט מיט קולטור-עלעמענטען, ווײַל זײ זענען אַרומגערינגעלט פֿון לענדער מיט הויכער קולטור, ווי בבל און אשור, מצרים און פּרס, האָט עס אָבער אויף די אַראַבער קײן גרויסע ווירקונג נישט געהאַט. זײ זענען געבליבען אַ מדבר-פֿאָלק.

אויב זײ האָבען שפּעטער געשאַפֿען א מאַכמעדאַניזם, א נײַע רעליגיע, איז עס דאָך נאָר געשעהען דורך ייִדישע אײַנפֿלוס. דער קאָראַן איז די אַלטע ביבעל, געמישט מיט דער נײַער, אויך מיט מעשׂיות פֿון אונזער אגדה און מיט אַראַבישע נאַרישקײטען. עס איז א ווילדער מיש-מאַש. אָבער די הויפּט-עלעמענטען זענען גענומען פֿון ייִדישע אוצרות, פֿון צווײטער האַנד.

דאָס זענען אַלץ אַלטע זאַכען. עס איז נאָך דאָ אײן פּעריאָד, וואָס ייִדען אַרבײטען האַנד אין האַנד מיט אַראַבער, וואָס הייסט, אַז ייִדען האָבען געגאָסען פֿון די אַראַבער. פֿיל ייִדען אַלײן זענען די ערשטע עס צו זאָגען. אָבער דאָס איז א ווונדערבאַרער אָנגענומענער ליגען. עס איז נישט ריכטיג. ראשית, זענען די מורען גאָרנישט געווען קײן גאַנצע אַראַבער; צווייטענס זענען די ייִדען אויך אין יענעם פּעריאָד געווען דער „שאור שבעיסה“. דאָס זענען געווען די אמת'ע שטײַגעבער פֿאַר קולטורעלע שאַפֿונג. די ייִדען זענען געווען שעפֿעריש אומעטום און נישט נאָר דאָרט, אויף יענעם אינזעל.

די ייִדען זענען געבליבען שעפֿעריש אויך שפּעטער, ווען זײ זענען פֿון דאָרט פֿערטריבען געוואָרען. די ייִדען זענען עד היום א גרויסער קולטור-עלעמענט. זײ זענען עס אומעטום. אפֿילו אין יעמען, און אַביסיניען. די פֿאַלאַשען זענען קולטורעלער פֿון זײערע שכנים. פֿרעגט נישט פֿאַרוואָס. מיר זענען גאָרנישט מחויב צו געבען ערקלערונגען. עס איז פֿלוס. איז בעשטימונג. עס איז א גאָט-זאַך. פֿאַרוואָס האָט אַטען אַרויסגעשטעלט אין א פּעריאָד פֿון א פּאָר הונדערט יאָהר מעהר גאונים, ווי צעהן גרויסע פֿעלקער צוזאַמענגענומען? וואָס איז דער אינטערעסיר פֿאַרוואָס? עס איז א פֿאַקט. די ייִדישע הויכע קולטורקײט איז אויך א פֿאַקט. עס איז א קוואַל, וואָס שעפּט זיך נישט אויס.

מיט די אַראַבער איז עס אַנדערש. זײ זענען צוריק-געשטאַנען און זענען האַלב-ווילד. זײ פֿיהרען נאָך אויצט פֿון ווילדע רעליגיעזע מלחמות. אײן שבט הרג'עט דעם אַנדערען אין נאָמען פֿון גאָט און זײַן נביא. פֿאַרוואָס איז עס אַזוי?

איבן סאַעיד איז אויצט דער גאַנצער הערשער. ער האָט מיט דער הילף פֿון די פֿאַנאַטיקער, די וואַהאַביטען, אײַנגענומען מעקא, מעדינא און איז דער הײַנט הערשער. און ווען מען וואָלט אוהם לאָזען, וואָלט ער פֿערטריבען אַלע אַנדערע אַראַבישע הערשער פֿון די אַלע פּלעצער, וואו זײ געפֿינען זיך, ווי למשל, מעסאָפּאָטאַמיען, עבר לירדן. נאָר ענגלאַנד לאָזט נישט. זי צאָהלט מיט א ברײטער האַנד און הנפּ'עט און סטראַשעט. בקיצור, זי האַלט אוהם אָפּ. זי האָט אוהם אָבער נישט אָפּגעהאַלטען פֿריהער, ווען איהר האָט זיך געלוינט. דאָס זענען אונזערע ברידער, די אַראַבער.

זײער אמונה האָט אָנגענומען א האַלבע וועלט, אָבער זײ זײַנען וויסטע, וואָס צו טאָן מיט זײער נצחון. זײ האָבען מיט זײער אמונה קײן קולטור אין די לענדער, וואו זײ זענען געקומען, נישט אַרײַנגעבראַכט. די אַלטע עגיפּטישע קולטור איז געווען העכער, ווי די נײַע אַראַבישע. עס איז נאָר קײן פֿערגלײַך נישט. נאָר לאָמיר שוין צוגעבען, אַז אַמאָל האָט דאָס אַראַבישע פֿאָלק יאָ געשאַפֿען א גרויסע קולטור, אָבער עס איז שוין הונדערטער יאָהרען און עס איז נישט צו מערקען קײן ענדערונג.

עס איז אויצט אין דער גאַנצער צײַט נישטאָ קײן סימנים פֿון ערוואַכונג. עס איז אונגעפֿעהר פֿופֿציג יאָהר, וואָס זײער אינטעליגענץ קומט אין בערוהרונג מיט דער אייראָפּעאישער קולטור, און עס איז פֿון דעם נישט אַרויסגעקומען קײן אײן ווײַכטיגע קולטור-פּראָבע. די אַראַבער האָבען אויצט אויך נישט אַרויסגעגעבען קײן אײנציגען פּאָעט, נאָוועליסט, מאַלער אָדער וויסענשאַפֿטס-מאַן. מיר רעדען נישט פֿון א צאָהל גרויסע, נור פֿון לכל הפּחות אײנעם א ווײַכטיגען. אײראָפּא האָט אָנגעשמעכט די אויערען. וואו נור אײראָפּעער בעמערקען עפּוס א טאַלאַנט, עפּוס שעפֿערישעס, זענען זײ גרייט אויבערצוזעצען, מקרב צו זײַן. נור די אַראַבער האָבען קײנעם נישט, ווענינער פֿון די נעגער.

מיר האַלטען אין אונז שרעקען: די אַראַבער זענען א ווילדע פֿאָלק. אָבער מיט געשרײַען מאַכט מען נישט א פֿאָלק ווילדער. אפֿשר איז עס אַמאָל געווען. אויצט איז עס נישט.

די אַראַבער וויל זיך נישט אַנדערש, די אַ'אימפּעריע אַזוי זאָגט מען. וועלכע אַראַבער? איבן סאַעיד וויל ווערען דער הערשער נישט נאָר איבער אַראַבישע לענדער, נאָר איבער דער גאַנצער וועלט. אָבער מאַלע וואָס ער וויל!

ער וויל, אָבער נישט די הוסײַנים האָט און זײַער. ווער זענען די אַראַבישע שטאַאַטס-מענער? וואו זענען זײערע קולטור-מענשען? ווער און וואָס? דער מופֿטי, עמיר אַבדולא, די קצבה-נעמער בײַ דער ענגלישער רעגירונג? די, וואָס לאָזען זיך פֿיהרען אויף דעם אימפּעריאַליסטישען שטריקעל פֿאַר מזומן געלד?

עס איז שוין צוועלף יאָהר, זינט מעסאָפּאָטאַמיען איז אין אַראַבישע הענד. ייִדען וואָלען דאָרט נישט קײן טעריטאָריע. וואָס האָבען די אַראַבער דאָרט אויפֿגעטאָן? מלחמות מיט קורדען, מלחמות צווישען אײנגענע שבטים. פֿער=

(ענדע זײַט 11)

שלום-עליכם און פּרץ זענען געווען צווישען זיך, ווי פֿײַער מיט וואַסער

פֿון
י. ד. בערקאָוויטש

שלום-עליכם משפּט שמר'ן. – מענדעלע'ס יוגענט-חבר פֿון קאַפּוליע.–איך טו א נדר איבערצוזעצען שלום-עליכם'ן אין העבּרעאיש

II *)

הערומעל האָב איך זיך אויף אײַנמאָל אָפּגעזעגנט מיט דער ישיבה, אויסגעבעטען בײַ דער מאַמען שׂכר-לימוד פֿאַר א רוסישען לעהרער און זיך פֿלײַסיג גענומען צו וועלטליכע לימודים, כּדי נישט איבערצושרעקען מײַן פֿרומע מוטער, זי זאָל חלילה נישט מײנען, אַז איך גײ שוין אַריבער אונטער צאַנצען צו שמד, האָב איך יעהר צוגעזאָגט, אַז א האַלבען טאָג וועל איך לערנען גמרא פֿאַר זיך אין אונזער אײגענער שוהל, וואָס אויף אונזער גאַס. די שוהל אונזערע איז געווען א שטילע פּוסטע שוהל, וואָס א חוץ מיר האָט דאָרט אונגערופֿען געלערנט נאָך אײן אַלטער ייִד, וועמען מען האָט גערופֿען „דער קאַפּוּלשטשוק“, ווײַל ער האָט געשטאַמט פֿון דעם נאָענטען שטעטעל קאַפּוּליע — האָב איך אין די נאָכמיטאָג-שעה'ן, בעת „דער קאַפּוּלשטשוק“ איז געגאַנגען אַהײם איבערבײַסען און כאַפּען א דרעמעל, געשמאַק געשפּאַנט איבער דער פּוסטער שוהל און געשמאַק גע'חזר'ט („געזובּרעוועט“ — ווי דאָס האָט דעמאָלט געהײסען אויף עקסטערן-שפּראַך) די כּללים פֿון דער רוסישער גראַמאַטיק. די האַרבע פֿאָרמען פֿון מאַטעמאַטיק, די פֿרעמדע נעמען פֿון אילאָווײַסקי'ס רוסישער היסטאָריע. דער אַלטער פֿערשאָמעניער אָרון קודש פֿון אונזער אַלטער שוהל האָט אפֿשר צום ערשטען מאָל געהערט פֿון אַזוי בע ווילד-פֿרעמדע נעמען, ווי „סוויאַטאָפּאָלק אָקאַיאַנני“, „וולאַדימיר מאָנאָמאַך“, „דמיטרי דאָנסקאָי“ (געמען פֿון אַלטע רוסישע הערשער)... דער אַלטער אָרון-קודש האָט אָבער געמענט נאָר קוקען אויף מיר ברוגז'לעך און שווײַגען. דערפֿאַר האָט דער אַלטער „קאַפּוּלשטשוק“ נישט געשוויגען.

— הער נאָר, דו חברה-מאַן, — זאָגט ער אײנמאָל צו מיר דווקא אין מיטען — די ביזט מאַקע נישט קײן שלעכטער ייִנגעל, און א קעפּעל איז בײַ דיר אויך נישט קײן שלעכטע, — אָבער וואָס פֿאַר א מוכלער האָב איך דאָס געפֿונען בײַ דיר אין שמענדער? האַ?..

— עס איז — זאָג איך — פֿאַר בילדונג. מ'שטעהט אין פּרק: „טובה תּורה עם דרך ארץ“ (גוט איז תּורה מיט וועלטליכקײט)...

— יאָ, זאָגט ער — דו ווײַזט שוין אָן רעדען, ווי אַן אמת'ער ימח-שמו'ניק, די ברענגסט מיר שוין ראיות פֿאַר דײַנע שמד-שמוּק פֿונם פּרק.... מען דאַרף א שמוּעס טאָן וועגן דיר מיט דײַן מאַמען... איך האָב מורא, דו זאָלסט נישט האָבען דעם אײגענעם מיאוס'ן סוף, וואָס מײַן נער א חבר האָט אַמאָל געהאַט...

— ווער איז געווען אײַער חבר? — ווער איך שוין נײַגעריג.

— אויב דו קוקסט אַרײַן אין די בוכלעך, — זאָגט ער — האָסטו מסתמא געהערט פֿון אוהם, ער איז מאַקע פֿון יענע לײַט, וואָס אין דרוק.... ער מאַכט מעשׂה-ביכלעך אויף עברי-טײַטש, און אין חדר האָט מען אוהם גערופֿען שלומ'קע...

— שלום-עליכם? — פֿרעג איך און חידוש מיך אָבער, וואָרום „דער קאַפּוּלשטשוק“ איז שוין אַן אַלטער ייִד, קרוב צו זיבעציג.

— וואָסער שלום-עליכם? וואָסער עליכם-שלום? — זאָגט ער מיט א בײזער שמײכל — שלומקע האָט מען אוהם גערופֿען! ער האָט א פּוסטע נאַרישקײט, וועגען עפּעס א פּערד דאָרטען, צו א קליאַטשע, פֿון וואָס דײַנע לײַט לעקען די פֿינגער — מפֿי!...

איך בין דערשטוינט און שפּרונג אַזש אויף פֿון דער באַנק.

— דאָס איז דאָך מענדעלע! מוכר-ספֿרים!

— וואָסער מענדעלע? וואָס שפּאַרסטו מיך אונטער! — ווערט ער שוין אין כּעס — אַז איך זאָג דיר שלום, זאָגסטו מיר נאָך מענדעלע!... און ווי קומט ער צו זײַן א מוכר-ספֿרים? ער איז געווען א לײַדאַק א ימח-שמו'ניק, א פּוסטע כּלי, און נאָך א מחלל שבת'ניק דערצו...

איך שמעה שוין צו צו מײַן אַלטען, „קאַפּוּלשטשוק“ און וויל פֿון אוהם הערען חידושים, וואָס ער ווײסט פֿון מענדעלע'ס לעבען.

— זעה נאָר, — זאָגט ער, ווי דער קלײנער האָט זיך עס אָנגעצונדען! פּונקט ווי איך וואָלט אוהם דאָ דערצײלט פֿון א גרויסען תּלמיד-חכם, פֿון א גדול-הדור!.

און דער אַלטער „קאַפּוּלשטשוק“ דערצעהלט מיר בתמימות, אַז אַט דער שלומקע איז יונגעלווײַז גאָרנישט געווען א=א אַנטוּקעל. זײ האָבען אין קאַפּוּליע בײדע צוזאַמען געלערנט אין אײן שוהל, און שלומקע געגען אוהם געווען א ייִנגעל א גאָרנישט, וואָרום ער אַלײן האָט זיך שטאַרק גענומען צו גמרא מיט תּוספֿות, און שלומ'קע האָט פֿון דער גמרא נישט געוואָלט וויסען. ער איז געלעגן מעהר אין „עין יעקב“, עס האָט זיך אים געגלוסט גרויסע גרינגע פֿויגעלעך... וואָלט דאָס נאָך געווען א האַלבע צרה, איז ער אַוועק פֿון קאַפּוּליע ערגעץ אין דער פֿרעמד, און דאָרט איז פֿון אוהם געוואָרען א תּל!...

עס איז נאָך א סברה, אַז ער שרײַבט אום שבת. א גליק, וואָס זײַן ווײַב איז א פֿרומע ייִדענע, רעסט זי בײַ אוהם אַרויס שבת די פֿעדער פֿון דער האַנט און בעהאַלט זי ביז נאָך דער הבדלה...

די מעשׂה וועגן מענדעלע מוכר ספֿרים האָט מיך מאָדנע בעפֿליגעלט און אויפֿגעוועקט אין מיר גרויסע ליכטיגע האָפֿנונגען.. מיר איז שוין אָבער געווען ניט אַזוי בעקוועם אָנצוגעהן מיט מײַן בילדונג אין אונזער פּוסטער שוהל, וואָרום דער אַלטער „קאַפּוּלשטשוק“ האָט מיך גענומען הזמנען, אַז אויפֿ'ן שמענדער זאָל בײַ מיר ליגען די גמרא, נישט קײן ביכלעך. האָב איך מיך פּאַוואָלינקע אָפּגעוואָרגט פֿון דער שוהל און גענומען שמוירנדען אין דער הײם. דורך דער רוסישער שפּראַך, וואָס איך האָב אפֿילו שווערליך אײַנגעביסען, האָט זיך פֿאַר מיר בוסלעכוויז געעפֿענט א נײַע פֿרעמדע וועלט, א וועלט א ברײטע און א טיפֿע, ווי דער ים, די וועלט פֿון פּושקין און לערמאָנטאָוו, פֿון דאָסטאָיעווסקי און טאָלסטאָי. איך האָב זיך אָנגעהויבען בעקענען מיט די ברײטע מײנונגען פֿון ביעלינסקי און פּיסאַרעוו, פֿון דאָבראָליובאָוו און מיכאַילאָווסקי. ביכער האָבען מיר שוין נישט געפֿעהלט: די פּאָליצעס אין דער פּריוואַטער רוסישער ביבליאָטעק פֿון מײַן שטאָט זענען געווען אָנגעפּאַקט מיט א גרויסען ליטעראַרישען אויסוואַהל, וואָס האָט זיך פֿאַר מיר לאַנג נישט אויסגעשעפּט, און איך האָב געטרונקען פֿון דעם רוסישען קוואַל מיט גרויסע מויפֿע בעכערס. מײַן געשמאַק האָט זיך אין דער פֿרעמדער רײַכער וועלט אויסגעאײדעלט, איך האָב אָנגעהויבען פֿאַרשטעהן, וואָס גוט איז און וואָס שלעכט, איך האָב די זעלבע מאָס אַריבערגעטראָגען אין מײַן אײגענעם ייִדישען ווינקעל, צו וועלכען איך האָב מיך נאָך ענגער גענומען טוליען, זובּלענדיג אין אוהם דעם בעשייד צו מײַנע חלומות.

און אין אונזער אײגענעם ייִדישען ווינקעל האָט זיך שוין דעמאָלט אָנגעהויבען עפּעס צו רודערן. אין דער העבּרעאישער ליטעראַטור זענען דאָס געווען די טעג, ווען עס האָבען אָנגעהויבען בליהען די נעמען פֿון אחד-העם און ביאַליק, פֿון פֿרישמאַן און בערדיטשעווסקי. און וואַרשע זענען אויפֿגעקומען נײַע העבּרעאישע פֿערלאַגען מיט עכטע אײראָפּעאישע בערגעם; אײן פֿערלאַג האָט געגעבען דעם עולם נאָכאײנאַנד צוויי הונדערט ביכער פֿון פֿאַרשידענע ליטעראַרישע צווײַגען. עס האָט גענומען שפּראָצען א העבּרעאישע קינדער-ליטעראַטור... אויף ייִדיש האָט דעמאָלט אין רוסלאַנד זיך בעוויזען דער ערשטער אָנזאָג אויף אַן עכט-מאָדערנער פּרעסע — די וואָכענשריפֿט — דער „יוד“.

איך געדענק נאָך עד היום דעם נײַעם פֿרישען רײַצענדען טעם, וואָס „דער יוד“ האָט יענע טעג אַרײַנגעבראַכט אין א סך ייִדישע הײַזער. די נײַקײט און די פֿרישקײט האָבען אַרויסגעשמעקט נישט נאָר פֿון דעם אינהאַלט, נאָר אַפילו פֿון דער גרינער הילע (קאָווער), אויף וועלכער דער רײַצענדער אינהאַלט איז געווען פֿאַרצײַכענט, אַפילו פֿון דעם אויסלענדישען שריפֿט אָהן נקודות, וואָס האָט ווי געבלײַכט אויף דער ייִדישער פֿאָלקס-שפּראַך דעם שטעמפּעל פֿון העכערער קולטור. דאָס הויכע וואָרט „קולטור“ איז, אגב, אין דעם „יוד“ געווען א גאַנץ הײמיש וואָרט — און דאָס אַלײן האָט אין יענע צײַטען, איך מעג געמיינט, פֿאַר מיך האָט דער „דער יוד“ געהאַט א בעזונדערע מאַגנעטישע קראַפֿט. איך האָב דאָרט ווידער געפֿונען שלום-עליכם'ען, פֿון מײַנע אײגענע פֿערדינסטען (איך האָב שוין דעמאָלט פֿערדינט א רובל א חודש — געלערנט תּנ"ך מיט א שכנ'ס א ייִנגעל) האָב איך אויסגעשריבען פֿון וואַרשע די נײַע ייִדישע צײַטונג און האָב זי וואָך צו וואָך קוים דערוואַרט אויף שלום-עליכמ'ס פֿעליעטאָן, וואָס האָט פֿרעהליך-אומטום געשמײכעלט מיט'ן קלוגען פֿערעלדונגען שריפֿט פֿון אונזער'ן פֿאַס — פֿון אונזער די ערנסטע לײַט-אַרטיקלען, אין וועלכע דאָס הויכע וואָרט „קולטור“ האָט זיך אַזוי-אָפֿט און ערנסט איבערגע'חזר'ט...

אין „יוד“ האָט זיך שלום-עליכם צעגאָסען, ווי א ברײטער לוכטיגער טײַך. עס האָט פֿון אוהם ווי א שפּאַר געטען א פֿרישער לעבעדיגער קוואַל, וואָס האָט געפּלײצט איבער אַלע ווינקלען פֿון דעם ייִדישען פֿאָלקס-לעבען. דאָרט זענען אויסגעוואַקסען די קלאַסישע געשטאַלטען פֿון טבֿיה דעם מילכיגען און מנחם מענדעל, דאָרט האָט טרויעריג-לוכטיג אויפֿגעשײַנט די שטאָט כּתרילעווקע מיט איהרע קלײנע מענטשעלעך, דאָרט האָבען זיך יונג צעשטראַהלט די יום-טובֿ'דיגע פּנימ'לעך פֿון ייִדישע קינדער. דאָרט האָט דער בעזונגען פֿון ייִדישען לעבענס-שטײַגער געעפֿענט מיר און מויער פֿון ייִדישע הײַזער און הויפֿען און געוויזען אין לוכטונגען שײַן א טרויעריגע וועלט מיט פֿערשוינגען, מאַנכמאָל און ווײַבער און קינדער, אַלע מיט זייערע נײַגונג און מיט זייערע רייד, מיט זײער נאַרישער קלוגשאַפֿט און מיט זײער קלוגער נאַרישקײט, מיט זײער האַנדעל און מיט זײערע חיות און בהמות, מיט די „ראַבטשיקעס“ און מיט די „מתושלח'ס“ — און איבער דעם ראַזינגען טרויער-טאָל האָט נאָך העלער, ווי אין די יונגע יאָהרען, זיך צעקלינגען דאָס לויטערע געלעכטער פֿון דעם רײַהגעוואָרענעם, קלאָר-זעהענדיגען הומאָריסט: „מענשען, קלײנע מענשעלעך, טרויערט נישט, פֿאַלט בײַ זיך נישט אַראָפּ! ווי קלײן איהר זענט, זאָגט איהר דאָך גרויס, ווי נאַריש איהר זענט — זאָגט איהר דאָך קלוג, ווי מיאוס איהר זענט — זענט איהר דאָך שײן, ווי טרויעריג איהר זאָלט נישט אויסקוקען און אײער טרויעריק לעבען — זענט איהר דאָך אין גרונט פֿרעהליכע מענשליכע ברואים, וואָס נאַרען נאָך אַביסעל פֿרײַער, נאָך אַביסעל לוכט, נאָך אַביסעל שפּיל, וואָרום איהר זענט אַלע קינדער, וואָרום מיר אַלע זענען אים ווי קינדער אונטער גאָטס לוכטיגע הימלען“..

איך האָב שוין דעמאָלט בגנבה אַלײן געשריבען, „געפּרובט מײַן פֿעדער“ אין דער העבּרעאישער שפּראַך (פֿאַרוואָס העבּרעאיש און נישט ייִדיש — דאָס איז א בעזונדער קאַפּיטעל, וואָס געהערט נישט אַהער), עס האָט מיך געצויגען צום רעאַלען אויסדרוק פֿונם לעבען. און מעהר צום שטילען טרויער, ווי צום הויכען לאַכען, כאָטש דאָס לויטערע געלעכטער האָט פֿון קינדהײט אָן געלײַמערט מיט יעמוט, און איך האָב עס געזוכט און ליבען, ווי שפּעטער אין דער ליטעראַטור. איך האָב אָבער געפֿיהלט, אַז די אמת'ע הומאָריסטישע דיכטונג איז בײַ אונז געגעבען געוואָרען נאָר צום אײנעם — צו שלום-עליכמ'ען, און שטילערהײט איז שוין דעמאָלט בײַ מיר געבוירען געוואָרן דער וואונש, אַז אויב איך וועל אַמאָל בעקומען גענוג כּח אין העבּרעאיש, וועל איך פּרובען שלום-עליכמ'ס לוכטיגען גײַסט איבערגיסען אין מײַן שפּראַך

—080—

*) זעה „לאָדזער טאָגעבלאַט“ № 50

דער רבי פֿון היטלערישען אַנטיסעמיטיזם

פֿון **י. ב. גיפּס**

יעדע פּאָר טעג דערוויסט זיך די וועלט וועגען עפּעס א נײַעם אײַנפֿאַל פֿון די היטלעריסטען אין דײַטשלאַנד, וואָס שטעלט זײ אַוועק אין פֿאָדערגרונד פֿון אַלע פּאָליטישע און געזעלשאַפֿטליכע געשעהענישען אויף דער וועלט.

קײן אײנציגע אידעע האָט דער היטלעריזם נישט געשאַפֿען. קײן אײגענע וועלט-אַנשויאונגען, ווי דער פֿאַשיזם און סאָציאַליזם, האָבען זײ נישט אויסקריסטאַליזירט. אַלץ איז בײַ זײ גענומען, געבאָרגט בײַ יענעם, און פֿערשריבען אויף דער קאָנטאָ פֿון דער אײגענער געניאַליטעט. אָבער אין דער אמת'ען איז דאָס א גײַסטיג אָרים בעשעפֿעניש און נאָר די ווירטשאַפֿטליכע ירידה האָט די דאָזיגע משונה'דיגע בריאה אַרויפֿגעבראַכט אויפֿ'ן אויבערפֿלאַך פֿון געזעלשאַפֿטליכען און פּאָליטישען לעבען אין דײַטשלאַנד.

די היטלעריסטען זענען אַנטיסעמיטען. הונדערט-פּראָצענטיגע שונאי-ישראל. זײער שנאה צו ייִדען איז צו אַלץ, וואָס האָט א שײַכות מיט ייִדען, מאַכט זײ פּשוט משוגע. אין זײער בלינדען האַס צום ייִדישען פֿאָלק ווילען זײ אפֿילו אונז נישט פֿערגינען דאָס שטיקעלע „גליק“, וואָס דער גרינדער פֿון קריסטענטום איז געווען א ייִד.

און אַט האָט זיך אויצט צווישען די היטלעריסטען אין דײַטשלאַנד אָנגעהויבען א בעוועגונג צו רעפֿאָרמירען דעם עוואַנגעליום, אויסשנײַדען פֿון אוהם אַלע שטעלען, וואָס ווײַזען אָן אויף דער ייִדישער אָפּשטאַמונג פֿון קריסטוס'ן און זײַן שײַכות צום ייִדישען פֿאָלק.

דער היטלעריזם פֿערפֿלאָנטערט זיך אַזוי אַרום אין א שווערען קאָנפֿליקט מיט דער קריסטליכער קירך, וועלכע מוז אויצט מוזען אָנהויבען פֿיהרען א שטאַרקען קאַמף מיט די „נײַע לוטעראַנער“, וואָס ווילען אַרויסרײַסען פֿון ברית החדשה יענע ווײַכטיגע בלעטלעך, וואו עס ווערט איבערגעגעבען דער שלשלת היוחסין פֿונ'ם נוצרי ביז צו דוד המלך.

אָבער אויך אין דער דאָזיגער המצאה — „צוריקרויבען פֿון קריסטוס'ן זײַן ייִדישקײט“ — זענען די היטלעריסטען נישט אָריגינעל. די דאָזיגע נײַע תּורה האָט שוין אויף זיך א שעה. ביסעל יאָהרען, און איהר פֿאָטערלאַנד איז גאָרנישט דײַטשלאַנד, נאָר דווקא דאָס „ביבלישע“ ענגלאַנד.

מיט א 40 יאָהר צוריק האָט דער ענגלישער געלעהרטער טשעמבערלען (נישט צו פֿערגלײַכען מיט דעם אויצטיגען ענגלישען מלוכה-מאַן) פֿערעפֿענטליכט זײַן ווערק „די גרונדלאַגען פֿון נײַנצעהנטען יאָהרהונדערט“. דאָס דאָזיגע ווערק האָט זיך קונה שם געווען מיט זײַנע אַנטיסעמיטישע אויספֿיהרונגען. טשעמבערלען איז נעמליך געווען דער שעפֿער פֿון „ראַסען-אַנטיסעמיטיזם“. אין זײַן ווערק בעמיהט ער זיך צו בעווײַזען, אַז אויף דער וועלט זענען פֿאַראַן צוויי גרויסע און ווירקענדע ראַסען. אײנע איז די גערמאַנישע און די צווײטע — די ייִדישע ראַסע. אָבער אין דער צײַט, וואָס די גערמאַנישע ראַסע איז די פֿערקערפּערונג פֿון גוטסקײט, ליבע און רחמים, שפּויגעלט מיט זיך אָפּ די ייִדישע ראַסע דאָס גאַנצע שלעכטס און בײז, וואָס מיר טרעפֿען אויף דער וועלט.

ווען בײַ טשעמבערלען'ען זענען אַרויס די דאָזיגע ווערטער, איז אוהם עפּעס געבליבען שטעקען א בײן אין האַלז, נישט צום אַראָפּשלינגען. דער שעפֿער פֿון ראַסען-אַנטיסעמיטיזם איז געווען א פֿרומער, גלויביגער קריסט, און ער האָט זיך נישט געקאָנט קײן עצה געבען מיט'ן קריסטליכען גאָט. אויב אַלדאָס שלעכטס שטאַמט פֿון דער ייִדישער ראַסע, ווי אַזוי ישע האָט דאָס ייִדישע פֿאָלק געקאָנט פֿון זיך אַרויסגעבען אַזא רעליגיע, וואָס פּרעדיגט אומבעגרענעצטע ליבע און רחמים. און דאָ איז טשעמבערלען געקומען צו דער זעהר גענאַיאַלער ענטדעקונג, אַז קריסטוס איז גאָרנישט געווען קײן ייִד. ער איז פּשוט צוגערויבט צו ייִדישקײט.

טשעמבערלען פֿיהרט אַרויס אַזא פּשט'ל: קריסטוס און די אַפּאָסטאָלען האָבען נישט געשטאַמט פֿון יהודה, נאָר פֿון דעם ווײַטען, אָפּגעלעגענעם גליל. אין דער דאָזיגער פּראָווינץ — טראַאומפֿירט דער „אָביעקטיווער“ געלעהרטער — זענען נאָר קײן ראַסען-רײנע ייִדען נישט געווען בנמצא. דערבײַ מאַכט ער דעם אָנשטעל פֿון א גרויסען למדן, וואָס וויל נישט, אַז מען זאָל אוהם גלויבען אויפֿ'ן וואָרט. טשעמבערלען שטיצט זײַן השערה אויף דעם, וואָס גליל האָט זיך אין דער ביבלישער עפּאָכע גערופֿען „גליל הגוים“ ד. ה. א פּראָווינץ מיט פֿערשידענע ראַסען און פֿעלקער. גוים אַזעלכע, וואָס האָבען נישט געהאַט קײן שום שײַכות צום ייִדישען שטאַם. און אַט אין דעם דאָזיגען געמיש פֿון פֿערשידענע פֿעלקער און שטאַמען אין דער גליל-פּראָווינץ איז געבוירען געוואָרען דער גרינדער פֿון דער קריסטליכער רעליגיע.

טשעמבערלען איז פֿון דער דאָזיגער „וויסענשאַפֿטליכער“ ענטפּלעקונג אַרײַן אין אַזא התפּעלות און אַזוי שטאַרק אַרויסגעהאַלטען, אַז ער איז אַרויס מיט א רעגזון אויף דעם פֿראַנצויזישען היסטאָריקער רענאַן, דערפֿאַר, וואָס יענער האָט אין זײַן ווערק „דאָס לעבען פֿון ישוס קריסטוס“ געהאַט די העזה צו זאָגען, אַז ישוס איז געווען א ייִד.

אין דעם וכּוח מיט רענאַן'ען האָט זיך ערשט אַרויסגעוויזען די פֿערביסענע שנאה פֿון דעם ראַזנען „אָביעקטיווען“ געלעהרטען צום ייִדישען פֿאָלק. אין דיזער שנאה צו ייִדען האָט ער זיך אפֿילו גאָר אָבגעשטעלט צו פֿערוואַרפֿען מיט שטײן דעם גרויסען פֿראַנצויזישען היסטאָריקער און האָט אוהם עפֿענטליך בעשולדיגט, אַז ער איז געוואָרען אונטערגעקויפֿט דורך דער „אַליאַנס איזראַעליט“, וועלכע האָט געהאַט א נישט קלײנעם אײַנפֿלוס אין די רעפּובליקאַנישע ספֿערען פֿון דעמאָלדיגען פֿראַנקרײַך.

טשעמבערלען'ס השערה וועגען דער נישט-ייִדישער אָפּשטאַמונג פֿון קריסטוס'ן איז אויסגעלאַכט געוואָרען פֿון דער גאַנצער וויסענשאַפֿטליכער וועלט. זײַן טעאָריע פֿון ראַסען-אַנטיסעמיטיזם האָט אָבער געפֿינען זעהר פֿיל אָנהענגער אין קולטורעלען דײַטשלאַנד. די דײַטשע אַנטיסעמיטען האָבען אין איהר געפֿינען א שטיין-פּונקט פֿאַר זײערע גיפֿטיגע ייִדען-העצעס, קברים-שענדונגען און אַנטי-ייִדישע עקסצעסען. אָבער דעם צווײטען שריט האָבען זײ נישט געמאַכט. קײן „פּאָגראָם“ אויפֿ'ן עוואַנגעליום זענען זײ נישט דערווײַטס געווען אַדורכצופֿיהרען. זײ האָבען מורא געהאַט פֿאַר'ן צאָרן פֿון דער קירך.

עס האָבען געמוזט פֿאָרקומען בלוטיגע מלחמות, איבערקעהרענישען, גרויסע ווירטשאַפֿטליכע קאַטאַסטראָפֿעס, כּדי צו מאַכען פּלאַץ פֿאַר די רעוואָלוציאָנערע היטלעריסטען, וואָס שרעקען זיך נישט פֿאַר קײן שום זאַך; וואָס ווילען זיך אין זײער פּאַטריאָטישען שגעון, שטעלען אין א קאָנפֿליקט מיט דער גאַנצער וועלט.

אַט די דאָזיגע לײַט האָבען אַרויסגעשלעפּט פֿון אַרכיוו די פֿערשימעלטע תּורה פֿון טשעמבערלען'ען און זײ אונטערנעמען דעם דײַטשישען פֿאָלק: קריסטוס איז א גערמאַנער, און נאָך איז א דײַטש...

—:0:—

שטרייט וועגן יוד. מאנדאט אין קאנסטיטוציע-קאמיסיע

יודישע „קאלא“ פערלאנגט צו בעשטימען דעפ. גרינבוים מיט בעראטונגס רעכט; די ב.ב.-דעפוטאטען לעגען פאר דעם הרב לעווין און לייבעל מינצבערג

וו א ר ש א (טעלעפ. פון אונזער קארעספאנדענט) אויף דער ערשטער זיצונג פון דער קאנסטיטוציע-קאמיסיע ביים סיים איז געקומען צו מיינונגס-פערשידענהייטען צווישען דער ב.ב.-מעהרהייט און דער אפאזיציע. די הויפט-דעבאטען זענען פארגעקומען ארום 2 פארשלאגען.

די אפאזיציע האט פערלאנגט, אז צו די ארבייטען ארום דעם נייעם קאנסטיטוציע-פראיעקט זאלען צוגעצויגען ווערען בעקאנטע פערזענליכקייטען פון צווישען די אוניווערזיטעטס-פראפעסארען, גצוו. מיניסטער צאר האט זיך שטארק אקעגענגעשטעלט דעם דאזיגען פראיעקט. דער ענין איז אפגעלעגט געווארען אויף דער צווייטער זיצונג.

די קאמיסיע האט איבערגעגעבען דעפ. צאר דעם הויפט-רעפעראט פון בודזשעט. אויסער דעם ווילען בעזונדערע פונקטען און ארטיקלען פון דער קאנסטיטוציע רעפערירט ווערען דורך בעזונדערע רעפערענטען.

דעפ. ראזמארין האט אין נאמען פון יודישען „קאלא“ אפגעגעבען פאלגענדע ערקלערונג:

— היות די יודישע בעפעלקערונג איז אין איצטיגען סיים שוואך רעפרעזענטירט און די קליינע צאהל פון דער „קאלא“ איז נישט בכח אדורכצופיהרען א פארשטעהער אין דער קאנסטיטוציע-קאמיסיע, איז אבער דאך געוואונשען, אז מען זאל צולאזען א פארשטעהער פון יודישען „קאלא“ מיט בעראטונגס-רעכט, כדי ער זאל קענען פערטיידיגען די אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג. די יודישע „קאלא“ דעלעגירט דערצו דעפ. גרינבוים, ווייל ער איז א מומחה אין קאנסטיטוציע-ענינים און ער האט זיך אויך בעטייליגט אין די ארבייטען ארום דער איצטיגער קאנסטיטוציע אין ערשטען פוילישען סיים, אין דער א. ג. קאנסטיטואנטע.

דעפ. ראזמארינס ארויסטריט האט ארויסגערופען פראטעסטען צווישען די ב.ב.-דעפוטאטען. דעפ. פאטאצקי (ב.ב.) האט ערקלערט, אז די אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג וועט שיצען דעפ. הרב לעווין. אנדערע שטימען ביי ב.ב. האבען אנגערופען דעם נאמען פון דעפ. מינצבערג.

אויפ'ן פארשלאג פון דעפ. האלובקא איז בעשלאסען געווארען אפצולייגען די דעציזיע אין דעם ענין אויף דער נאהנטסטער זיצונג פון דער קאמיסיע.

ווי מען שמועסט וועלען די ב. ב.-דעפוטאטען שטארק בעקעמפען די דאזיגע קאנדידאטור פון דעפ. גרינבוים. זיי מאטיווירען זייער אפאזיציע געגען גרינבוים'ן דערמיט, וואס ער זאל האבען געדראהט זיך צו פעראייניגען מיט די נאציאנאלע מינדערהייטען.

דאגעגען די יודישע „קאלא“ איז דעצידירט אדורכצופארסירען די קאנדידאטור פון דעפ. גרינבוים אין דער קאנסטיטוציע-קאמיסיע און אין פאל ווען די ב. ב.-דעפוטאטען וועלען דערצו נישט דערלאזען וועלען די יודישע קאלא-דעפוטאטען זיך בכלל אפזאגען פון דער מיטארבייט אין אלע קאמיסיעס.

פעלקער-בונד פארשט די לאגע פון מינדערהייטען אין דרום-אייראפעאישע לענדער

דעלעגאט פון פעלקער-בונד אין בולגאריען

סאפיא (יטא) זינט איניגע טעג ווייזט אין סאפיא דער לייטער פון דער מינדערהייטען-סעקציע ביים פעלקער-בונד, מאבלא דע אצקאראטע, וועלכער מאכט איצט דורך א רייזע אין די דרום-אייראפעאישע לענדער מיט'ן צוועק צו זאמלען אינפארמאציעס וועגען דער לאגע פון די מינדערהייטען. דירעקטאר אצקאראטע האט צוו. אנד. אויפגענומען א דעלעגאציע פון יודישען קאנסיסטאריום אין בולגאריען. די דעלעגאציע האט פארגעשטעלט א רייהע אנגעלעגענהייטען פון בולגארישען יודענטום, אפשטעלענדיג זיך בעזונדערס אויף דער נויטווענדיגקייט צו לעגאליזירען דעם סטאטוט פון יודישען קהלות-פערבאנד און פערגרעסערן די רעגירונגס-סובסידיעס פאר דעם שול-וועזען פון די יודישע קהלות.

די נעכטיגע סענאט-זיצונג

דער מלוכה-פרעזידענט בעקומט 24 טויזענד ביטעס א יאהר

וו א ר ש א, (טעלעפ. פון אונזער קארעספאנדענט) די נעכטיגע זיצונג פון סענאט איז געווען א רוהיגע. עס זענען בעטראכט געווארען די בודזשעטען פון די דערסארטען, ביי וועלכע עס לאזט זיך נישט אריינפיהרען קיין פאליטישע מאמענטען. איבריגענס איז שוין די זאכליכע דיסקוסיע אדורכגעפירט געווארען אין דער סענאט-קאמיסיע. אויף דער נעכטיגער זיצונג האט מען ערלעדיגט די בודזשעטען פון מלוכה-פרעזידענט סענאט, העכסטער קאנטראל-קאמער, פרעזידיום פון מיניסטארען-ראט, בילדונגס-מיניסטעריום און פאסט-מיניסטעריום.

ביים בעטראכטען דעם בודזשעט פון מלוכה-פרעזידענט האט דער רעפערענט מיטגעטיילט, אז דער מלוכה-פרעזידענט בעקומט א יאהר ביז 24000 פערזענליכע ביטעס פון דער בעפעלקערונג, וואס בעטרעפט 40 פראצענט דערפון, וואס דער רוסישער קייזער האט בעקומען.

אונגאריש-יודישע געלעהרטע איינגעלאדען אויף פארטראגען אין העברעאישען אוניווערזיטעט

בודאפעשט (יטא) דער סענאט פון העברעאישען אוניווערזיטעט האט איינגעלאדען אויף א רייהע פארטראגען די פראפעסארען ד"ר איגנאץ גאלדציהער און ד"ר יוסף פאטאי. פראפ. גאלדציהער וועט אין אפריל האלטען א ציקל פארטראגען איבער עלעמענטארע-כעמיע און פראפ. פאטאי — איבער דער געשיכטע פון דער העברעאישער דיכטונג.

געשטארבען מחבר פון „אלי אלי“

נ י ו - י א ר ק (יטא) אין עלטער פון 74 יאהר איז דא געשטארבען עקב קאפעל סאנדלער. דער מחבר פון די ווערטער און מוזיק פון דעם בערימטען געווארענעם ליד „אלי אלי, למה עזבתני“ וועלכער האט געזאלט אויסדריקען דאס ליידענס-וועג פון יודישען אומגליקס אין אמעריקע און די ערשטע יאהרען פון דער יודישער מאסען-אימיגראציע. „אלי אלי“ איז לכתחילה געווען א סאלא-געזאנג אין א טעאטער-שטיק א. נ. „די זוהן פון משה“, וואס האט זיך לחלוטין נישט איינגעגעבען און האט נישט געהאט קיין שום ערפאלג. אין א צייט ארום האט אבער עמיצער אויסגענוצט דאס ליד „אלי אלי“ און עס געזונגען אין טעאטער. דאס ליד האט געהאט א געוואלדיגען ערפאלג און איז זעהר שנעל געווארען שטארק פאפולער אין אלע יודישע ישובים. מיליאנען האלט נאך אז דער ערפאלג ביז היינטיגען טאג הנה דאס ליד איז געשריבען געווארען מיט אג'ערך 40 יאהר צוריק. סאנדלער האט נישט בעווארענט זיינע אייגענע רעכט אויף דעם ליד און האט שפעטער זיך געמוזט בעקלאגען, אז אנדערע מאכען א פערמעגען פון זיין „אלי אלי“ און ער האט זיך נישט בעקומען אבער גארנישט נעקענט מאכען.

יעקב קאפעל סאנדלער איז געקומען קיין אמעריקע מיט 47 יאהר צוריק. ער איז געשטארבען א פולשטענדיג בלינדער.

——0§0——

בילדער-אויסשטעלונג פון אדאלף בערמאן

די בילדער-אויסשטעלונג פון בעקאנטען קונסט-מאלער אדאלף בערמאן (אויף מאזשוסקע 2) האט א גרויסען ערפאלג און ווערט פלייסיג בעזוכט. די אויסשטעלונג צייכענט זיך אויס מיט א גרויסע צאהל בילדער פון א"י און פון פראנקרייך, וואס לאזען איבער א טיפען רושם.

צוליב צארישע פעראָרדנונגען

פערווערט מען לובלינער „ארט“ צו עפענען יודישע ערגענצונגס-קורסען

ל ו ב ל י ן, (טעלעפ. צום „לאדזשער טאגעבלאט“) די לובלינער אפטיילונג פון „ארט“ האט זיך זיינער צייט געווענדעט מיט א ביטע צום לובלינער שול-קוראטאריום אויף צו ערלויבען עפענען ערגענצונגס- און פאך-קורסען פאר יודישע האנדווערקער - יוגענד, וואס דארפען ביילעגען עקזאמענס. דאס שול-קוראטאריום האט די ביטע אפגעווארפען.

די געזעלשאפט-„ארט“ האט דערויף אפגעגעבען א רעקורס אין מיניסטעריום און נאך 11 חדשים האט זיך בעקומען א תשובה און וועלכער דאס מיניסטעריום ווארפט אפ דעם רעקורס געגען דער האנדלונג פון לובלינער שול-קוראטאריום ווייל... לויט די צארישע פעראָרדנונגען פון יולי 1914 האט דאס קוראטאריום די רעכט צו דעצידירען אין אזעלכע ענינים.

„היאס“ פראטעסטירט געגען נייע אימיגראציע-בעגרענצונגען אין די פעראייניגטע שטאטען

נ י ו - י א ר ק (יטא) דא איז פארגעקומען די 22-טע יעהרליכע פערזאמלונג פון „היאס“. אין דער פערזאמלונג האבען זיך בעטייליגט 1500 דעלעגאטען. די רעדנער האבען פראטעסטירט געגען דעם נייעם געזעץ-פראיעקט, וואס שטייגט אויף 90 פראצ. די ביז איצטיגע אימיגראציע-קוואטע פאר די בעזונדערע לענדער. די פאנפערענץ האט אקצעפטירט דעם בעניימען אפמאך פון „היאס“ מיט'ן „עמיגדירעקט“. אויף דער ערשטער זיצונג איז געפייערט געווארען דער 50-טער יאהר פון דער יודישער מאסען-אימיגראציע און די פער אייניגטע שטאטען, וועלכע האט זיך אנגעהויבען נאך די גרויזאמע יודען-פאגראמען אין רוסלאנד אין די 90-ער יאהרען פון פאריגען יאהרהונדערט.

יודיש פאלקס-טעאטער זגערזשער 17 טעלעפאן 193-03
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן

מיט אנטייל פון דער ניי-אנגאזשירטער סוברעטין **רעגינא בוימאן,** בעוואוסטער ארטיסט **מ. דראנאוו,** בעקאנטער ארטיסט **ה. באלבירסקי** און **י. טופמאן.**

5 פארשטעלונגען פון בעסטען רעפערטואר די וואך 5

פרייטאג, דעם 6. 9 אוונד די בעליבטע פיעסע אין לאדז, וואס ווערט געשפילט מיט א גרויסען ערפאלג **דער ישיבה-בחור** אין 4 אקטען מיט געזאנג טענץ פון זאלאטארעווסקי

שבת 4 נאכמיטאג צו בילינע פרייזען צום לעצטען מאל, וואס איז פורים געשפילט געווארען ביי א אויספערקויפט טעאטער **„אחשורוש“** אין 4 אקטען מיט № 20 געזאנג פון א. גאלדפאדען

שבת, ד. 7-טען 9 אוונד צום ערשטען מאל אין פאלקס-טעאטער. 3 שעה לאכען אן אויפהער שענע געזאנגס-נומערן און טענץ **חצקעלע כל-בוניק** אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון בוימוואל. כאצקעלע-רעגינא בוימאן. אלע ארט. אין בעסטע ראלן

זונטאג, ד. 8. 9 אוונד, סענסאציע פאר'ן טעאטער-פובליקום צום ערשטען מאל אין דעם סעזאן. **געלד ליבע שאנדע** אין 4 אקטען פון זאלאטארעווסק. פון 80 גר. ביז 2.50

מאנטאג, דעם 9-טען מערץ ווערט נ י ש ט ג ע ש פ י ל ט

דינסטאג, ד. 10. מערץ 9 אוונד קומט פאר א פארשטעלונג לטובת דעם פליישער-ארבייטער-פעראיין ? ? וואס ווערט געשפילט ? ?

מיטוואך, ד. 11. 9 אוונד אויפ'ן פערלאנג פון פובליקום צום לעצטען מאל פאלקס-פרייזען פון 60 גר. ביז 150 **„אויפ'ן וועג קיין בוענאס איירעס“** אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ.

דער זאל איז געהייצט. בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פאלקס-טעאטער.

אנאנס: קירצליך יוויכטיג נייעס! אין פארבערייטונג: א הארץ פון א קינד

וועלכע ארבייטסלאזע קאנען בעקומען דרינגענדע שטיצע?

(—) ארבייטסלאזע, וואס ווילען נעהמען פון דרינגענדער הילפס-אקציע פאר ארבייטסלאזע, מוזען האבען אויף זייערע לעגיטימאציעס 2 שטעמפעלען פון די לעצטע 4 וואכען. די ספעציעלע דרינגענדע אקציע וועט ארומנעמען לאדז, די ארומיגע גמינעס, פאביאניץ, אלעקסאנדער, זגערזש, קאנסטאנטין, אזארקאוו, זדונסקא וואליא א. א.

בעשטראפט פאר קאמוניזם

(§) דער 16-יעהריגער זיסקינד מ'אי רעצקי איז אנגעקלאגט געווארען אין גערינכט פאר פיהרען אנטי-מלוכה'שע טעטיגקייט אין און פונאנדערקלעפען קאמוניסטישע פלאקאטען. אין גערינכט האט מיא"עצקי זיך נישט מודה-געווען אין פארוואורף, אז ער איז א קאמוניסט. ער האט פונאנדערגעקלעפט די אפישען, ווייל עמיצער האט איהם דערפאר בעצאהלט. ער איז פער'משפט געווארען אויף א האלב יאהר תפיסה.

סקאסירט דעם אורטייל אויפ'ן געוו. לאדזער דעפוטאט צערבע

ראס העכסטע געריכט האט אנולירט דעם אורטייל אויפ'ן געוו. לאדזער דעפוטאט צערבע, וועלכער איז פער'משפט געווארען אויף 6 חדשים תפיסה פאר בעזיידיגונגען פון שטאט-ראט זאל געהיימע אגענטען בעת'ן צוזאמענפאהר פון די דעמישע סאציאליסטען. דער פראצעס וועט נאכאמאל בעטראכט ווערען אין לאדזער געריכט דורך אנ'אנדער ריכטער קאמפלעט.

גייסטיגע אנגעשטעלטע אין קאמף געגען רעדוקציעס

אלע פעראיינען פון די גייסטיגע אנגעשטעלטע אין לאדז האבען, צוליב די רעדוקציעס אין די גרויסע אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען אין אונזער שטאט, בעשלאסען אפצוהאלטען א געמיינזאמע פערזאמלונג, כדי אנצונעמען א שטעלונג וועגען די קינדיגונגען, רעדוקציעס און ארבייטסלאזיגקייט.

פראפ. אלבערט איינשטיין אפגעפאהרען קיין אמעריקא

באנקעט פון טויזענד פערזאן לכבוד'ן אפפאהר פון דעם גרויסען יודישען געלעהרטען

נ י ו - י א ר ק, 5 מערץ (יטא) פאר'ן אבפאהרען פון פראפ. אלבערט איינשטיין קיין אייראפא, האט די יודישע „אגענץ“ איינגעארדענט לכבוד איהם א גרויסען באנקעט צוזאמען מיט דער ערעפנונג פונ'ם דרייוו פאר ארץ ישראל. אויפ'ן באנקעט זענען געווען 1000 מענשען. יעדער האט דורכשניטליך געשפענדעט 100 דאלאר, צוזאמען איז גזאמעלט געווארען 200 טויזענד דאלאר אויפ'ן קרן-היסוד.

דעם פארזיץ האט געפיהרט פראפ. ווארבורג, אין זיין ערעפנונגס-רעדע האט ער ערקלערט, אז מאגדאנאלד'ס בריף לעזט נאכנישט די ארץ-ישראל פראבלעם. פונדעסטוועגען האט דער בריף א גרויסע בעדייטונג, ווייל ער פערווישט די אומפריינדליכע איינדרוקען, וואס מען בעקומט פון ווייס-בוך.

פראפ. איינשטיין בעדאנקט פארן כבוד און געבעטען די פערזאמעלטע צו שטימען דעם דרייוו און זיך בעמיהען, אז עס זאל קומען צו א פארשטענדיגונג מיט די אראבער.

נ י ו י א ר ק, 5 מערץ (יט"א) פראפ. אלבערט איינשטיין איז היינט אפגעפאהרען פון ניו יארק קיין שערבורג.

ביי דער שיף האבען זיך פערזאמעלט טויזענדער מענשען און דעלעגאציעס פון הונדערטער פעראיינען, וועלכע האבען איהם געמאכט גרויסע אוואציעס.

——:0:——

די ענגלישע שטייערן-מאכט מאהנט הכנסה-שטייער ביים קרן-קימת-לישראל

פראצעס פון קרן-קימת אין ענגלישען אפעלאציע-געריכט

ל א נ ד א ן (יטא) דאס הויכע געריכט אין לאנדאן האט די טעג בעטראכט א שטייערן-רעקורס פון דעם יודישען נאציאנאל-פאנד אין לאנדאן. דער קרן-קימת איז אויפגעפאדערט געווארען דורך דער שטייערן-מאכט איינצוצאהלען הכנסה-שטייער. דער קק"ל האט געגען דעם אפגעגעבען א רעקורס. דער פראצעס איז פארגעקומען פאר'ן אפעלאציע-ריכטער ראולעט. די שטאט-תביעה האט בעגרינדעט דער גענעראל-פראקוראר פון גרויס-בריטאניען סער וויליאם דזשאוועט.

אדוו. א. מ. לאטער. דער פארשטעהער פון קרן-קימת, האט אנגעוויזען, אז די געזעלשאפט איז א וואוילטעטיגע אינסטיטוציע, וועלכע איז נישט געשאפען געווארען צו פראפיט-צוועקען. זי האט אלס אויפגאבע איינצוקויפען אין א"י בארדען צו בעזעצען אויף איהם יודען. די פאנדען ווערען געזאמעלט צווישען פרייוויליג זיך בעשטייערנדע פערזאנען. פון שטאנדפונקט פון ענגלישען געזעץ איז די דאזיגע טעטיגקייט א פילאנטראפישע, בעזונדערס וואו מען נעמט אין אכט, אז פון די קרן-קימת פאנדען ווערען אויך געגרינדעט סינאגאגען, יתומים-הייזער, שפיטאלען, שולען, קלובען און אנדערע רעליגיעזע, פילאנטראפישע און ערציהערישע אינסטיטוציעס.

דער גענעראל פראקוראר סער וויליאם דזשאוועט ערקלערט, אז עס האנדעלט זיך נישט ווענען דעם, וואס די נאציאנאל-פאנד האט געטאן, נאר וועגען דעם, וואס זי איז בעאויפטראגט צו טאן און דער הסכם מיט אנדערע סטאטוטס-בעשטימונגען. ארבייטענדיג און די א"טוקלען פון סטאטוט, איבערצייגט מען זיך, אז אויסער בעשטרעבונגען און ציילען זענען פאלומישע. דער ציל איז צו שאפען אין א"י א יודישע נאציאנאל-היים. די זיך לאזט דאס פאנד קיינמאל נישט ווערען די איינגענומענער פון דעם בארדען פדי אויסצומיטען די רוזיקע, אז בארדען פון די זיך זאל ווען עס איז ארויבערגעהן אין רשות פון מוטגלידער פון דער נישט-יודישער געמיינשאפט. פון דעם הכנסה-שטייער-שטאנדפונקט קען מען נישט דערלאזען, אז פערואגען, וואס שלוסען זיך צוזאמען פאר אזא מין האלב-פאליטישען צול, זאלען מעגען גענוסען פון דער פריוויליגיע, בעפרייט צו ווערען פון שטייערן, דער פאקט, וואס אנ'ארגאניזאציע פיהרט אויס א זעהר נוציגע עקאנאמישע ארבייט, פערוואנדעלט נאך נישט די דאזיגע ארגאניזאציע אין א פילאנטראפישע.

דאס געריכט האט נאכ'ן אויסהערען די צדדים (וואס עס האט געדויערט 4 שעה) אפגעלעגט די פערעפענטליכונג פון פסק-דין.

BILLIE DOWE — היינט הערליכע פרעמיערע
פון 1-טען קלאנג-פילם מיט'ן צויבערנדען לאדזער ליבלינג
דער מלאך אונטער דער שמינקע
אין דער דראמע פון א פרוי, וואס איז אן אביעקט פון מענערשער תשוקה און קיינער פון זיי קען איהר נישט שענקען קיין ליבע
אנהויב פון די סעאנסן 4 א זייגער נאכמ. שבת, זונטאג און חגאות פריהמארגענס 12 א זייגער מיטאג. פרייזען פון פלעצער אויף די ערשטע סעאנסען פון 1 זל. אויף די פריהמארגענס צו 75 גר. און 1 זל.
די יובילעאום-פרעמיע-בילעטען זענען גילטיג אויף אלע סעאנסען.
LUNA

דיך אנגעהויבען בודזשעט-סעסיע אין שטאט-ראט

עקספאזע פון שטאט-פרעזידענט זשעמיענצקי

ווי זיינען פארגעזעהען די סובסידיעס פאר יודישע אינסטיטוציעס?

געכטען האט זיך אין שטאט-ראט אנגעהויבען די בודזשעט-סעסיע פון לויפענדען יאהר. נאכדעם ווי ראטמ. פיצע (נ.פ.ר.) פראטעסטירט געגען רעגולאמין פון די בודזשעט-דעבאטען, וואס בעדרויט די רעכט צו קאנען זיך דורכרעדען בעת דער דיסקוסיע וועגען די בעזונדערע פאזיציעס, — ווערט אנגענומען אן אויסבעסערונג, אז יעדע פראקציע וועט קענען רעדען בנוגע דער אלגעמיינער דעבאטע 15 מינוט.

גענעראל רעפערענט, ראטמ. אנדזשעיאק, מיט א כאראקטעריסטיק פון בודזשעט פאר 1931 און שטרייכט אונטער, אז דער בודזשעט איז צוליב'ן ווירטשאפטליכען קריזיס אזוי צוזאמענגעשטעלט געווארען, אז ער זאל קענען בעפרידיגען כאטש די נויטווענדיגסטע בעדערפענישען פון דער בעפעלקערונג. אלע פאזיציעס פון די בעזונדערע אפטיילונגען זיינען, און פערגלייך מיט'ן פאריגען בודזשעט, היפש געשניטען, נאר די אפטיילונג פאר סאציאלער הילף איז פערגרעסערט צוליב דער גרויסער נויט. דער נארמאלער בודזשעט פאר 1931 שליסט זיך מיט 59 מיליאן 4268 זל. בעת אין פאריגען יאהר האט דער בודזשעט בעטראפען 64 מיליאן 307,224 זל. צוזאמען מיט'ן אויסערגעוועהנליכען בודזשעט, וואס זעהט פאר אינוועסטיציעס, בעטרעפט הײַיאהר דער בודזשעט העכער 63 מיליאן זל.

אנאליז פון בודזשעט-פראלימינאר ניט פרעזידענט זשעמיענצקי.

עקספאזע פון פרעזידענט זשעמיענסקי

די ערשטע פראגע — הויבט ער אן — וואס ווערט שטענדיג געשטעלט, איז די פראגע, צי דער בודזשעט איז רעאל. געוויס, די פאראויסזעהונגען אויפ'ן קומענדיגען יאהר זיינען שווערערע, ווי ווען עס איז פריהער. דער קריזיס איז נישט קיין פאראיבערגעהענדע ערשיינונג; דער קריזיס גרייכט אפילו ביז די יסודות פון די הערשענדע לעבענס-געזעצע. און ווער ווייסט, צי מיט די כוואליעס פון דאזיגען וועלט-חורבן, וועט זיך נישט האבען צו ראנגלען אונזער שוואך לאנד? פונדעסטוועגען דארף מען געפינען א יסוד, צו קאנען זיך אנלעהנען מיט אונזערע פינאנציעלע פלענער. דער ערשטער בודזשעט, וועלכער איז בעשטעטיגט געווארען אין פערגאנגענעם יאהר, איז אין א קורצער צייט ארום דורך אונז גופא געווארען פערשטעלערט צוליב'ן קריזיס. מיר האבען דאן געמאכט קעגער-שניטען אין בודזשעט, אז ערשט איצט זעהט מען, אז די אפשפארונגען זיינען ווירקליך געווען צו גרויסע. אונזער איצטיגער פארזיכטיגקייט ערקלערט זיך דערמיט, וואס אונ'ם פערגאנגענעם יאהר האבען מיר בעקומען

גרעסערע איינקונפטע פון פערלענגטע שטייערן

אבער דער דאזיגער רעזערוואר מוז זיך מיט דער צייט אויסשעפען.

ווייטער ווייזט אן פרעז. זשעמיענצקי, אז אין דער בילדונגס-אפטיילונג איז געשטראכען געווארען די פאזיציע פיג'ס צושלאג פאר לעהרער. פערגאנגענעם יאהר האט די סומע בעטראפען 169,200 זל. און ניעגע נאך בודזשעט-אפשפארונגען האט דער מאגיסטראט גענומען דאס אויך זיכען אין די אויסגאבען אויף שול-היגיענע. אויך האט מען פערקלענערט די אויסגאבען אויף אוונד-שולען און קורסען פאר דערוואקסענע. דער עיקר צוליב דער קלענער פרעקווענץ פון לערנענדע אין די דאזיגע שולען: אויך די פרעקווענץ אין די פראפעסיאנעלע שולען איז געפאלען.

די גרעסטע זארג פאר'ן בילדונגס-בודזשעט איז געווען צו געבען ענטשפרעכענדע לאקאלען פאר פאלקסשולען, בפרט, ווען די יאהרגענג, געבוירען נאכ'ן קריג, ליפערן איצט א סך קינדער אין שול-עלטער. דער דאזיגער צואוואוקס האט אין פערגאנגענעם יאהר בעטראפען 6619 קינדער, און אין קומענדיגען יאהר איז אויך צו ערווארטען אזא צאהל. די זעלבסט-פערוואלטונג, וואס איז פערווארפען מיט לאסטען, איז נישט ביכולת צו בויען אזוי פיל שול-געביידעס. די שטיצע מצד דער רעגירונג א גאנץ קליינע. דער מאגיסטראט איז געצוואונגען צו דינגען שול-לאקאלען. נישט ווייניגער שלעכט איז געלעגען די פאר-שול-ערציהונג. דאסניילכען וואקסען זיך פונאנדער די קולטור-אינסטיטוציעס: שטאטישער עטנאגראפישער מוזעאום, היסטארישער מוזעאום אין איבער'ן נאמען פון די בארטאשעוויטש'ס, דער מאטור-וויסענשאפטליכער מוזעאום אין נייעם לאקאל, ביי פון קאסטשושקא-דענקמאל א. א. וו. א נישט קלענערע זארג איז פאר אונז דאס טעאטער, די שטאטישע טעאטערן מוזען סובסידירט ווערען.

צוליב'ן קריזיס מוזען מיר הײַיאהר זיך

אפזאגען פון דער ליטעראטור פרעמיע

דער געזונדהייטס-בודזשעט איז אין א קלענער מאס פערקלענערט. מען מוז בעמערקען, אז אין די לעצטע יאהרען איז זיך דער דאזיגער בודזשעט שטארק פונאנדערגעוואקסען. אין 1927 האט ער בעטראפען 3 מיליאן 691 טויזענד זל. בעת אין 1930 האט ער בעטראפען 5 מיליאן 33000 זל. אויפ'ן יאהר איז דער בודזשעט פאר'ן געזונדהייטס-וועזען רעדוצירט אויף 158000 זל. עס איז בעדייטענד פערגרעסערט געווארען די צאהל בעטלעך פאר דיפטעריט, שארלעך און שווינדזוכט-קראנקע א. א. ס'איז אויך געעפענט א סטאציע פאר גייסטיג קראנקע מיט 40 בעטלעך.

די אויסגאבען אויף סאציאלער שוץ זיינען פערגרעסערט

אויף 100 טויזענד זל. אויף שטיצע פאר ארבייטסלאזע. אין אלגעמיין איז דער בודזשעט פאר „אפיעקא ספאלעטשנא" נישט פערגרעסערט, הגם דער קריזיס און דער הונגער דיקטירט די סומעס צו פערגרעסערן. די שטאט איז אריינגעטריבען געווארען אין נייע אויסגאבען אויף רעארגאניזירען דאס מעלדונגס-סיסטעם. (410,371 זל.)

די פראגע פון סובסידיעס

פאר די בעזונדערע אינסטיטוציעס איז שטענדיג דער געגענשטאנד פון לייזענשאפטליכע דעבאטען אין שטאט-ראט. געוויסע ראטמענער ווילען אין פערטיילען די סובסידיעס זעהען דעם אויסדרוק פון דער זעלבסטפערוואלטונגס-פאליטיק אין אונזער שטאט. אבער אין אמת'ן בעטרעפען די סובסידיעס פאר די אדער יענע אינסטיטוציעס פון דער אדער אנדערער פאליטישער ריכטונג גאנץ אומבעדייטענדע סומעס, אין פערגלייך מיט דער אלגעמיינער סומע אויף סובווענציעס. דער רוב אינסטיטוציעס, וואס ווערען געשטיצט דורכ'ן מאגיסטראט זיינען פון אלגעמיינעם כאראקטער און האבען מיט קיין פאליטישע טענדענצען קיין שייכות נישט. איינשפארונגען האט מען אויך געמוזט מאכען ביי די סובסידיעס. געשטראכען האבען מיר א די סובסידיעס פאר איינגע אינסטיטוציעס. די סבות וועל איך אנווייזען, אויב עמיצער פון די ראטמענער וועט מיך פרעגען דערוועגען. מיר האבען נישט פערקלענערט די סובסידיעס פאר דער „ווישעלניצא" (100,000 זל.), פאר די האנדווערקער שולען, פאר די מעדעם שולען, באראכאוו-שולען. די רעדוצירטע סובסידיעס זיינען פערקלענערט העכסטענס אויף 25 פראצענט. אנערקענענדיג, אז אינסטיטוציעס, וואס זייערע פערטרעטער בעלאנגען צו דער אפאזיציע אין שטאט-ראט, האבען אויך רעכט אויף שטיצע, מוזען מיר פאדערען, אז ווענען זיי גינסטיגער זיך בעציהען צו די אינסטיטוציעס, וואס זייער כאראקטער איז נעהענטער צו דער אידעאלישער ריכטונג פון דער שטאט-ראט מעהרהייט. דעריין איז פריהער דער ענטפער אויף די פאראויספען, וואס וועלען געווים געמאכט ווערען דורך ראטמ. מינצבערג, ווען ער וועט זיך שטעלען אין שוץ פאר זיינע אינסטיטוציעס. אבער דערצו דארף מען נאך צוגעבען, אז פאר די אינסטיטוציעס, וועלכע עס רעפרעזענטירט ה' מינצבערג, ווערט מיט דער גרעסטער האנד סובסידירט דורך דער יודישער קהלה, דאגעגען די אינסטיטוציעס פון „בונד" און פועלי-ציון געניסען נישט פון דער קהלה-שטיצע.

נישט קוקענדיג אויפ'ן קריזיס מוז מען ווייטער פיהרען די

אינוועסטיציע-ארבייטען:

פרוקירען די גאסען, שאפען א פאלקס-פארק, קאנאליזאציע-בוי, שוין בלויז דערפאר, ווייל מען מוז בעשעפטיגען ארבייטסלאזע. אויף קאנאליזאציע האבען מיר פאראויסגעזעהן 3 מיליאן זל., בעת פאקטיש איז נויטיג 4½ מיליאן זל. אויב דער רעגירונגס-קרעדיט וועט נישט זיין, וועלען מיר זיך מוזען ווענדען צום שטאט-ראט וועגען פערגרעסערן די דאזיגע סומע אויף צו פערענדיגען 12 הייזער אין „פאלעשיע" שטעלען מיר ארויין 1 מיליאן 162000 זל. אויף דעם צוועק זעהן מיר פאר פון „באנק נאציאנאלנא קראיאווע" 1 מיליאן זלאטים.

די מאס פון אויסנוצען די אלע פאזיציעס איז, נאטירליך, אפהענגיג פון דער הויך פון די איינקונפטען.

נאך דער עקספאזע איז ערקלערט געווארען א הפסקה און מען גרייט זיך צו דער

גענעראל-דעבאטע

איבער'ן בודזשעט. די ראטמענער פערשרייבען זיך שוין צום ווארט. אבער אין מיטען פלוצט ארויין פון ראטמאן שוואנקאווסקי א פארשלאג וועגען איבעררייסען די זיצונג, ווייל אנהויבען אזוי שפעט די גענעראל-דעבאטע, וועט זיין נישט אהין און נישט אהער. פארהאן שטימען פאר איבעררייסען און נישט איבעררייסען די זיצונג. די מעהרהייט זאגט זיך ארויס פאר

אפלעגען די זיצונג

די זיצונג ווערט געשלאסען 2 אזייגער בייננאכט.

וועלכע יודישע אינסטיטוציעס וועלען סובסידירט ווערען דורכ'ן מאגיסטראט אין 1931?

אין בודזשעט פאר'ן יאהר 1931 זיינען פרעלימינירט פאלגענדע סובסידיעס פאר יודישע אינסטיטוציעס און געזעלשאפטען פון פערשידענע ריכטונגען:

עזרת אולמים 2000 זל. (אין פאריגען יאהר 2,250 זל.); מחזיקי-הדת 1000 זל. (1500); בית יעקב 1000 זל. (1500); עבריה 1000 זל. (1125); ירדניה 750 (750); שלום-עליכם-שול 1100 (1500); באראכאוו-שולען 16,875 זל. (16,875), מעדעם-שולען 21,000 זל. (21,000); יסודי התורה (קילינסקי גאס) 1,100 זל. (1500); יסודי התורה זאזשעווסקא 750 (750); יסודי התורה אלעע 1. מאי 750 זל. (750); קינדער-היים שורעק 1200 (1500); גראסער-קינדער-היים 1500 זל. (1875); באראכאוו - אוונד - קורסען 2800 זל. (3750); מעדעם-אוונד-שול 3350 (3750) בני-ציון 750 זל. (750); אוונד-קורסען „מזרחי" 1100 (1500); „החלוץ המרכזי" 750 זל. (750); געזעלשאפט אוונד-קורסען 1000 זל. (1125); אויף פארשטעלונגען פאר יודישע ארבייטער אין יודישען טעאטער 3375 זל. (4500); קולטור-ליגע 5000 זל. (5000); פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע 1200 זל. (1500); ארבייטער-ווינקעל 6500 זל. (7500); בקור-חולים 1750 זל. (2250); „טאז" 1500 זל. (1500) „טאז" אויף מילך פאר קינדער 3500 זל. (4500); לינת הצדק 4250 זל. (5625); „מארגענשטערן" 3250 זל. (3750); „חשמונאי" 750 זל. (750); „שטערן" 1200 זל. (1500); רב'ס ת"ת 1200 זל. (1500); שול צופערשפרייטען טעכנישע וויסען צווישען יודען (פאמארסקא 46 4000 זל.; אין פאריגען יאהר 5250 זל. „ארט" — 4500 זל.; אין 1930 — 6000 זל.

יודישע ביבליאטעקען בעקומען נישט קיין איין גראשען.

בלוטיגע מחלוקה פון יודישע קצבים אין א גאליציש שטעטל

לעמבערג, (טעל. צום „לאדזער טאגעבלאט") אין שטעטל טרעמבאוולא איז היינט פארגעקומען א בלוטיגע מחלוקה צווישען יודישע קצבים. עס זיינען געווען אין קורס מעסער'ס און אפילו רעוואלווערן. איין קצב עזר פוקהאלץ האט בעקומען איינגע שווערע רעוואלווער-קוילען און איז אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל קיין לעמבערג. אויך די אזבערגע, דוד שווארץ, יהודה קאלין און זיין זוהן מנחם, האבען בעקומען וואונדען.

טעאטער און קונסט

רודאלף זאסלאווסקי

היינט אין „ליבע און אייפערזוכט".

רודאלף זאסלאווסקי איז איינער פון די געצייל טע יודישע שוישפילער, וואס א ראנג זיינע קינסטלערישע קרעאציעס האט ער זיך ערווארבען אנערקענונג און רוהם אין דער גאנצער יודישער וועלט. ער געהערט צו די שוישפילער, וואס טעאטער איז זיין אטמאספערע. טעאטער-שפילען הייסט ביי איהם — דינען די קונסט און ער בעציהט זיך דערצו מיט דעם גרעסטען ערנסט און ריינער כוונה. זאסלאווסקי'ס געשטאלטען זיינען תמיד פיין דורכגעטראכט, ביז דעם קלענסטען דעטאיל, דאס זיינען גאנצע מענשען, וואס איבערציינגען אונז מיט'ן קינסטלערישען אמת. זיינע קרעאציעס קריצען זיך איין און דרינגען ארויין אין די פארבארגענסטע ווינקעלעך פון אונזער נשמה. זאסלאווסקי האט א ספעציעלען נוסח, דערינבער האט ער זיך ערווארבען אזא פאפולאריטעט.

נאך זיינע אויפטריטען אין די עכט-יודישע שטיק „טוביה דער מילכיגער" און „חסידים" רופט ארויס די היינטיגע פרעמיערע פון גראף טאלסטאי'ס „ליבע און אייפערזוכט" גרויס שפאנונג. מען איז באמת נייגעריג צו זעהן דעם גלענצענדען שוישפילער אין אזא פיי נעם קונסט-ווערק פון אייראפעאישען רעפערטואר.

מ. פ—ל

פון יודישען פאלקס-טעאטער

דאס פאלקס-טעאטער האט זיך שוין בעוויזען נאך פעסט איינצוווארצלען אין דער אלט-שטאט און הויפט דארט אז שפילען אן ערציהערישער ראלע. עס וואלט געווען געוואונשען געווען, אז אויך דער רעפערטואר זאל און דער הינזיכט זיין געהעריג צוגעגרייט ווערען.

היינט אוונד ווערט געגעבען די ערפאלגרייכע דראמע דער „ישיבה בחור", שבת בייטאג גאלדפאדענס „אחשורוש" און אוונד „מאצקעלע בלאבו'נוק". די הויפט ארטיסטען פון די ראלען נעמען שטארק אויס ביים עולם. א שטארקען בייפאל, האט ווי שטענדיג, די טאלאנטירטע און טעמפעראמענטפולע סוברעטין רעגינא בוימאן, וועלכע האט בעוויזען אין משך פון אזא קורצע צייט צו ווערען דער ליבלינג פון טעאטער-עולם.

אקאדעמישער פורים באל אין „וויזא"

מארגען, שבת קומט פאר אין די ספעציעל דעקארירטע זאלען פון „וויזא" אן אקאדעמישער פורים-באל מיט פיל אטראקציעס. א בעזונדער'ן אינטערעס רופט ארויס די אקאדעמישע שאפקע.

פורים קאנצערט אין „הזמיר"

זונטאג אוונד ארענט אין דעם „הזמיר" א טראדיציאנעלען פורים-קאנצערט, אין וועלכען עס נעמען אנטייל דער כאר און ארקעסטער פונ'עם ווייאלענטשעלא און סאליסטען.

פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער צ"ל. ארגאניזאציע

שבת 7 אוונד קומט פאר אין פאלקס אוניווערזיטעט ביי דער צ"ל. ארג. א ליטערארישע פארלעזונג אין העברעאיש אויף ד. ט.: „חרומן העברי החדש". רעפערירען וועט ד"ר ירמיהו פרענקעל איינגאנג פריי.

Komplet Freblowski

prowadzony w języku **polskim i hebrajskim** zdrze pierwszorzędną freblankę, został otwarty. Ogólne kierownictwo spoczywa w ręku

p. Sulamity Poznańskiej

(byłei kierow. szkoly języków i nauk handlowych)

Zapisy przyjmuje kancelarja od 9—1 p. p.

S. Poznańska, ul. Magistracka № 20.

UWAGA: Rutynowana nauczycielka udziela lekcyj gry fortepianowej. Pianino na miejscu.

ג. פ. או. ענטדעקט אין אוקראינא א גרויסע פערשווערונג געגען דער ראטען-מאכט

גלייכצייטיג האט געזאלט פארקומען א רעוואלוציע אין מאסקווע און גענעראל בליכער וואלט ערקלערט געווארען אלס דיקטאטאר

ריגא, 5 מערץ (ספ. צום „ל. ט.") פון כארקאוו טיילט מען מיט, אז די גפאו האט ענטדעקט א גרויסע פערצווייגטע נאציאנאלע אוקראינישע ארגאניזאציע, וואס האט זיך געשטעלט פאר א ציל אומצוווארפען די סאוועטס-רעגירונג און אפצורייסען אוקראינע פון סאוועטען-פערבאנד די אויפשטענדיגע האבען געהאט זייערע יאטשייקעס אין די אוקראינישע פולקען און אין די סאוויעטישע מיליטער-שולען. אין שייכות מיט דער ענטדעקטער פערשווערונג זיינען פארגעקומען פיל ארעסטען צווישען אפיצירען פון אוקראינישער נאציאנאליטעט, בעזונדערס צווישען אוקראינישע עמיגראנטען פון מזרח-גאליציען.

צווישען אנדערע האט מען אויך ארעסטירט דעם גוי. גענעראל פון דער ארמעע פונ'ם גוי. דיקטאטאר פון „מערב-אוקראינא" פעטרושעוויטש, הריצקאסאק. די ארעסטירטע האט מען אונטער א וואך אבגעפיהרט קיין מאסקווע, וואו ווען האט זיי איינגעזעצט אין דער אזוי גערופענער אינערליכער תפיסה פון ג. פ. או. אויף דער לוביענקא, וואו עס געפינען זיך געוועהנליך די פערמשפטע צום טויט.

מען האט אויך ארעסטירט דעם בעקאנטען אוקראינישען טוער, מיטגליד פון דער אוקראינישער וויסענשאפט-אקאדעמיע פראפ. מיכאל לאזינסקי, וואס שטאמט פון לעמבערג און ארום 30 סטודענטען פון מזרח-גאליציען. צוזאמען האט מען ארעסטירט איבער 100 אוקראינער פון מזרח-גאליציען.

כאראקטעריסטיש איז דער פאקט, וואס צוזאמען מיט'ן ארעסט פון קאסטאק'ן און כאבאראווסק איז אויך ארעסטירט געווארען דער אנפיהרער פון דער סאוועטישער ארמעע אויפ'ן ווייטען מזרח בליכער, וועלכער ווערט בעשולדיגט און אנטייל נעמען און דער פערשווערונג און דערביי האט דער מיליטער פוטש אין אוקראינע געזאלט דינגען אלס א סיגנאל פאר א פאלאץ-רעוואלוציע אין מאסקווע און ערקלערען בליכער'ן אלס דיקטאטאר.

בריאן—וויכטיגער קאנדידאט אויפ'ן אמט פון פראנצויזישען פרעזידענט

פאריז 5 מערץ (ספ. צום „ל. ט.") די פראנצויזישע פרעסע ווידמעט שוין איצט פיל ארט דער פראגע פון די נאהנסטע פרעזידענטען-וואהלען, די גרעסטע שאנסען האט אויסערן-מיניסטער בריאן וועמענס קאנדידאטור ווערט גינסטיג אויפגענומען.

א ביאליסטאקער האנדווערקער געוואונען די 8 טויזענד דאלאר

ביאליסטאק, (טעלעפ. צום „ל. ט.") ביי דער לעצטער ציהונג פון דער דאלארבקא האט דאס געווינס פון 8 טויזענד דאלאר געוואונען אן ארימער יודישער האנדווערקער פון ביאליסטאק.

די אויספארשונג ארום בלוטיגע געשעהענישן אין לוקאוו

לוקאוו, 5. מערץ (ספ. צום „לאדזער טאגעבלאט"). אין שייכות מיט'ן בלוטיגען פארפאל פאר דער הויגער שוהל איז אויך ארעסטירט געווארען אויסער גרינבלאט'ן דער יודישער לאזע, נ"ק משה אהרן ווייסמאן, וועלכער ווערט בעשולדיגט אין אויפהעצען צו די אונרוהען. די ביידע ארויסצולאזען אויף קויציע איז אפגעווארפען געווארען.

תשובה פון דער סאוויעט-רעגירונג אויף דער פוילישער נאטע

ווארשא, (טעלעפ. פון אונזער קארעספאנדענט). אין דער תשובה פון דער סאוויעטישער רעגירונג אויף דער נאטע פון דער פוילישער רעגירונג וועגען דעם איינברוך אין דער פוילישער געזאנדשאפט, ווערט מיטגעטיילט, אז דער פערהאלטענער פיעטראוו איז א געוועהנליכער גנב. ער איז איבערגעגעבען געווארען דעם געריכט. צו די געריכטס-פערהאנדלונגען וועט אויך צוגעלאזט ווערען א פארשטעהער פון פוילישען קאנסולאט.

היינט די רעדע פון פראקוראר אויפ'ן מענשעוויקעס-פראצעס אין מאסקווא

מאסקווא, 5. מערץ (ספ. צום „ל.ט.") דער גרויסער מענשעוויקעס-פראצעס דערנעהענטערט זיך צום סוף. היינט האט מען פערענדיגט דעם עדות-פערהער. אויפ'ן פערלאנג פון פראקוראר האט מען די בעשולדיגטע נאך אמאל געשטעלט די פראגע, צי אבראמאוויטש איז אין יאהר 1928 געווען אין רוסלאנד. דערויף האבען זיי געענטפערט, אז יא. מארגען וועט דער פראקוראר האלטען די בעשולדיגונגס-רעדע.

חוזק

הומאר און סאטירע
פון דער וואך

צוזאמענגעשטעלט
פון
אב—נעק

פינסקער בלאטע

פון גראת מאלי.

I.

נעביך, נעביך, די ענדעקעס
זענען גאר אראָב פון זינען
אויך די בלאָטעס פון פאָלעסיע
ווילען זיי אונז נישט פערגינען...

איך געדענק די פינסקער בלאטע
פון די ליבע קינדהייטס-יאָהרען
ס'איז מיין וויגעל דאָרט געשטאַנען
דאָרטען בין איך דאָך געבאָרען ...

וואו געוואוסט האָב איך פון פעלדער
נאָר פון חומש ... און פון בלומען
האָב איך זיך דערוואוסט גאָר ווינטער
ווען דער פראָסט איז אנגעקומען ...

II.

קהלה-וואהלען

ס'געהט צו וואהלען, ליבער ברודער
זיי קיין אייזעל' זיי קיין פערד'ל
טו-זשע אָן א טלית-קטן
און לאָז וואַקסען זיך אַ בערדל.

ס'מוז א וועהלער אין דער קהילה
האָבען יודישקייט א דאָזע
און אַ בערדל מוז ער האָבען
כאָטש אַ בערדל פון אַ קאָזע ...

דער זול אויף וועטער...

די וואך דעם 1-טען מערץ, האָבען שיין די דעפוטאַטען בעקומען דעם לעצטען מאָל אויסגעצאָהלט צו 1300 גילדען און פון יעצט אָן וועלען זיי בעקומען צו 1100 גילדען אַ חודש (פון דער פרעסע)

ס'איז אַן'אויפֿטו גאָר אַ קריגער,
וואָס איז ווירקליך צו בעגריסען.
איין חסרון: וואָס ערשט אוצטער,
און צו ווייניג אָפּגעריסען...
ס'איז שוין לאַנג אַ זול אויף וועטער,
און בפרט פון דעפוטאַטען.

וואָס זיי „וואַרפֿען" לאָזען „פֿאַלען"
אין דעם סעם ביי די דעבאַטען...
ס'איז אַ וואונדער סתם, רבותי,
אויף דעם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט,
ס'איז נאָך אַלץ נישטאָ קיין טאַקסע
אויף קיין וועטער ביז אַציגרער!?..
ווען עס וואָלט געווען אַ טאַקסע
אויף דיבורים, אויף אַ לשון,
וואָלט ר' לײבעל און זיינס גלייכען...
קריגען נישט בעדאַרפט קיין גראָשען...

ישראל ווראצלאַווסקי

צרות פון קינדער?

אונטערגעהערטער ווייבערי-שער שמועס

—וואָס מאַכען אינ'ס קינדער?
— עך, נישטאָ קיין נחת.
— און דער עלטסטער?
— דער עלטסטער איז יאָ אַ געראָטע-נער, האָט ער נישט קיין סלאַלע פרנסה
— וואָס איז ער היינט?
— אַ סיים-דעפוטאַט.

מ'גרייט זיך

צו די קהלה-וואהלען

אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואהלען צו דער קהלה, האַלטען זיך איצט אין שאַפֿען נייע פאַרטייען אויף דער יודי-שער גאַס. אַט איז שוין געשאַפֿען גע-וואָרען אַ פאַרטיי פון „קאַמאָשען מיט רונדיגע שפיצען" מיט אַ בעזונדערן וואהל-פלאַטפאָרם. מען מעלדעט אונז אויך פון אַ נייע פאַרטיי „שטיוועל-פו-צער", „ליאָרע-מאַכער" א. אַנד.

יעדענעס און פאַניענקעס פון ווייבערישן געשלעכט פעראייניגט אייך!

(אַ מעמאָריאַל זאַ פשעפראָשעניע, צו די קהלה-וואהלען אין לאָדז)

שאַנאָוונע פשיאַטשולקעס!
אַ נאַרזוונטשיינע שוויַנסטוואָ איז גע-שעהן און דער ווייבערישער גאַס. פֿריי און פֿראַנק האָט מען בערויבט אונזער ווייבערישן האָנאָר, אָהן פֿאַרדאַן האָבען די ווסטרענטנע מענער אונז געזדראַ-זשעט און צוגענומען ביי אונז די וואהל-רעכט. די זבראָדניאַזשעס האָבען אונז ביי די גמינע-וואהלען פערמאַכט די מײַלער. זיי בעראַבעווען דאָס איינציגע געווער, וואָס מיר פֿאַרמאָגען: די צונג טאָם ראַד!
מיר ווייבער מוזען וויסען, אַז מיר, און נאָר מיר זענען דער לעבעדיגער נערוו און דער געזעלשאַפֿט. אַז אָהן אונז איז קיין חתונה נישט. מיר מוזען אַריין אין דער גמינע און „אויסרוימען" דעם זשאַבער, וואָס איז שוין יאָהרען-לאַנג איינגעזעצען און אַלע ווינקעלער. די גאַנצע בעל-הבית'ישקייט מוז אַריין און אונזערע הענט.
דאָס ערשטע וועלען מיר זאָרגען פֿאַר דעם שפיטאַל-וועזען: ס'מוז געבויט ווע-רען אַ גראַנדיעזער וועכנערין-קליניק מיט אַלע ווינגאַרעס פאַר ווייבלער, וואָס בע-נאַרישען זיך.
מיר מוזען פֿאָדערן צו רעוויזירען דעם דירות-דעקרעט, אַז די סובלאָקאַטאָרען זאָלן בעקומען „אויטאָנאָמישע רעכט" און זיי זאָלען האָבען אַ „גלאָס" און דער בעל-הבית'ישקייט.
די אָפּגעלעבטע חופּה-וקדושין גזירה מוז רעפאָרמירט. ווערען אזוי, אַז חופּה וקדושין זאָל מען דאַרפֿען ערשט נאָך דער חתונה.
די קהלה-פֿערוואַלטונג מוז אַ חוץ „די בראַנזק" אויך אַרויסגעבען אויף אונזערע הוצאות — אַ חתונה-אַרגאַן.
יעדען חודש לאָזט די קהלה אַרויס אַ פֿונק נייעם מאַרע-זשורנאַל.
יערענים און פאַניענקעס. אויב מיר וועלען זיך האַלטען און אַ „זאַמקניענטע קולקע", קענען מיר לאַטשען אויף אַ פּעווגע פאָוואָדזעניע.
און נאָמען פון דעם אַלגעמיינעם ווייבערישען וואהל-קאָמיטעט צו די קהלה-וואהלען און לאָדז
האַנקע פּייגעל

א נייע ערפינדונג פון א לאָדזער סוחר

דאָס לעצטע מיטעל ווי אַזוי זיך צו פּערו-וועסטראָטערען, שוויגער'ס און פון אַנדערע שלעק.

די לאָדזער מכה

וואונדער בקדחת ובמפּחת,
און אונזער עיר תּהלת.
וואו אַ פּעראיין, וואו אַנ'אינסטיטוציע,
דאָרט מחלוקת, דאָרט אַ רעוואָלוציע *)
וואו אַ „חברה-מאַן", דאָרט אַ נביא
וואו אַ מנין, דאָרט אויך אַ „רבי".
זאָגט איינער: „מלא", זאָגט אַ צווייטער „חסר",
זאָגט איינער: „מותר", זאָגט אַ צווייטער „אסור".
געשטראָפֿט האָט אונז דער בורא
מיט אַ מכה שלא בתּוכה בתּורה,
מיט פֿערזאַריערס גיט קיין געבעטענע
מיט פֿירדערס נישט קיין געראָטענע.
פֿרעגט „עמך":
„מי שמך?!
היינט און נאָמען פון „כּלל", מאָרגען „מאַשעק"
און ווי זאָגט דאָרט עפּעס דער פּסוק:
„ויבוא גילנו מבקר"
דערוויל האַלט זיך מיט'ן הויקער.
*) מ'בעט נישט צו מיינען דעם פֿער-איין „נותן לחם".

חכמות אויז'ן ניכטערן מאָגען

וואָס איז דער חילוק פון דייטשלאַנד ביז ארץ ישראל?
ארץ ישראל איז אַנ'אַרץ זבת חלב ודבש, דאָרט רינט די מילך און ביי די דייטשלאַנדער — גערינט זי.

א פּאס

פון אַ היינטיגען לאָדזער סוחר

וואוקס — נידריג.
האָר — שוואַרץ.
אויגען — גרוי.
נאָז — לאַנג.
ספּעציעלע סימנים — טראָגט גאַנצע שוך.

פון די לאָדזער בענק

אַ הונגעריגע באַנק ראָט פּרעה צו ענרערן איהר נאָמען אויף „מתּן בסתר".
— וואָס איז דער שכל?
— ווייל זי האָט נישט קיין געלד, און האַלט דעם סוד „בסתר".

א קאָמפּלימענט

אונטערגעהערט אויפ'ן דעפּטאַק

זי: „וישעטשעוושטשע?" האָב איך מיר טאַקע און די לעצטע דריי יאָהר נישט געזעהען.
ער: זי זעהען אויס, פּאַני סאַלע, פּונקט אַזוי ווי מיט דרייסיג יאָהר.

עס ציטערט די „באַסטיליע"

צו די קהלה-וואהלען אין לאָדז

יעדער גרייט זיך... און אפילו
אויך די רויטע שפּרויטע....
אַז עס ציטערט די „באַסטיליע"
פון די דאָזאָרעס די טויטע....

נאָך אַבּיסעל און זיך טרייסלען
וועט די מקוה און דער פּאָליש,
און די פּעמש, זיי וועלען פליהען
פֿון סאַמפּאָלנע ביז קיין קאַליש...

נאָך אַבּיסעל, די „אגודה"
וועט אין שופר נעמען בלאָזען
און פֿערנעמען דעם טעאַטער,
אָקופּירען אַלע „לאָזשען"...

דער טעאַטער פול מיט טמאה
זעהען אַהין איז אַ רציחה!
דאָך צו געהן דאָרט בשעת וואהלען—
זאָגען זיי צו „שכר-הליכה"....

דער בלאָגער

רוֹיפט אנ'אפצייכען!

פּרעלין: קויפט אַנ'אָפּצייכען.
יונגערמאַן: אויף וואָסער צוועק איז עס?
פּרעלין: פֿאַר „הכנסת כּלה"
יונגערמאַן: ס'איז דאָך נאָר פֿאַר „בית לחם".
פּרעלין: איך רעכען אָבער, דורך דעם אָפּצייכען צו ווערען אַ כּלה.

א בעזאָרגטער פאַמיליע-פאַטער

וואוהין לויפט עס אַזוי?
מיין ווייב מיט די קינדער זענען אוועקגעפאָהרען, און די באָנע איז גאַנץ אַליין און דער היים...

8-טונג!
דאָס
לאָדזער
טאָגעבלאַט
בעקומט מען טעגליך 6 אַ זייגער פריה
אין אַלע באַהן-קיאָסקען
(„Ruch")

שייבלער'ס יודען און גייער'ס יודען...

88 מאָנאָלאָג וון אַ לאָדזער לאָקאַל-פּאַטריאָט 88

פון י. אבערזשאנעק

ווער איך בין? אַ לאָדזער בין איך. אַ געבוירענער און געוויגענער און לאָדז וואו האָט איהר לאָדזער געבוירענע? שטך צו זאָגען, ס'זענען נישטאָ קיין לאָדזער געבוירענע. לאָדזער זענען דאָ, נאָר נישט און לאָדז. איהר זעהט לאָ-דזער און ניו-יאָרק, און פּאַריז זענען דאָ לאָדזער, און אַרגענטינע האָט איהר לאָדזער. אָט איז נישט לאַנג מיט עט-ליכע חדשים צוריק, עווען און לאָדז אַ שוואַרצער הון, אַ נעגער, איך וואָלט געשוואוירען, אַז דער „נעגער" איז אויך אַ לאָדזער... און ווער, מיינט איהר, זענען די יאַפּאַנישע אַרטיסטען? מס-תּמא געוועזענע כאָריסטען פון זאַנד-בערג'ס טעאַטער...

יאָ, אומעטום געפינט איהר לאָדזער, הינטער די הרי חושך געפינט איהר זיי. אומעטום זענען דאָ לאָדזער—נאָר נישט און לאָדז...

איך מיין עס אַקעגען די וואהלען צו דער לאָדזער קהלה: זאָגט מיר, רבותי, ווער דאַרף זיין אַ דאָזאָר און דער לאָדזער קהלה, אויב נישט אַ לאָ-דזער? דאָס מיין איך: אַ געבוירענער לאָדזער. און ווייזט מיר און דער לאָ-דזער קהלה איין לאָדזער געבוירענעם דאָזאָר — אַלץ פרעמדע. אדרבא, רע-כענט זיי אויס אויף די פֿינגער:
לײבעל מינצבערג איז אַ ראַדאָמער, העניך בערגער איז אַ זדונסקא וואָליער.

ישעיהו שוויאַטלאָווסקי — אַ ראַדאָמ-סקער, ראָקטאָר ראָזענבלאַט איז אַ זאַ-מאָשטשער, לאַוונ'ס יאָעל איז אַ קאָנו-נער, אַרום. וויינשטאָק איז פֿון רומעניען און פֿראָים לאָזער איז מסתּמא פֿון פּאָרטוגאַל אָדער גאָר פֿון אַפֿגאַניס-טאַן...

פֿרעגט זיי בחרם: וואָס לאָדז? ווען לאָדז? ווי אַזוי איז לאָדז געוואָרען לאָדז? פֿאַרוואָס האָט די פּיעטריקאָ-ווער גאַס געהייסען „ווולקע?" האָבען זיי לאָמש איין איינציגען וואָלף געזעהן אין די לאָדזער וועלדער? העכסטענס האָבען זיי אין לאָדז געקענט זעהען דריי וועלף: וואָלף זייבערט, וואָלף זילבער-שטיין און הערצקע וואָלף, אָבער אמת'ע לאָדזער וועלף, דאָס האָט נאָר געקענט זעהען אַ לאָדזער געבוירענער.

ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך טאַקע אַ לאָדזער געבוירענער, דאָ ביי די ברעגעס פון דער לודקא, איז מיין וויגעלע געשטאַנען, דער פֿאַבּריקס-קוי-מען איז מיין מוטער-ברוסט געווען. גע-זויגען האָב איך רויך און געאָטעמט האָב איך מיט דער „זויבערער" ווינגאָ-ניע-טייפּט. מיין „קאַריערע" האָב איך ביים שפּינדעל געמאַכט. די פֿאַבּריק-סירענע איז מיין מוזיק געווען. פֿאַר מיינע אויגען איז אשר קאָהן געוואָרען אַ מיליאָנטשיק, און פֿאַר אשר קאָהנ'ס אויגען... בין איך געבליבען אַ קבצן...

און וואָס איז פֿון דעם אַלעם געוואָ-רען? אַ תּל איז פֿון לאָדז געוואָרען; אויפ'ן אָרט פֿון דער „צויבערענדער" און „שמעקעדיגער" „לודקע" האָט דער דייטש, ימח שמו זאָל ער ווערען, אַ נאָרטען געמאַכט. אויפ'ן נייעם מאַרק האָט מען אוועקגעשטעלט אַ „סטראַ-שידלע" און ער סטראַשעט די גענז.. און ווילקע, שטאָט די ווילדע חיות, לויפֿען אַרום טראַמווייען און סאַמאָכאָ-דען און אַנדערע מזיקים... און ווער האָט מען דאָס אַלעם צו פֿערדאַנקען? אַלץ ד' „פֿרעמדע"...

אַקעגען וואָס זאָג איך דאָס? אַקעגען די וואהלען צו דער לאָדזער קהלה. און דער אַלטשטאָט האָט זיך געגרינדעט אַנ'אַלטשטעטישער וואהל-קאָמיטעט, און ראַדאָגאָשטש גרינדעט זיך אַ ראַדאָ-גאָשטשער וואהל-קאָמיטעט. איצט גריי-טען די יודען פֿון שייבלער'ס ראַיאָן אַ בעזונדערן קאָמיטעט, און אַז שייבלער'ס יודען גרייטען זיך, טאָ וואָס זאָלען טון די יודען פון גייער'ס ראַיאָן? גרינדען זיי אַ ספּעציעלען קאָמיטעט פון גייער'ס יודען, און אַזוי ווי ס'האַלט שוין ביי מערק: שייבלער'ס מאַרק געהט מיט אַ ליסטע, גייער'ס מאַרק געהט אויך מיט אַ ליסטע, טאָ פֿאַרוואָס זאָל דער גרינער מאַרק נישט געהן מיט אַ גרינ-נער-מאַרק-ליסטע? און דער אַלטער מאַרק, באַלוטער מאַרק, דער שאַבער-

מאַרק, פֿאַרוואָס זאָלען זיי נישט געהן מיט איינענע ליסטעס?

און אַז ס'געהען ראַיאָנען און מערק, טאָ פֿאַרוואָס זאָלען די שטיבלעך זיי-צען מיט פֿערלענגטע הענד? מאַכט טאַ-קע יעדעס שטיבעל שבת פֿאַר זיך: די ראָספּישער חסידים געהען „זעלבסט-שטענדיג", די כאָבאַטשאָווער גרייטען זיך מיט אַנ'אייגענעם וואהל-פּלאַטפֿאָרם, די „סטריקאָווער" געהען מיט איינענע „לאָזונגען", די „ראַדאָמסקער" ווילען אויך נישט קיין שותּפים, די „אַלעקסאַנ-דערער" געהען אַרויס און אַ „העלגען קאַמף" געגען דער „אגודה".

און וואו זענען די פֿעראיינען? די פֿעראיינען, מיינט איהר, וועלען שווייַ-גען? פֿאַרוואָס זאָל דער צענטראַלער סוחרים-פֿעראיין נישט אַרויס מיט אַ „ריינע קויפמענישע" ליסטע? און וואו איז דער סוחרים פֿעראיין פיעטריקאָווער 273 און די קליין-הענדלער פֿעראיינען? פֿאַרוואָס זאָלען די קליינהענדלער איי-בערגעבען זייער „גורל" און די הענד פֿון די „בורזשאַקעס", פֿאַרוואָס? און די האַנדווערקער! ווער וועט פֿערטיידי-גען די אָנגעווערטאָגטע האַנדווערקער-אינטערעסען? און אַז ס'האַלט שוין ביי פֿעראיינען, טאָ וואו זענען עפּעס אַזעל-כע פֿעראיינען ווי: „בקור חולים", „לינת הצדק", „לינת החולים", „מש-מרת חולים", פֿאַרוואָס זאָל „תּומכי

אורחים", „בית לחם" און „נותן לחם" נישט אַרויסגעהן מיט איינענע ליסטעס, פֿאַרוואָס?..

און ווער ווייסט? ווער ווייסט ווי ווייט די ליסטע-מאַכערײַ וועט אַוועק. ס'איז גאַנץ מעגליך, אַז די נאָוואָמיעסקאַ גאַס וועט „קעמפֿען" געגען דער פּיעטריקאָ-ווער גאַס, די פּילנאָצנאַ גאַס וועט „אַטאַ-קירען" די אָגראָראָווע גאַס, און די וואָלבאָרניאַ גאַס וועט „שטורמען" די פּאָמאָרסקאַ — ווער ווייסט?!..

היינט פֿרעג איך איך: וואו זענט איהר, לאָדזער? פֿאַרוואָס זיצט איהר מיט פֿערלענגטע הענד און קוקט זיך צו, ווי „פֿרעמדע" קאָמאַנדעווען מיט „אונ-זער" לאָדזער קהלה? ווי קענט איהר רוהיג צוקוקען, ווי „פֿרעמדע" „מאַכען אַ לעבען" פֿון אונזער בית החיים?.. נײַן, דאָס טאָרען מיר, לאָדזער, נישט דערלאָזען! דאָס בית החיים איז אונ-זער, מיר, לאָדזער, ליגען און דר'ערד, און אויף צו בעגראָבען אַ יוד, זענען מיר, לאָדזער, בעסערע „פֿאַכלייט" פֿון זיי, די פֿרעמדע...

נישט דער ראַדאָמער מינצבערג, נישט דער וואָליער בערגער, נישט דער זאַ-מאָשטשער דאָקטאָר, נישט דער רומע-נישער אַרוואַקאַט און נישל דער אַפֿגאַ-ניסטאַנער פֿראָים לאָזער. נישט שייב-לער'ס יודען און נישט גייער'ס יודען, נישט דער גרינער מאַרק און נישט דער

באַלוטער מאַרק, נישט דער סוחרים-פֿעראיין און נישט „תּומכי אורחים" — מיר, לאָדזער מוזען פֿערכאַפּען די קהלה! אונזער לאָזונג איז:
„די לאָדזער קהלה פֿאַר לאָדזער!"
פֿאַר אונזערע אויגען איז לאָדז אויס-געוואַקסען. ביי די ברעגעס פֿון דער לוד-קע, זענען אונזערע ווינעלעך געשטאַ-נען, מיר האָבען געזויגען רויך און גע-אָטעמט ווינגאָניע. פֿאַר אונזערע אויגען איז אשר קאָהן געוואָרען אַ מיליאָנער, און פֿאַר אשר קאָהנ'ס אויגען זענען מיר געוואָרען קבצנים...

איצט, אַז ס'האַלט פֿאַר די וואהלען מוזען מיר, לאָדזער זיי זאָגען קלאָר און דײַטליך:

רבּ'תי, צוליב אייך לויפֿען און ווילקע אַרום טראַמווייען, סאַמאָכאָדען און אַנ-דערע מזיקים. צוליב אייך שטעהט אויפ'ן נייעם מאַרק אַ „סטראַשידלע" און סטראַשעט די גענז.. נאָר צוליב אייך האָבען מיר פֿערלוירען דעם לאָ-דזער שמאָלץ — די לודקא. נישט איהר דאַרפט זיצען און דער קהלה. לאָדזער דאָזאָרעס מוזען זיין לאָדזער — לאָ-דזער געבוירענע.

נישט קיין „רויטע", נישט קיין „שוואַר-צע", נישט קיין בלויע — לאָדזער מו-זען זיין און דער קהלה!

רבותי, אפשר ווייסט איהר, וואו מ'קען ערגעץ פּאַקען און לאָדז אַ לאָדזער?

לאָדז
6 מערץ 1931
זון אויפג. 6.17
זון אונטערג.: 5.19

פרײטאָג
ר"ח
אדר תרצ"א
פ' תשא
ליכט-צינדן: 5.04

טאָג-בראַניק

נייער מעלדונגס-סיסטעם

(—) די מעלדונגס־פאַרשריפטען ווע־רען אײַנגעפֿירט אין לעבען. די קלאַ־גען, אַז דער נייער מעלדונגס־סיסטעם ווערט אָפּגעלעגט, שטימען נישט מיט דער ווירקליכקייט.

בינטשיקעס

(ב) די לעצטע טעג קומען קיין לאָדז פיל בינעזער, וועלכע פעריקויפֿען אין לאָדז מאַנופֿאַקטור און גייען אַרום אין די הייזער מיט קאָלעקציעס פון כינעזישע אויסאַרבעטונגען, אויף וועלכע זיי ווילען אָננעמען בעשטעלונגען.

ביי קאָפּ-שמערצען, שווינדעל, אויערן-רוישען, געשטערטען שלאָף, טעלעכטער לוינע, גרייצט שטימונג נעהמט תיכף דאָס אַלט • בעקאַנטע ביטער-וואַסער Franciszka Józefa.

פון לאָדזער האַנדעלס-געריכט
—:0:—

אופּאַדלאַשטשען נאַדזאָרען און רעגולאַציעס

(5) אין פעברואַר ד. י. איז געשטעלט געוואָרען אונטער אופּאַדלאַשטש מאַניא פֿרענקעל, בעזיצערין פון א מאַנופֿאַק־טור־געשעפט אין פערקויף פון שוסטער־צוראַטען אויף צגעלניאַנאַ 38. דער באַנקראָט איז ערקלערט געוואָרען אויף דער בוטע פון דער אַקציען־געזעלשאַפט „יוזעף ריכטער", וועלכער מאַניא פרענ־קעל איז שולדיג געבליבען 37,415 זל. אָפּען און 10,820 זל. פון וועקסעל־פראָ־טעסטען.

דעם 23. פעברואַר ד. י. איז אויף א פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען גע־שלאָסען געוואָרען א קאָלעקטיווער קרע־דיטאָר־אָפּמאַך, וועלכער איז בעשטע־טיגט געוואָרען דורכ'ן געריכט. דער באַנ־קראָטירטער איז צוריקגעקערט געוואָ־רען די ס'הרישע עהרע און ס'איז אָפּ־געשטעלט געוואָרען די וואַהל פון אַדוו. קלינגער אַלס ענדגילטיגער סינדיק פון דעם אויספּאַדלאַשטש.

• • •

די פירמע „ש. שעוועלאַ און שות־פים", פאַבריקאַציע און פערקויף פון טעקסטיל סחורות (פּיעטרק. 38) איז אין אַפּריל 1930 ערקלערט געוואָרען אַלס באַנקראָט.

צווישען דער פּאַנקראָטירטער פירמע שעוועלעוו און די קרעדיטאָרען איז גע־שלאָסען געוואָרען אַן אָפּמאַך. אין יאַ־נואַר ד. י. האָט די אַקציען־געזעלש. „פּ. אַביזענבראַון" אין לאָדז דערלאַנגט א שריפֿטליכע אָפּאָזיציע געגען דער בע־שטעטיגונג פון שעוועלעוו'ס רעגולאַציע, ווייל דער אָפּמאַך בעעוולה'ט פיל קרע־דיטאָרען. די פירמע האָט אָפּוציעל בע־שלאָסען צו רעגולירען אויף 10 פּראָ־צענט, בעת אינטערעסאַנטע האָט זי צוגעזאָגט א טייל קרעדיטאָרען צו רע־גולירען אויף 40 פראָצענט. און דער אָפּאָזיציע ווערט אויך אָנגעוויזען, אַז דער בוכאַנס פון דער פּאַנקראָטירטער פירמע האָט רעקונג אויף 60 פראָצענט. אַנ'ענליכע אָפּאָזיציע האָט אויך אָפּגע־געבען דער „קאַראָלעווער מאַנופֿאַקטור קאַראָל קרענינג און שותפים". די אָפּאָ־זיציעס זענען אויף דער נעכטיגער סע־סיע אָפּגעוואָרפען געוואָרען. דער רעגו־לאַציע־אָפּמאַך צווישען שמעריקע שעוועלעוו און אַלעקסאַנדער גאָלדין איז בע־שטעטיגט געוואָרען. די פּאַנקראָטירטע ווערט צוריקגעקערט די סוחר'ישע עהרע.

* * *

אין פעברואַר ד. י. זענען אין האַנ־דעלס־געריכט אײַנגעפֿלאָסען 6 בוטעס ווענען בעשטימען „נאַדזאָרען". אויף אײן בוטע איז אָנערקענט געוואָרען א „נאַדזאָר", 2 בוטעס זענען אָפּגעוואָר־פען געוואָרען. די איבריגע בוטעס זענען נאָך נישט בעטראַכט געוואָרען.

אין פעברואַר זענען אויך אײַנגעפֿלאָ־סען 10 בוטעס ווענען בעשטימען אַנ־פאַדלאַשטש'ן. אין 9 פֿאַלען זענען בע־שטימט געוואָרען אַנפּאַדלאַשטש'ן, דער־בײַ זענען דרײַ פּאַנקראָטירטע אײַנגע־זעצט געוואָרען אין אַרעסט. אײן בוטע איז נישט־בעריקזיכטיגט געוואָרען.

פרידערלעך, וואָס צינדען אונטער הייזער און פרובען מאָרדען צוליב נקמה

(§) צווישען די פֿאַמיליעס רעבעלט און גלײַזער איז זעלאַנג זענען פֿאָרגעקו־מען מחלוקה'ן צוליב א פֿאַרמעגען. אין 1926 האָט יוזעף גלײַזער צוליב נקמה אונטערגעצונדען וואָלהעלם רעבעלט'ס ווירטשאַפֿט. יוזעף גלײַזער איז דערפֿאַר פֿאַר'משפּט געוואָרען אויף 6 יאָהר שווע־רע תפיסה. דער ברודער פון פֿאַראורט־טײַלטען האָט דאַן מעהרערע מאָל גע־דראָהט זיך נוקם צו זײַן אין די רע־בעלט'ס. דעם 4. יאַנואַר 1930 האָט יאַן גלײַזער געטראָפֿען רעבעלט'ן, וועלכער האָט בעקומען פֿון גלײַזער'ן אײַניגע שווערע מעסער־שטעך אין בויך און פּלײַ־צעס. דער פֿערוואונדעטער איז א לאַנגע צײַט געלעגען אין שפּיטאַל. מורא האָ־בענדיג, אַז מען זאָל איהם נישט בע־שולדיגען אין א מאָרד, האָט גלײַזער גאָנ'ץ אָפּטען דאָס בלוטיגע שטיקעל אַרבעט געמאָלדען דער פּאָליציי, אַז צווישען אידם און רעבעלט'ן איז גע־ווען א געשלעג, בעת וועלכען ער האָט געמוזט זיך שיצען זײַן לעבען מיט א מעסער. די אויספֿאָרשונג האָט בעוויזען דאָס פֿאַרקערטע, צוליב וואָס יאַן גלײַזער איז נעכטען געווען אויף דער בעשולדיגונגס באַנק אַלס אָנגע־קלאָגטער אין א מאָרד. גלײַזער איז פֿער'משפּט געוואָרען אויף 4 יאָהר שווע־רע תפיסה.

גנב קלאָגט אַז אַ פּאָליציאַנט פאַר העלפֿען איהם אנטלויפֿען

(§) אין לאָדזשער קרימינאַל־געריכט איז נעכטען פֿאָרגעקומען א סענסאַציאָנעל־טו־שער פּראָצעס. אַן אײַנגעזעסענער גנב האָט אָנגעקלאָגט א פּאָליציאַנט דערפֿאַר, וואָס ער האָט איהם געהאָל־פען אַנטלויפֿען.

די געשיכטע איז אַזעלכע: אין יוני 1928 האָבען די פּאָליציאַנטען יוזעף גרענדא און ווילטשינסקי בעגלײט אין צוג א געוויסען קסאווערי גאַליאַש, וועל־כער איז געזעסען אין פֿאַר־אַרעסט צו־ליב א גנבה. אין אָזאָר איז דער קאַנ־וואָי צוזאַמען מיט'ן אַרעסטאַנט אַרויס פון צוג און האָבען זיך געלאָזט געהן נלײַך מיט דער באַהן־ליניע. אָבער סוף־מענדרונ גאָהענט צו דער באַהן־סטאַציע האָט גאַליאַש אַנטלאָפֿען אַנטלויפֿען. די פּאָליציאַנטען האָבען איהם נאָכגע־יאָגט און גרענדא האָט 5 מאָל אויס־געשאָסען פון א רעוואָלווער און ווי־לעשינסקי האָט 4 מאָל געשאָסען פון א ביקס. דעם אַרעסטאַנט איז געלונגען עוזר צו זײַן. אין סעפּטעמבער 1928 האָט גאַליאַש, אויסגעצייכענט די אַמנעס־טיע. א דאַנק וועלכער עס איז איהם געשענקט געוואָרען די שטראָף, דער־לאַנגט אַנ'אָנקלאַגע צו דער פּראָקוראַטור אין לאָדז, אַז דער עלטסטער פּאָלי־ציאַנט גרענדא האָט בײַ איהם גענומען 100 זל. לאַפּוכקע, כדי ער זאָל איהם מעגליך מאַכען דאָס אַנטלויפֿען. דערזין האָט גרענדא איהם מאַכען צוגעהאָלפֿען. גלײַכצײַטיג האָט גאַליאַנט צוגעשיקט דעם פּראָקוראָר די קמעט, אין וועלכע ער איז געווען געשמירט. די פּראָקוראַ־טור האָט דעם ענין איבערגעגעבען דער פּאָליצײַ צום אויספֿאָרשען. ס'זענען אויסגעהערט געוואָרען א רײַהע עדות פון וואָס ס'איז געווען צו דרינגען, אַז די גאַנצע מעשה מיט דער לאַפּוכקע איז אויסגעטראַכט פון פּינגער.

גאַליאַנט איז אָנגעקלאָגט געוואָרען פאַר רכילות. דער פּראָצעס איז עטליכע מאָל אָפּגעלעגט געוואָרען. נעכטען איז גאַליאַנט ווידערשמאָל געשטאַנען פאַר'ן שטאָטס־געריכט אין לאָדז.

נאָך דרײַ־שעה'דיגע פערהאַנדלונגען איז דאָס געריכט געקומען צום אויס־פֿיהר, אַז גרעדא האָט ווירקליך געהאָל־פען גאַליאַנ'ן אַנטלויפֿען. גאַליאַנט איז אָנערקענט געוואָרען פֿאַר אומשולדיג און דער גערי'כטס־פּראָטאָקאָל צוזאַמען מיט'ן אורטייל איז איבערגעשיקט גע־וואָרען צו דער פּראָקוראַטור און דער וואָיעוואָדישער פּאָליצײַ קאָמענדע, כדי דעם פּאָליציאַנט גרענדא צוציהען צו פֿעראַנטוואָרטליכקייט.

ראַדיאָ פּראָגראַם

פרײַטאָג 6 מערץ

לאָדז (233.8) 11.58 שעה־צייכען 12.05 גראַ־מאָפֿאָן־מוזיק 1.15 פאָרלעזונג פון טעגליכען פּראָגראַם ווי אויך קינאָ און טעאַטער רעפּערטואַר 3.50 לעקציע פראַנצויזיש פון וואַרשאַ 4.15 אַרטיסטיש ווינקעלע 4.30 גראַמאָפאָן מוזיק פון וואַרשאַ 5.15 „געב. יוזעף כלאָפּיצקי" פֿאָרטראַג פון קאַפּ. קאָזלאָווסקי פון וואַרשאַ 5.45 טאַנץ מוזיק אויסגעפּ. פון טעדי־אוש גורושינטיס אָרקעסטער 6.45 פֿערשידענעס 7.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס קאַמער און פּאָרלעזונג פון פּראָגראַם אויפ'ן נעכסטען טאָג 7.25 גראַמאָפאָן מוזיק (טר. פון וואַרשאַ)7.40 ראַדיאָ פּרעסע זשורנאַל פון וואַרשאַ — 8 מוזיקאַלישער שמועס 8.15 פּיאַנאָ רעציטאַל פון י. טורטשינסקי אין פר. שאָפּינגען פון דעבוסי נאָך דער טראַנסמיסיע "פּ א.ט" מעטעאָראָלאָגישער פּאָליציי און ספּאָרט קאָמוניקאַטען ווי אויך רעסטאָראַנט. פון אויסלענדי־שע סטאַציעס

שבת 7 מערץ

לאָדז (233,8) 11,58 שעה־צייכען 12.05 גראַ־מאָפֿאָן פּליטען 1.15 פאָרלעזונג פון טעגליכען פּראָגראַם ווי אויך קינאָ און טעאַטער רעפּערטואַר 3.50 ראַדיאָ טעכנישער פּאָסט קאַסטען טר. פון וואַרשאַ 4.35 פֿאָרטראַג פון קראָקע — 6 פר. פֿאַר קינדער — 7. פערשידענעס, 7.25 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס קאַמער און פּאָרלעזונג פון פּראָגראַם אויפ'ן נעכסטען טאָג 7.40 ראַדיאָ פּרעסע זשורנאַל פון וואַרשאַ — 8 פּעליעטאָן א.ט. „דער קעניג א העלד" פון וואַרשאַ 8.15 „דאָס כערזשאַגען פון פּוילישען און רוסישען מיליטער אין יאָהר 1830—31 פֿאָרטראַג פון פּולק. העניריך אײַלעמער. פון וואַרשאַ 10.15 שאָ־פּונגען פון שאָטען אויסגעפּ. פון ז. ראַבציעוויטש 10.35 „פ. א. ט." מעטעאָראָלאָגישע, פּאָליציי, און ספּאָרטקאָמוניקאַטען, ווי אויך טאַנץ מוזיק פון וואַרשאַ.

DZIŚ w RADJO
Godz. 20.15
Prof. J. Turczyński
Recital fortepianowy

בע'גנב'עט אַ פּראָקוראָר

פון דער וואוינונג פון פּראָקוראָר קאַ־זשימיעזש סוסקי האָבען גנבים אַרויס־גע'גנבעט מלבושים פאַר 1200 זל.

טעאַטער „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטשאַ 20.
אַנפיהרער — מ. זאַנדבערג און א. בעזמאַן.

גאַסטשפּילען פון וועלט־בעריהמטען קינסטלער רודאָלף זאַסלאַווסקי

כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטערע מאַסען צו בעזוכען אונזערע פאָר־שטעלונגען האָט די דיר. פון טעאַטער בעשלאָסען די פּרייזען צו רעדוצירען
אויף נד־פאָרשטעלונגען פון 1 ביז 3 זלאָטעס
נאָכמיטאָג־ און פאָפּולערע פון 70 גר.-2 זל.

פּרעמיערע! פרייטאַג, ד. 6. שבת, ד. 7. מערץ 9 אָווענד פּרעמיערע!
דאָס בעוואוסטע ווערק פון אומשטערבליכען רוסישען שרייבער ל. טאָלסטאָי
„ליבע און אייפערזוכט"
אין 3 אַקטען מיט פּראָלאָג און עפּילאָג. יודיש מ. כץ. רוסישע לידער, רוסישע מוזיק און ראָמאַנסען- וואַסילי פּאָזדנאַטשאָוו-רודאָלף זאַסלאַווסקי

שבת ד. 6. 4 נ.מ. און מאָנטאַג ד. 9 9-טן אָוו. צו גאַנץ ביליגע פּרייזען צום 5-טען און 6. מאָל
„חסידים"
פון א. וויעוויאָרקע. מוזיק מ. האַכבערג

זונטאַג, ד. 8. ד.ה. טוביה דער מילכיגער אין 4 אַקטען פון שלום עליכם. מוזיק האַכבערג
הויפּט-ראָל טוביה רודאָלף זאַסלאַווסקי

אַנסאַמבל—פרויען: ליבאַ ראָזענבערג, רעגינאַ לובאַרטאָווסקאַ, נינאַ סיביר־צעוואַ, גרוניאַ וויינשטאָק א.א. מענער: רודאָלף זאַסלאַווסקאַ, ליב שריפט־זעצער, שלמה נאַאומאָוו, דוד האַמבורגער, נתן רייכענבערג, שבתי בלאַכער, אַדאָלף בלאַט א. א. רעזשי—רודאָלף זאַסלאַווסקי.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון „פילהאַרמאָניע".
בעמערקונג: די אַדמיניסטראַציע גיט אָפּ פאַר אינסטיטוציעס פאָרשטעלונגען צו צוגענגליכע פּרייזען.

בעמערקונג: אין אַלע ענינים פון טעאַטער ווערען אָנגענומען אינטע־רעסאַנטען יעדען טאָג צווישען 11—1 אין טעאַטער-קאַנצעלאַריע.

סחורות פון פיל לאָדזער פירמעס ווערען אַרויס־גע'גנב'עט פון פראַמבירטע וואַגאָנען,

וואָס ווערען טראַנספּאָרטירט קיין בריסק און קומען אַן מיט פּלאָמבעס

(§) זינט א לענגערער צײַט ווערען אויסגעפֿיהרט גנבות פון די סחורה־וואַגאָנען פון די צוגען, וואָס קורסירען אויף דער ליניע לאָדז — וואַרשאַ — בריסק. עס פערשווינדען פערשידענע פעקלעך, וואָס ווערען איבערגעשיקט דורך לאָדזער עקספּעדיציע הײַזער. די אויספֿאָרשונגען האָבען זיך שטענדיג אויסגעלאָזט מיט גאָרנישט. אונצווישען איז אָנגעקומען קיין לאָדז א טעלעגראַם פון בריסק, אַז א וואַגאָן, וואָס איז עקספּאָרטירט געוואָרען קיין בריסק מיט מאַנופֿאַקטור איז אויף א רעטונגל־האַפּטען אויפן בע'גנב'עט געוואָרען. דער־בײַ איז דערציילט וואַגאָן אָנגעקומען קיין בריסק פערפּלאָמבירטערהייט, פונ־דעסטוועגען איז ער געווען אינגאַנצען ליידיג. און א פּאָר טעג אַרום איז ווי־דער אָנגעקומען אַנ'ענליכע מעלדונג פון בריסק, אַז דער וואַגאָן סחורה, וואָס איז זעקספּעדירט געוואָרען פון דער לאָ־דזער פירמע „מאַנטשעק און קראַמאַזיי" פּיעטרקאָווער 51 איז פערפּלאָמבירט אָנגעקומען קיין בריסק אינגאַנצען ליי־דיג. די אונטערגענומענע אויספֿאָרשונג האָט ענטדעקט אויף די וואַגאָנען בליס שפּידען און פֿעדים פון יוטע, וועלכע ווײַזען אַן אויפ'ן פּאַקט. אַז בײַם עפֿע־נען דעם וואַגאָן האָבען די גנבים זיך צובלאָקירט אין די יוטע־פֿעדים זע־ען פערפּלאָמבע זענען בײַם אַרויסשלעפּען די באַלען סחורה. דער וואַגאָן איז גע־עפֿענט געוואָרען נישט דורך די פֿער־פּלאָמבירטע טירען, נאָר דורך דער קענגענזעצליכער זײַט. דאָס האָט געקענט געמאַכט ווערען מיט דער הילף פון ספּע־ציעלע שלעפּ־אַפּאַראַטען, אָבער דער־צו איז גרויס א סך צײַט. די שאַדענס פון די גנבות בעטרעפען 15 טויזענד זל. היות און בריסק איז שווער געווען צו ענטדעקען די גנבים, האָבען די לאָ־דזער אויספֿאָרשונגס־אָרגאַנען איבערגע־נומען די אויספֿאָרשונג אויפ'ן לאָדזער באָרען.

אויף די שפּידען פון די געהעימניס־פֿולע גנבים איז די פּאָליצײַ נאָך נישט געקומען.

יערליכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג

פון יודישע קריגס־אינוואַלידען פעראיין אַלמנות און יתומים

פאַרגאַנגען שבת איז פאַרגעקומען אין לאָקאַל פון יודישען האַנדווערקער־פאַר־באַנד (פּאָלודניאָווא 4) די אַלגעמיינע יערליכע פאַרזאַמלונג פון יודישען קריגס־אינוואַלידען פעראיין. פּרעזעס ברוין האָט נאָך דער ערענונג אַרײַנ־געטראָגען א פאַרשלאַג צו וועהלען א פּרעזידיום פון די ר"ה י. א. יצקאָוויטש, מ. אײַזען און א. העננעלשטרויב. פּרעזעס מ. ברוין גיט אָפּ א גענויען בעריכט פון דער טעטיגקייט און פאַרגאַנגענעם יאָהר.

דער פאַרזיצער פון רעוויזיאָנס־קאָמי־סיע ה' גרינשפאַן האָט אָפּגעגעבען דעם קאַסע־בעריכט. דערויף נעמט דער פאָר־זיצער ה' העננעלשטרויב דאָס וואָרט און גיט אָפּ א בעריכט פון 5־טען אַלגעמיי־נעם אינוואַלידען־צוזאַמענפאָהר אין קראָ־קאָ. ער קומט צום בעשלוס, אַז די הויפּט פאַרוואַלטונג אין קראָקאָ האָט פיל אויפ־גענומען פאַר די יודישע קריגס־קרבנות אין פּוילען בכלל און אין לאָדז בפרט, פאַר וועלכען די פאַרזאַמלונג דריקט אויס איהר גרויס אָנערקענונג און דאַנק.

נאָך אַ'בעדענשאַפֿטליכע דיסקוסיע ווע־גען פערשידענע פּראָבלעמען־אָנגעלעגענהייטען, ווי: אָרגאַניזאַציע און קאָנצעסיע ענינים און נאָכ'ן ערטייל'ען אַנ'אָבסאָ־לוטאָריום דער ביז איצטיגער פאַרוואַל־טונג — איז מען צוגעטרעטען צו וואַה־לען, וועלכע האָבען געגעבען פאָלגענדע רעזולטאַט: סטודענט א. העננעלשטרויב — פּרעזעס, י. הופּערמאַן — וויצע־פּרע־זעס, ל. ראָזענפעלד — סעקרעטאַר, י. איצקאָוויטש — קאַסיר, מ. אײַזען, י. מאַרזינגוד, מ. וויינשטאָק און ש. פער־וואַלטונגס־מיטגלידער. אין רעוויזיאָנס קאָמיסיע: י. בערנשטיין, מ. פערשטענ־בערג און י. גרויסמאַן. און שידס־גע־ריכט: מאַנשיין, יאַנקאָוויטש און בלאָכמאַן.

צווישען אַנד. איז אָנגענומען געוואָ־רען א רעזאָלוציע מיט א פּראָטעסט גע־גען דער האַנדלונג פון דער קהלה בנוגע דעם פעראיין.

ערשטער קלאַנג-קינאָ-טעאַטער אין לאָדז
SPLENDID
היינט און טעגליך!
AL JOLSON
דער זוהן פון ריגער רב
דער זינגער מיט דער סאַמעטענער שטים און דער קליינער
SONNY BOY
אין'ם נייעסטען פילם
„דעם זינגערס האַרץ"
מיטרייסענדע דראַמע פון א גליקליכען פאָטער, וועלכען דער אומ־גליקליכער גורל האָט פערוואָרפען אין תהום פון נויט און פערצווייפלונג
אָנהויב פון די סעאַנסען 12 א זייגער
פּרייזען פון די פּלעצער: פון 12 ביז 2 א זייגער 75 גר. און 1 זל.
פון 4 ביז 6 1, 1.50 און 2 זל. נאָך 6 א זייגער 1, 2 און 3 זל.

פערשאָלטען בלוט

גרויסער שפּאַנענדער ראָמאַן פון דער היינטיגער צייט

(168 פאָרטזעצונג)

עס איז שוין געווען א זייגער איינס.

דער גרעסטער טייל געסט פון קלוב איז שוין אַוועק־געגאַנגען. גראַף עדגאַר איז געזעסען אין דער געזעלשאַפֿט פון זיין פריינד, דעם דיכטער זאַנדמייער און אונאויפהער־ליך געגאָסען שאַמפּאַניער.

— איך זאָג אייך, הער זאַנדמייער, אַז דער דאָזיגער גראַף גען איז א פערדעכטיגער פערזאָן. ער איז פערליבט אין אַנ'עלעגאַנט מיידעל, ער שווערט איהר טויזענד מאָל ליבע און אין דער זעלבער צייט פיהרט ער ליבעס מיט דינסטען. ניי, ווי גערן איך וואָלט געוואָלט איצט רעדען מיט איהם. — האָט עדגאַר געדרעדט א בגילופין'דיגער און פריינד־ליך א קלאַפּ געטון זיין פריינד איבער דער פּלייצע.

— איהר האָט אַרויסגעזאָגט מיינונגען, הער גראַף, אָבער קיין בעווייזען האָט איהר נישט געגעבען. איך וואָלט אייך געבעטען, איהר זאָלט זיין א ביסעל פאָרזיכטיגער מיט אייערע בעמערקונגען. ווען גראַף גען וואָלט געהערט אַזעל־כע ווערטער.

— זאָל ער הערען! דאָס וויל איך טאַקע! — האָט גראַף עדגאַר אויסגערופען. — זאָל ער וויסען, וואָס איך טראַכט פון איהם, האָב איך אייך נישט געזאָגט, הער זאַנד־מייער, אַז איך האָב שטאַרק חשק איהם אַרײַנצופּאַקען א קויל אין קאָפּ?

— לאָזט אָפּ, הער גראַף, לאָזט אָפּ, זייט פאָרזיכטי־גער מיט אייערע ווערטער, — האָט איהם דער דיכטער גע־פרובט בערוהיגען.

— האָט נישט קיין מורא. מיר זענען אַליין און איהר זענט מיין בעסטער פריינד. איך פערזיכער אייך; גראַף גען מוז פאַלען דורך מיינע הענד. אין דרײַ טעג אַרום מוז ער זיין טויט!

— בײַ גאָט, בערוהיגט אייך, גראַף. בעדענקט אייך, וואָס איהר רעדט. — האָט זאַנדמייער בעזאָגט.

— און איהר הער זאַנדמייער, — האָט עדגאַר ווײַ־טער גערעדט אַנ'אויפגערעגטער, — וועט מיר טון א קליי־נע טובה. איהר וועט זיין מיין סעקונדאַנט. איהר וועט מאָר־גען אינדערפריה געהן אין זיין וואוינונג און איהם אי־בערגעבען מיין אויספאָדערונג. אויף רעוואָלווערן וועט זיין דער דועל.

— אָבער הער גראַף, איהר זענט דאָך נישט בעליי־דיגט. איהר קענט דאָך איהם נישט פאָדערן צו א דועל.

— עס איז נישט אמת. איך בין בעליידיגט. איהר וועט געהען צו איהם און זיין מיין סעקונדאַנט מאָרגען אָווענד צווישען זעקס און זיבען א זייגער אויף רעוואָלווע־רען. כאַ־כאַ־כאַ. איך ווייס, ער שיסט שלעכט.

הער זאַנדמייער האָט זיך אויפגעהויבען.

— וואו געהט איהר? בלייבט נאָך דאָ; אפשר וועט ער נאָך קומען. דאַן וועט איהר זיך אײַנשפּאָרען א גאַנג. צום דועל, איך וואָלט שוין איצט, אין דעם דאָזיגען לאָ־קאַל, געוואָלט האָבען מיט איהם דעם דועל. — האָט גראַף עדגאַר געברומט.

— הער גראַף, אפשר זאָלען מיר בעסער געהען א היים? איך וועל אייך בעגלייטען.

— עס פאַלט מיר נישט איין. טרונקט, הער דיכטער.

— איך דאַנק אייך. איך טרונק נישט מעהר.

ווי איהר ווילט. אָבער איך קען זיין זיכער, אַז מאָר־גען אינדערפריה גיט איהר איהם איבער מיין אויספאָ־דערונג?

— נו, מאָרגען אין דער פריה וועלען מיר נאָך אמאָל רעדען דערוועגען. איך וועל זיך ערלויבען אייך צו בעזו־כען. אויב איהר ווילט נאָך דאָ בלייבען, טוט מיר זעהר לייד, וואָס איך מוז אייך פערלאָזען.

— געהט, אויב איהר ווילט. איך בלייב דאָ. — האָט עדגאַר געזאָגט.

אין א פּאָר מינוט אַרום איז עדגאַר אויפגעשפּרונגען פון זיין אָרט און בײַ א ברום געטון:

— שמידט! שמידט!

אָבער שמידט האָט זיך נישט בעוויזען.

— קעלנער! — האָט שכור'ער עדגאַר אויסגע־רופען.

— צום בעפעהל, הער גראַף! — האָט זיך דער קעלנער אָנגערופען און איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צו איהם

— ווי שפּעט איז?

— האַלב צוויי, הער גראַף.

— צום טייוועל! איך האָב דאָך שמידט'ן בעשטעלט אויף נאָך צוועלף.

ער האָט זיך געהייסען דערלאַנגען דעם הוט און דעם מאַנטעל און מיט וואַקלענדיגע טריט האָט ער גענומען אַרויסגעהען פון לאָקאַל.

אָבער אויף די טרעפּען האָט ער זיך צונויפגעטראָפען מיט זיין אָרדינאַנס שמידט.

— הא, איהר זענט עס! איך ברויך דיך איצט נישט, געה פון וואַנען דו ביזט געקומען! — האָט דער גראַף אויסגעשריען.

ווען שמידט האָט שוין געוואָלט אויספיהרען דעם בעפעהל פון זיין אויבערשטען, האָט איהם עדגאַר אָנגע־כאַפּט בײַם אַקסעל און א זאָג־געטון:

— שטעה. דאָ בלײַב. וואָס הערט זיך? קומט נישט שמיצער אַהער?

— יאָ, הער אָפיציר!

(פאָרטזעצונג קומט)

גיטעלע פאָהרט נאָך אַ דאָקטאָר

(אַ פראַגמענט)

פון בוך „חען טאָג מערכנעהט"

פון

משה סטאַװסקי

נאָכמיטאָג איז מיטאָמאָל שלעכט געװאָרען. צוערשט האָט דאָס די גוי'ע געהאַלטען בסוד, זי האָט געטױבט אַ פּאָר דאָרפישע מיטלען און האָט אַלײן נישט געװאוסט װי יחוים עס איז דאָס געפֿאַרד... דערנאָך האָט זי עס פֿאַרטרױט חיים'ן און חיים האָט די זאַך שװאַרצע אױגען פֿון אונטער די לאַנגע תּרעמען גרױס געעפֿענט און אָנגעקוקט די גוי'ע מיט דעם לעדער-צוקנײטשטען פּנים. ער האָט אַ פּאָר מאָל איבערגע'חזר'ט אױסרע װערטער — די כאַזיאַיקע געהט אָפּ מיט בלוט — און האָט בשום אופן נישט פֿאַרשטאַנען, װאָס עס איז צו דרינגען דערפֿון.

דערנאָך, אַז ער איז געקומען צום פּשט פֿון די װערטער, האָט ער, נישט װיסענדיג אַלײן צו װאָס, אױסגעריסען פֿון די בעמען אַלע קינדער, װעלכע זענען נאָך די צװײ אונרוהיגע נעכט אַזױ פֿעסט און גליקליך אײנגעשלאָפֿען, און איז אױך מיטגעלאָפֿען אין די שטוב פֿול געװאָרען מיט מענשען. אײנער איז דעם אַנדערען פֿערלאָפֿען און איבערגעלאָפֿען און פֿערשטעלט דעם װעג. און פֿלוצלונג האָט מען זיך פֿון שטוב אַרױסגעפּראַכען מיט אַ געװײן און געבראַכענע הענד און זיך געלאָזט צום שמאל.

אַ סך הענד האָבען דעם װאָגען פֿון אונטער'ן אָב-דעכעל אָפּגעשלעפּט און נישט אַרױסגעשלעפּט. אַ סך הענד האָבען די באָמוטען די פֿערד אױף די קעפּ געשטופּט און נישט אײנגעשטופּט. און

אַלע האָבען זיך אָנגעטריבען שיטען פֿון אַלע זײטען פֿאַראָפּעקעס, גױים און גוי'עס מיט העלע קעפּ און אָפֿענע הערצער, און װי אַ שװאַרצע סטאַדע שװאַרצע קראָהען האָט זיך די ידיעה איבער'ן הױף אַראָפּגעלאָזען:

— כאַזיאַיקאַ אומיראַ, די בעל-הבית'טע איז שטאַרבט.

— — — — — —

אױף דער שמאָלער גרעבליע, װאָס האָט זיך געדרעהט און געצױגען צװישען די רױפּישע און האַרפּישע פֿעלדער בײ'ן שװעל מיט צװײ גראָבענס בײ די זײטען און װאָס נישט װאָס אַ לאַנגקע און אַ זשומשקע באַרען-פֿױמעל — האָט זיך געטראָגען אַ הױפּישע פֿוהר געשפּאַנט צו אַ פּאָר שטאַרקע פּמבינגע פֿערד.

באַזיל, אַ גוי און די מיטעלע יאָהרען, אַ געמיטער, אַן'איבערגעגעבענער, װאָס איז אין דער פֿערמע געבױרען און צוזעט זײן יחוס-בריף נאָך פֿון דער פּאַנשטשיזנע — האָט אָנגעטריבען די פֿערד. דאָס בײטש-שטריקעל האָט ער פֿערלוירען אַלץ אַרױספֿאָהרענדיג פֿון הױף און האָט געשלאָגען מיט'ן בײטש-שטעקעלע, מיט דער גראָבער זײט אױף אומ'רחמנות'דיג, אַז די פֿערד זענען געשפּרונגען פֿון די אָגלאָבליעס, צוגריקגעשלאָגען מיט די הינטערשטע פֿיס און געהאַלטען אַ מינוט מישוע צו װערען.

אַדורכפֿאָהרענדיג די דערפֿלעך, װאָס זענען געלעגען איבער װעג, האָבען זיך די

פֿיערען אַרױסגעכאַפּט פֿון די הײזער געהען, װאָס דאָס איז — הײ-ל-פּינאַקסעטע קינדער און אַלטע העמדלעך. נאָך פֿון זײ האָבען זיך באַװיזען און דרױסען, האָט זיך שײן קײן פֿוהר געטראָגען װײ־טער, װײט פֿון דאָרף אַרױס. מען האָט דערקענט, אַז דאָס איז אַ הױפֿישע פֿוהר און פֿאַרשטאַנען, אַז אין הױף איז געשעהען עפּעס נישט גוטס...

הינטער באַזיל'ן מיט איז „פּאַליפּע-שאַק", אױף װײנגיג שטרוי, אַז זי האָט זיך קױם אַרױסגעזעהען פֿון װאָגען, און געזעסען די יונגע כאַזיאַיקע גיטעלע. זי איז געװען אײנגעװיקעלט אין אַ װינטערדיגע פּאַטשײלע און האָט זיך צוגעהאַלטען מיט בײדע הענד בײ די לײטערס, זי זאָל נישט אַרױספֿאַלען פֿון װאָגען.

זי האָט געװאוסט, אַז די געפֿאַהר איז גרױס, אַז נישט װאָלט אַהער דער טאַטע נישט געשיקט אױס שבת און שטאָט אַרײן. זי איז אױך גאַנצע געװען אַדורכגענומען מיט דעם שרעקעל, דאָס געזעגט װעדער פֿאַר אונס און האָט גע'חזר'ט, װאָס זי װעט זאָגען דער טאָהטען. — זי װעט נאָך פֿאַר'ן שטעטעל אַראָפּשפּרינגען פֿון װאָגען און לױפֿען פֿאַראױס פֿאַר דער פֿוהר און מיט אַ גרױס געשרײ װעט זי אַרײנפֿאַלען צו דער מוהמען און שטײן אַרײן: די מאַמע איז שטאַרבט, מען דאַרף אַ דאָקטאָר! — מיט זאָגא געשרײ, אַז די גאַנצע גאַס װעט פֿער־ציטערט װערען.

„די מאַמע איז שטאַרבט" — אָט דער געדאַנק האָט זיך, װי אַ שװערע משא, אױף אַהער קינדערישע קעפּעל אַרױפֿ־געלײגט און אַהער פֿאַרטומעלט, אַז זי קאָן קױם פֿאַרשטעהן, װאָס דאָ קומט פֿאָר. עס האָט אַהער געװײנט אין די אױערען און אַהרע. פּלוצלינג האָבען ציטעראָקען געבלאַנקעט איבער די אַרבעטזאַמע פֿעלדער, װי זי װאָלט געזעהן אַ בילד פֿאַר דעם אָלטען, װאָס דאָ קומט פֿאָר.

דערנאָך האָבען זיך די בולדע'ן אָנגעהױבען מאָלען לאַנגזאַם אײנע נאָך דער אַנדערער איבער די זאַקענע שװאַרצע פֿעלדער. אױס'ן פּאָן פֿון אַ יונגען בעראָזאַ־זײנער װעלדער אין אײנען די גרױסע העררבסט-הימלען.

אָט איז דער גרױסער אַלקער מיט די רױטע אָפּאָטעס, צװײ פּאָלורטע יאַסינקאַ־װע בעמען. אױף אײנעם לינט די מאַמע מיט דאָלס-פֿאַרמאַכטע אױגען און אַ געל פּנים, אױף דעם אַנדערען בעט דאָס קלײנע גאָדיל צוליב װעמען די מאַמע איז פּלוצלינג אַרײנגעפֿאַלען און אַ גרױס געשפּאַהר, און צו װעמען עס האָט זיך בײ אַהער ערשט אַ מאָדנע שנאה דער-װעקט...

צװישען די צװײ בעטען דאָס מישעל אױף אײן פֿוס און אן'אױסגעמאַלטע ראָמענגע פֿון אױבען. געגענאיבער בײ דער װאַנד, די קאָמאָד און די ספֿרים-שאַפֿקע. אָט פֿון דער קאָמאָד האָט מען אַ גאַנצען טאָג געשלעפּט העמדער, נײע העמדער, און געריסען אױף אײנשעס.

זי האָט זיך דערמאָנט דעם מאַמע'נס צוטומעלטען אױסזעהן, װאָס האָט אַהער צום ערשטען אָנגעשטאָפּט אַ פֿאַטשײלע אַרױס געטראָגען אַ װאַטענע קאָלדרע. זי האָט נישט װילענדיג אַ שמײכעל געטאָן און דאָלד חרטר געהאַט אױף'ן שמײכעל.

עס זענען אַהער געקומען פֿאַר די אױגען די צװײ קלענערע יונגלעך, װאָס זענען פֿאַר'ן מיר געשטאַנען און שלעפֿערדיג געריבען די פֿערװײנטע אױגען.

און נאָך די יונגלעך איז אַהער פֿאַר די אױגען געקומען שמואל מיט דער צװײטער און האַנד, װאָס איז געבנגעלאָפֿען דער פֿוהר און געשלאָגען די פֿערד, ביז זײ זענען אַרױס פֿון הױף.

נאָך פּלוצלינג האָבען זיך אױף זאַ־זילים פּלײצע, אױף דער גרױסער גראָבער פֿערמיניע, װאָס איז אַהער די גאַנצע צײט געװען פֿאַר די אױגען, אַ פּאָר װערטער מאָדנע װעהטאָגדיג און שטיל, מיט אַ שטילער שריפֿט אױפֿגעשריבען און אַהער פֿאַר די אױגען געקומען:

— די מאַמע איז געשטאָרבען.

פֿון באַזיל'ס פּלײצע זענען די פֿאַר־װערטער מיט דעם זעלבען װעהטאָג אַרױ־בער אױף דעם שטיקעל צוגראָבען פֿעלד פֿון נאָך קאַרטאָפֿעל, און פֿון פֿעלד אױף די גרױסע שװערע װאָלקענס, װאָס האָבען יע אָנט אײנע די אַנדערע.

די מאַמע איז געשטאָרבען...

װי איז אַ ברענענדיגען דאָרשט, װי אַ דערװיש, װאָס רײסט פֿון זיך שטיקער, האָט זי זיך פֿאַר די פֿאַר װערטער אָנ־געבאַפּט און װײטער אַ טריט נישט גע־קאָנט מאַכען...

די מאַמע איז געשטאָרבען... זי האָט נאָך און אַהער לעבען נישט געזעהען קײן טױטען און עס איז אױף אַהער אָנגע־פֿאַלען אַ פּחד־לאַגג צו געהן אָנגעהמען די מאַמע'ס האַנד, אַראָפּלאָזען פֿון בעט און קוקען, װי די טױטע האַנד שאָקעלט זיך לאַנגזאַם, װי אַן'אומרוה פֿון אַ גרױסען װאַנד-זײגער, ביז ער שטעלט זיך אײן. דערנאָך אָנגעהמען בײם ברעג פֿון אײנ, פֿערדעמען אַהם און קוקען לאַנג אין דעם טױט-פֿערגלאָצטען אױג, און דאָס טױטע אױג אױף אַהער, װי אַ פֿערגלי־װערט שטיק לעבען, און אָנהײבען בײז און װאָס װײטער װײכער און געטרײער.

„קינד מײנס, מײן יונג יתומה'לע"...

פּלוצלינג גיט זי אַ לאָז אָפּ די בריעס און מיט אַ גרױס געשרײ באַפּט זי זיך אַרײן אין אַ צװײטען צימער...

— די מאַמע איז שױן נישטאָ!... דאָס איז פֿאַרגעקומען, װײסט זי נישט, דער גרױסער מאָל. װאָס איז בײם װײג געשטאַנען האָט אַהער פֿאַר די אױ־גען אַ שװינדעל נעגעבען און — די מאַ־מע איז שױן נישטאָ...

זי שלאָפֿט אין דער מאַמע'ס בעט מיט'ן קינד און פֿאַרמעט עס פֿון אַ פּאַסקע... און פּלוצלונג איז זי פֿון גרױסען אױסגעװאַקסען אַ בעל-הבית'שע פֿאַר שפּאַנט מיט אַ גרױסען פֿאַרטוך...

— זײטעלע, װי מײנסטו, קאָרן איז געבאַקט און װײטער אַ טריט נישט גע־קאָנט מאַכען...

(ענדע—זײט 11)

לעבען און טריט אין הײנטיגען רוסלאַנד

(רײזע-אײנדרוקן פון ראַטען-פערבאַנד)

פון

ראובן ברײנין

צרײטער אַרטיקעל

דער פּראָפֿעסאָר פֿון קרימינאַל-סאָ־ציאָלאָגיע און קרימינאַל-פּסיכאָלאָגיע האָט און אַ רוהיגען און גלאַסענעם טאָן אָנגעהױבען צו ענטפֿערען אױף מײנע פֿראַ־גען און בעמערקונגען:

„מיר, די פֿערטרעטער פֿון דער קרי־מינאַלאָגיע און ראַטען-פֿערבאַנד, זענען אַבסאָלוט, און יעדען פֿאַל און אומבע־דינגט געגען טױט-שטראָף. איך גלױב, אַז איך דאַרף עס בעהױפּטען נישט נאָר אין מײן אײגענעם נאָמען, נאָר אױך אין נאָמען פֿון מײנע אוניװערזיטעט-חברים. עס איז אַ פֿאַקט: די סאָװיעטישע קרי־מינאַלאָגיע איז איבערהױפּט נישט נאָר פֿון מענשליכען שטאַנדפּונקט געגען טױט־שטראָף, נאָר װאָס פֿאַר אַ פֿאַרברעכען עס זאָל נישט זײן.

„מיר זענען געגען טױט-שטראָף, װײל ערשטענס, פֿעהלט אונז דאָס האַלבע־נע פּיהל צו די פֿאַרברעכער. מיר קאָנען און די מיטמענע פֿאַלען די אורזאַכען, די סיבות, װאָס פֿיהרען, דירעקט אָדער אומ־דירעקט, צו די שװערע פֿאַרברעכענס. די מאַטיװען, די בעװעג-גרונטען זענען אָדער סאָציאַל-עקאָנאָמישע אָדער פּסיכיש-פֿי־זיאָלאָגישע.

„צװײטענס, האָט די סטאַטיסטיק און אַנדערע קרימינעלע אױספֿאָרשונגען, און פֿערשידענע לענדער און פֿערשידענע צײטען, קלאָר בעװיזען און אונז בעלערנט אַז װאָס גרעסער די צאָהל פֿון טױט־שטראָפֿען װערט דורכגעפֿיהרט און אַ לאַנד, אַלץ גרעסער װאַקסט דאָרט די צאָהל פֿון פֿערברעכער.

„פֿאַר זמן עס עקזיסטירען און אַ לאַנד די סיבות, װאָס פֿיהרען צו פֿערברעכען, איז דער צװעק פֿון די דורכגעפֿיהרטע טױט-שטראָפֿען, פּדי אָנצוװאַרפֿען אַ שרעק אױף די, װאָס װערען געשטױסען

דורך װירטשאַפֿטליכע אָדער פּסיכישע מאָטיװען צום פֿערברעכען — דער דאָ־זיגער צװעק האָט זיך שטענדיג אַרױסגע־װיזען אַלס אַ פֿערפֿעהלטער".

זעהענדיג, אַז דער פּראָפֿעסאָר קלױבט זיך צו האַלטען פֿאַר מיר אַ רעגעל-רעכ־טע פֿאָרלעזונג װעגען דער פֿערגאַנגענהײט, ענטװיקלונג פֿון דער סאָװיעטען-סיסטעם צו טױט-שטראָף, האָב איך געבעטען ענטשולדיגונג פֿאַר איבעררײסען זײנע אױנטערעסאַנטע אױספֿיהרונגען מיט דער פֿראַגע:

„װען די סאָװיעטען-סיסטעם איז דורכ־אױס געגען טױט-שטראָף, װי אַהער בע־הױפּטעט, הײנט װי קומט עס, דאָס די געפּעאו מאַכט אַן'עק צו אַזױפֿיל מענש־ליכע לעבענס און מאַכט אַזױפֿיל געברױך פֿון טױט-שטראָף?"

איך האָב דערבײ דערצעהלט װעגען פֿערשידענע בילדער און צײטונגס-אַרטיק־לען, און װעלכע עס װערט געשילדערט די מאַװעלישע גרױזאַמקײט און די אומ־קװאַזיטאַרישע מעטאָדען, װאָס װערען פּראַקטיצירט און דער געפּעאו, נױט נאָר טױטען זײ מענשען, זײ פֿערפּײניגען די פֿעראורטײלטע צום טױט מיט די אױס־געקלינגעלטע, פֿון אַשמדאי אַלײן, ענױים און יסורים — װי שטימט עס מיט די הומאַנע און װיסענשאַפֿטליכע אָנזיכטען פֿון די סאָװעטישע יוריסטען?

און דער צײט, װען איך האָב צוזאַמען די גרױזאַמקײטען פֿון דער געפּעאו אױ־בער אױהרע קרבנות, האָבען די צװײ יונ־גע יוריסטען קוים-קוים אײנגעזעסען פֿון אומגעדולד. זײ בײדע האָבען זיך געריסען צו ענטפֿערען אױף מײן פֿראַגע. בעמער־קענדיג אָבער, אַז איך װענד זיך צום עלטער פּינ'ס פּראָפֿעסאָר אַלײן, און אַז דער עלטער װיל װײטער רעדען, האָבען זײ זיך בעהערשט שװײגענדיג. זײערע פּנים־ער אָבער האָבען זיך בערעקט מיט גרױ־

סע טראָפּענס שװײס פֿון אונערלויבער אױפֿרעגונג.

דער פּראָפֿעסאָר, פֿלעכטענדיג רוהיג און פֿאַרגנעהם, האָט פֿאָלגענדעס געענטפֿערט:

„עס איז נישט מײן אױפֿגאַבע צו פֿערטײדיגען די געפּעאו און רעכטפֿערטיגען זי פֿון אַלע זײנע, װעלכע אונז דאָ זענען זײ אומבעקאַנט, אָדער בעקאַנט און אַ גאַנץ אַנדער פֿאָרם.

„איך װיל אײך אָבער אױפֿקלערען אײניגע פּונקטען בנוגע דער געפּעאו. ערשטענס, דאַרפֿט אַהער װיסען, אַז די געפּעאו איז נישט די סאָװיעטישע יוס־טיץ און נישט װעלכע אָדער פּוליצײ און אױסלאַנד־טיץ און די יוסטיץ איז נישט די געפּעאו, גלױבען. די געפּעאו איז די פּאָליטישע פּאָליצײ און זי איז גאַנץ און אירע אױ־גענעם רשות, פּל זמן זי ערפֿילט אױהר אײגענטליכע אױפֿגאַבע: אױסצושפּאָנען, אױסצוגלויבען, אױסצופֿאָרשען זאַכען און מענשען, פֿון װעלכע עס איז צו ערװאַרטען אַ סכנה און װעלכער עס איז הונױבט פֿאַר דער זיכערקײט און פֿאַר'ן אױפֿבױ פֿון אונזער לאַנד. די אונטערזוכונגען פֿון פּאָ־ליטישע פֿיהרט די געפּעאו זעלבסטשטענ־דיג. דער גאַנצער אַפּאַראַט איז אין אַ הא־רע הענד. װען עס קומט אָבער צום אור־טײל, און גאַנץ בעזונדערס, װען עס האַנ־דעלט זיך װעגען שװערע פּאָליטישע פֿער־ברעכענס געגען דער זיכערקײט פֿון לאַנד־האָן איז די געפּעאו אונטערװאָרפֿען דער פּאָליטביוראָ, די העכסטע אינסטאַנץ און ראַטען-פֿערבאַנד.

„עס זענען נאָר בײזוויליג און אידיאָ־מיש אױסגעטראַכטע בבא-מעשיות, אַז די געפּעאו פֿיהרט דורך טױט-אורטײלען אָהן אַ העברען געריכט, אַז לית דין ולית דיין.

„איך װײס, אַז אַהער װעט מיך פֿרע־גען: װען די טױט-אורטײלען איבער קאָנטער-רעװאָלוציאָנערען װערען דורכגע־

פֿיהרט מיט דער הילף פֿון אַ געריכט און מיט דער הסכּמה, מיט דער צושטימונג פֿון דער פּאָליט-בױראָ, דאָס הײסט, מיט דער הסכּמה פֿון די העכסטע רעגירונגס־בעאַמטע, די װאָס זענען פֿעראַנטװאָרט־ליך פֿאַר'ן באָלשעװיסטישען רעזשים, — הײנט װי שטימט דאָס מיט זײעם, װאָס איך האָב פֿריהער געזאָגט, אַז די סאָ־װיעטישע יוסטיץ איז דורכאױס געגען טױט-אורטײל? דערױף װיל איך אײך ענטפֿערען:

„עס געהט אונדז אָן אַ בעװעגונג און אונזערע אַקאַדעמישע קרײזען פֿאַר אָפּ־שאַפֿען טױט-שטראָף און פֿאַר פּאָליטי־שע, פֿאַר אונזערע גרעסטע שונאים. אונ־זערע קרימינעלע שטראָף-געזעצען קענען איבערהױפּט נישט קײן טױט-שטראָף. נאָר אַלס אױסנאַהם, אַלס אַ הוראת-שעה, קאָן אַרױסגעטראָגען װערען אַ טױט-אור־טײל פֿאַר די, װעלכע האָבען זיך פֿער־קױפֿט צו אונזערע קאַפּיטאַליסטיש-אימ־פּעריאַליסטישע שונאים, װאָס זוכען אַלע װעגען און אַלע מיטלען װי אַרױפֿצוצװינ־גען אױף אונז אַ קריג פֿון אױסען און אַ בירגער-קריג בײ אונז און לאַנד גופֿא. און אױך און אַזאַ פֿאַל מוז די שולד זעלבסט, װי אױך דער מאָטיװ און דער צװעק פֿאַר אױהר, פֿולשטענדיג און גאַנץ קלאָר בעװיזען װערען.

„און אױך און אַזעלכע אױסערער־דענטליכע פֿאַלען פֿון פֿערראַט (װאָס און אַלע לענדער אָהן אַן'אױסנאַהם, און דער אַלטער װי און דער נײער װעלט, װערען זײ אונטער אַלע אומשטענדען פֿעראורטײלט צום טױט) שטרעבען מיר אָפּצו־שאַפֿען טױט-שטראָף און איך צװײפֿעל נישט, אַז אונז װעט עס אױך געלינגען.

„אונזערע בלוט-שונאים, מורא-האָבענ־דיג, אַז אונזער עקספּערימענט קאָן אונז נאָך געלינגען און מיר קאָנען נאָך, חס וחלילה, דורכפֿיהרען דעם פֿינף-יאָהר־

פּלאַן, שילדערן אונז, קאָמוניסטען, אַלס אױסװאַרפֿען, אַלס מענשען-פֿרעסער. זײ װילען און פֿערזוכען אײנצורעדען די מאַסען, אַז דאָס מענשליכע לעבען, אױ־סער אונזער אײגענע בערױאַן, האָט בײ אונז קײן װערט נישט און מיר זענען פֿעהיג אױף אַלע שרעקליכע פֿערברעכענס. אונזער גרעסטער פֿערברעכען איז דער: מיר האָבען אָפּגענומען דעם באַ־רען בײ אַ פּאָר טױזענד פּריצים, גוטס־בעזיצער, באַנקען און פֿירשטען, אַפֿילו בײ די גרױס-פֿירשטען, און האָבען עס אָװעקגעגעבען צו די פּױערים, װאָס האָ־בען עס שטענדיג מיט זײער מאַרך פֿון די בײנער בעאַרבײט, און בעאַרבײט מיט די לעצטע פּחות. די הונגעריגע מי־ליאָן פּױערים האָבען געדאַנגערט, גע־קרענקט און געלעבט פֿערשקלאַפֿט און פֿינסטערניש און אונװיסענקײט, אַפֿילו די טאַלאַנטפֿולסטע און די גענאַלסטע צװישען זײ זענען צופֿױלט געװאָרען און דער פֿינסטערניש. די פּריצים, די לױ־דינג-נעהער, האָבען געלעבט אַ גוטען טאָג, געהוליעט און פֿערשװענדעט און אױס־לאַנד מיליאָנען, די פֿרוכט פֿון די באַ־רעגלאָזע אַרבײטער-פּױערים. נישט קײן קלענערע פֿערברעכען האָבען מיר גע־מאַכט מיט דעם, װאָס מיר האָבען גע־געבען גלײכבערעכטיגונג אַלע פֿעלקער, זײערע שפּראַכען און קולטורען. אַלעמען די גלײכע רעכט און די פֿולשטענדיגע גלײכע מעגליכקײטען זיך צו בילדען און צו פֿערנעהמען גלײכע פּלעצער און דער צענטראַל-רעגירונג.

„אונזער געפּעאו שילדערט אַהער מיט די שװאַרצסטע פֿאַרבען, װי אַ שלאַכט־הױז, װי אַ גיהנום, װאָס האָט נישט זײן גלײכען נישט אױף דער ערד און אונטער דער ערד. אַזעלכע שילדערונגען זענען פּוסטע מיטעלאַלטערליכע פֿאַנטאַ־זיעס. איך װיל דערמיט נישט זאָגען, אַז

מיר זענען צופֿרידען מיט די אױסנוצע מעטאָדען פֿון דער געפּעאו און אױהרע אונטערזוכונגען. געװיס נישט. צװישען אױהרע בעאַמטע געפֿינען זיך נאָך אַזעל־כע, װאָס האָבען נאָך געדינט און דער צאַרישער אָכראַנקע, פֿון װאַנען זײ האָ־בען אַרײנגעשלעפּט געװיסע ברוטאַלע אונטערזוכונגס-מעטאָדען, געגען װעלכע מיר קעמפֿען. מיר פֿערהײמליכען נישט אונזערע פֿעהלער; מיר צאַצקען זיך נישט מיט אַן'אַלטער ירושה. מיר האַלטען און מײן ריינונגען צװישען אונזערע בעאַמטע, אױבער דער גאַנצער לאַנד. דאָס מיסט װאַרפֿען מיר אַרױס.

„איך װיל נישט אַרײנגעהן און פּרטים און „גרױסע לונען" געערערט: זוערען פֿערהעלטניסמעסיג און ראַטען-פֿערבאַנד שױן הײנט צו מאָל פֿיל-פֿיל װײניגער מענשען געטױטעט, װי און װעלכען עס איז לאַנד. און אין קײן לאַנד פֿון דער װעלט װערט נישט אַזױ פֿיל גערעדט און אַזױפֿיל נישט געטאָן אײן אַלע געבױטען װי און סאָװיעט-רוסלאַנד, אום צו פֿער־גרעסערן די צאָהל לעבענס און אום צו פֿערלענגערן און צו פֿערשטאַרקען דאָס לעבען.

„און קײן לאַנד פֿון דער װעלט איז נישט אױפֿגעהױבען אַזאַ קאַמף געגען טױט, געגען פֿערגוכטונג, װי גראָד און רוסלאַנד".

װען די דרײ יוריסטען האָבען בע־מערקט דעם שמײכעל אױף מײנע ליפּען, האָבען זײ פּמעט אַלע אױף אײן מאָל אױסגערופֿען:

„אַהער שמײכעלט? מיר װעלען אײך בעװײזען די ריכטיגקײט פֿון דער לעצ־טער בערױפֿונג".

„אַדרבא!" האָב איך געענטפֿערט.

װײטערעס װעגען דעם — און נעכסטען אַרטיקעל.

—:0:—

א בינטעל פאַקטען?

(צו דער געשיכטע פון דער יודישער פרעסע אין װאַרשע)

פון

ש. האַכבערג

מיר גיבען דאָ פּלאַץ פֿאַר דעם דאָזיגען אַרטיקעל, װאָס עס האָט אונז צוגעשיקט ה' ש. האַכבערג, דער לאַנגיעהריגער רעדאַקטאָר־אַרױסגעבער פֿון דער אַמאָל-בעקאַנ־טער יודישער צײטונג „אונזער לע־בען". אײנגעפּנגענדיג, אַז די פֿאַק־טען, װאָס װערען דאָ געבראַכט, זע־נען חוץ דער פּערזענליכער רעכט־פֿערטיגונג אױך אַ בײטראַג פֿאַר דער געשיכטע װעגען דער ענט־שטעהונג פֿון דער יודישער טאָג־פּרעסע און פּױלען.

די רעד.

בשעת פֿון דער צײט, װאָס די צײטונג „אונזער לעבען" איז פֿערמאַכט געװאָ־רען פֿון די באָלשעװיקעס צוזאַמען מיט דער אַלגעמײנער פּרעסע און רוסלאַנד, װערט האָט נישט אָנערקענט דעם באָל־שעװיסטישען און קאָמוניסטישען פּראָ־גראַם, און מיר איז געלונגען זיך אַרױס־צורײסען פֿון דאָרטיגען גיהנום, קומט מיר אױס צו לעזען װעגען מײן פּערזאָן נישט געשטױנטע און נישט געפֿלױגענע מעשׂיות, אױף װעלכע איך האָב בײז איצט אױסגעמיטען צו ענטפֿערן.

מיט מײן איצטיגען אַרטיקעל װיל איך פֿעסטשטעלען אײניגע פֿאַקטען, װעלכע זענען נישט ריכטיג איבערגעגעבען גע־װאָרען פֿון צבי פּרילוצקי.

און'ס „מאָמענט" נומער 24 פֿונ'ם 20 פֿעברואַר ד. י. שרײבט צבי פּרילוצ־

קי „זכרונות" איבער י. ח. זאַנאַראָסקי און בעריהרט מײן פּערזאָן און בעצוג מיט'ן „אונזער לעבען". ער דערצעהלט צװ. אַנד.: „דאָס בײ אײנעם האַכבערג, אַ יעװעזענער אַגענט פֿון אַ טעלעגראַפֿען־אַגענטור, איז געװען אַ פֿאַרשונג קאָנ־צעסיע בשותּפֿות מיט מ. ספּעקטאָר אױף אַ טעגליכער צײטונג מיט'ן נאָמען „אונ־זער לעבען" און צוליב דעם האָט דער קאָאָפּעראַטיװ זײ אַרײנגענומען פֿאַר מיטגלידער און זיך בענוצט מיט זײער קאָנצעסיע".

לא דובים ולא יער. און דער װשגר־גאָליסטישער סביבה איז נױט בעקאַנט, אַז צבי פּרילוצקי האָט ליב מיגזם צו זײן, נאָר פֿאַר אַזאַ „דיכטער" האָט מען אַהם דאָך נישט געדרעכענט...

װי עס איז מיר נישט אָנגענעהם צו רעדען װעגען זיך זעלבסט, בין איך, װי־לענדיג, נישט װילענדיג, געצװאונגען לטובת האמת צו דערצעהלען פֿאָלגענ־דעס:

דער אונזער האַכבערג — װי צבי פּרילוצקי טיטולירט אַהם — איז דער אײנציגער יוד, װעלכער איז אין זײן צײט געװען דער גענעראַל-פֿערטרעטער פֿון צװײ ראַיאָנען (װאַרשאַװער און װיל־נער קרײזען) פֿון דער אָפֿיציעלער רוסי־שער טעלעגראַפֿען-אַגענטור, װאָס איך האָב פֿערנומען מײן פּאָסטען אַ רײה יאָהרען און אַלס יוד דרײ מאָל געװען קאָמאַנדירט אַלס אָפֿיציעלער קאָרעס־

פּאָנדענט קײן מאָסקװאַ, סקערני'עװיץ און לאָװיטש, בשעת דער רוסישער צאַר ניקאָלײ האָט בעזוכט די ערטער צוליב מיליטערישע צװעקען.

נאָר נישט דאָס פֿון איך אױסען. איך גער אָבער צו דער געשיכטע פֿונ'ם „אונזער לעבען".

מיט מרדכי ספּעקטאָר זענען מיר גע־װען בעפֿרײנדעט אַ פּאָר צעהנדליגער יאָהרען, בײז זײן שטאַרבען און ניו־יאָרק, נאָך פֿונ'ם „יודישען פֿאָלקסבלאַט" און פּעטערבורג, װאו ער איז געװען אײ־נער פֿון די הױפּט-מיטאַרבײטער.

און דער צײטונג האָבען זיך גע־דרוקט פֿריהער מײנע קאָרעספּאָנדענ־ציעס, דערנאָך מײנע אַרטיקלען. שפּע־טער האָבען זיך אױך געדרוקט מײנע רײזע-בעשרײבונגען און ספּעקטאָר'ס „הױז-פֿרײנד" און'ס דרוקען און פֿירמען קאַנד.

אונזער לאַנגיעהריגע פֿערזענליכע פֿרײנדשאַפֿט האָט אונז צוזאַמענגעבינ־דען אױך מיט אונזערע פֿאַמיליעס פֿרי־הער און לאָדז, װאו איך האָב געװאוינט אַ לענגערע צײט. דערנאָך און װאַרשאַ, װי אױך און אָדעס, בשעת מלחמה, װאו איך האָב אַרױסגעגעבען דאָס „אונזער לעבען", װאוהין ספּעקטאָר איז געקומען פֿון װאַרשאַ, אַרױסטרעטענדיג פֿונ'ם „מאָמענט", און װײטער - מיטגעאַרבײט און'ם „אונזער לעבען", בײז ער איז אַנטלאָפֿען פֿון די באָלשעװיקעס קײן

אַמעריקאַ.

און'ם יאָהר 1907 איז ספּעקטאָר און אַ שעהנעם פֿריהמאָרגען געקומען צו מיר קײן לאָדז צו גאַסט און האָט אַ לענגערע צײט פֿערבראַכט און אונזער פֿאַמיליען־קרײז.

ספּעקטאָר האָט זיך דעמאָלט שטאַרק געקלאָגט אױף זײן מאַטעריעלער און מאָראַלישער לאַגע. װי ער פֿלעגט זיך אַלעגאָריש אױסדריקען, אַז ער איז כמעט אַלע טאָג „מעוכרת" און דאָס נישט װאו צו דריקען זײנע זאַכען.

צו יענער צײט האָט ספּעקטאָר מיך בע־אײנפֿלוסט, אַז אַזױ װי עס איז איצט מעגליך, אַ דאַנק דעם, װאָס מען קאָן און פֿערלױף פֿון אײניגע טעג בעקומען אַ קאָנצעסיע, אַרױסצוגעבען צװאַמען מיט אַהם אַ װעכענטליכען זשורנאַל, פֿאַר־שטעלענדיג די יודישע פֿערדינסטען. װאָס אַזאַ אַרט זשורנאַל קאָן אַרײנברענגען.

דער בודזשעט פֿון דעם זשורנאַל, װי ספּעקטאָר האָט פֿאַרגעשטעלט, האָט אױסגעמאַכט בײז 3000 רובעל יעהרליך.

איך האָב אײנגעשטימט צו אַסיגני־רען די סומע מיט דעם תּנאי, צוגעבענ־דיג, אַז אױסער ספּעקטאָר'ס געדאַלט, הונדערט רובעל מאָנאַטליך, אַז אױב דער זשורנאַל װעט, װי ער האָט פֿאָרגע־שטעלט, דערגרײכען בײז צעהן טױזענד רובעל יעהרליכען פֿערדינסט, ב.ז. איך בערײט אַרײנצולײגען דעם גױטיגען קאַ־פּיטאַל און אַרױסגעבען אַ טעגליכע יו־

דישער צײטונג פֿאַר 2 קאָפּ. אַ נומער, װעט זײן בעטײליגט אַלס גלײכער שותּף.

אונזער אָפּמאַך האָבען מיר פֿאַרמעל געמאַכט בײ אײנעם פֿון די לאָדזער אַר־װאָקאַטען, װען איך האָב נ.שט קײן סעות, מיט'ן נאָמען אַנדרעי.

אױף אַזאַ אופֿן האָט אָנגעהױבען צו ערשײנען דער װאָכען-זשורנאַל „פֿרײ־טאָג".

שױן בײם אַכטען נומער האָט דער זשורנאַל „פֿערצעהרט" די אַסיגנירטע דרײ טױזענד רובעל.

און דער צײט פֿונ'ם ערשײנען פֿון דעם זשורנאַל איז און דער רעדאַקציע „פֿרײ־טאָג" געקומען צבי פּרילוצקי, מיט װעלכען מ.ר האָבען זיך שױן פֿון פֿרי־הער פֿערזענליך געקענט, אַלס געװעזע־נער אַבאָנענט פֿונ'ם „װעג" אױף די דע־פּעשען פֿון דער רוסישער טעלעגראַפֿען־אַגענטור.

עס געדענקט זיך מיר, פּונקט װי הײנט װי דער זעלבער צבי פּרילוצקי האָט ז.ה. דאָן געװענדעט צו מיר מ.ט די װערטער: „אַז בעקומענדיג אַ נומער „פֿרײטאָג" און פּעטערבורג, װאו ער האָט דאָרט צײטװײליג פֿערבראַכט, האָט ער אָנגע־װױזען זײנע דאָרטיגע פֿערזאָן צו שטעהן בראש פֿון אַ טעגליכער יוד.שער צײ־טונג".

נאָך אַ רײה געשפּרעכען צװישען אונז, װען צבי פּרילוצקי פֿלעגט טעהרערן

מאָל און טאָג אַרױפֿקומען אױפ'ן דרי־טען שטאָק אױף דער נאַלעװקיגע גאַס, װאו עס האָט זיך געפֿינען די רעדאַקציע פֿונ'ם „פֿרײטאָג", און מיך איבערצײגען, אַז אַ.צט איז די געהעריגע צײט אַרױס־צוגעבען אַ טעגליכע צײטונג, נישט קוי־קענדיג אױף דעם, אַז ער האָט זעהר גוט געװאוסט, װאָס פֿאַר אַן'אומגינסטיגער באַרײען עס איז דעמאָלט געװען פֿאַר אַ גרױסער יודישער צײטונג.

װעלענדיג ראַטעװען די פֿערלױרענע געלדער אונ'ם „פֿרײטאָג", האָב איך מספּים געװען מודיע צו זײן די לעזער פֿונ'ם „פֿרײטאָג", אַז אָנגעבען װעט אָנ־שטאָט דעם װאָכענבלאַט, ערשײנען אַ טעגליכע צײטונג.

איך בין מודה, אַז אַ געװיסע השפּעה האָבען אױך געהאַט אױף מיר און דער הינױכט אַ פּאָר אָנגעזעהענע זשורנאַליס־טען, װעלכע פֿערנעהמען בײז דעם הײנ־טיגען טאָג אַ חשובֿ'ען אָרט און דער יו־דישער פּרעסע און װאַרשאַ, מיט זײערע אותות ומופֿתים, אַז דאָס קאָפּיקאָװע „װאַרשאַװער אידישעס טאַגעבלאַט" מאַכט גלענצענדע מאַטעריעלע געשעפֿטען און עס אונטערליגט נישט קײן שום ספֿק, אַז די ערשײנונג פֿון אַ גרױסער יו־דישער צײטונג פֿאַר 2 קאָפּ. אַ נומער, װעט נישט האָבען קײן קלענערען מאַ־טעריעלען ערפֿאָלג, װי דער „טאָגע־

(ענדע—זײט 8)

איהר מאַן האָט נאָכגעיאָגט דעם אויטאָמאָביל

(ערצעהלונג לויט'ן פראַנצויזישען) —: פון נ. פּאָלאַר

דער טראַמוויי איז געבליבען שטעהן איינ'ן ראַנד, וואו ער האָט געוואַרט אין האָט איהם אַנגעשלונגען דורך דער אָפענער טיר.

עס איז געווען אַרום דריי אַ זייגער נאָכמיטאָג. און אָט דער צייט פון טאָג זיצט ער געוועהנליך אין ביוראָ איבער גרויסע שווערע בוכער און שרייבט ראַרט אַרט צופערן. יענעם נאָכמיטאָג האָט ער אָבער בעדאַרפט אַ וויכטיגע צוזאַמענקונפט — צוליב געשעפט, בעשריבט ייד.

ער האָט זיך פערמישט צווישען די אַנדערע פּאַסאַזשירען אין טראַמוויי. קיינער האָט זיך דאָרט אויף איהם נישט אויפגעקוקט. ער איז געווען אין אוים־זעהן אַ שטיל, עהרליך, מאָנאַטענליך מענשעל, ווי איהר טרעפט אַזוינע אומעטום. ער איז געזעסען און דער גלייכער שטיל, וואָס האָט זיך געגליטשט איבער די רעלסען, פּונקט אַזוי אַנשטענדיג, רוהיג און געדרענגט, ווי די אַנדערע מענשען אַרום איהם. פון זיין פּנים, שטילען געזיכט האָט קיינער נישט געקאָנט דערגעהן, אַז עפּיס־עפּיס דעם מענשען וועה, אַז ער עסט זיך נאָכאַנאַנד אויף אַ לעבעדיגער.

ער האָט געוואוסט, אַז זיין פרוי נאַרט איהם אַ שעהנע פּאָר יאָהר מיט אַן אַנדערן. ער האָט זי אָבער קיינמאָל נישט געקאָנט „כאַפּען“... זיי האָבען זיך גוט ליב געהאַט און געוואוינט זיך קיינמאָל נישט

[illegible]

כאַפּט אַ דעם רוקען און נאָכגעקוקט דעם אויטאָמאָביל, וואָס האָט זיך שנעל אָפּגעטראָגען.

[illegible]

עס האָט איהם גענומען שווינדלען פאַר די אויגען, דאָס בלוט איז איהם אַרויף אין קאָפּ. דער מאַן אין אויטאָמאָביל האָט געהאַלטען די פרוי אַרומגענומען. איהר געזיכט איז איצט געווען אויפגערעגט, און ער האָט קלאָר געזעהען: די יונגע פרוי אין אויטאָמאָביל איז געווען — זיין פרוי.

(ענדע ווינטאָג)

שאָקאָלאַד לוטאָס
„KAIR“
מיט אָריענטאַלישע פרוכטען
אַ טאַבליטשקע 75 גר.

א בינטעל פאַקטען

(ענדע פון זייט 7)

[illegible]

די איבערלעבענישען פון אַ לאָדזער דעטעקטיוו

געשריבען ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזער טאָגעבלאַט“

פון בערנאַרד הילער

געשיכטע נומער 4

דאָס געהיימניש פון דער ווילע „ראָזאַליאַ“

(6־טע פאָרטזעצונג)

[illegible]

(סוף פון דער געשיכטע נומער 4)

ש. האָכבערג

פון דער סדרה

פערל פון אַלטען אוצר

געזאַמעלט פון

פ. ז. גליקסמאַן

כי תשא את ראש בני ישראל אומעטום ביים אויפנעהמען די צאָהל יודען, שטעהט דאָס לשון „כשיאת ראש“, ווייל דאָס צעהלען מיט זיי דערהייבען איבער אַנדערע אומות, מאַכט זיי חשוב, ווארום אַ זאַך, וואָס האָט נישט קיין חליבות, אַ שטייגער שטרוי, צעהלט מען נישט. (כלי יקר.)

• • •

ונתנו איש כופר נפשו דאָס וואָרט „ונתנו“ (זיי זאָלען געבען), ווען מען לייענט צוריק, מאַכט עס אויך „ונתנו“. דאָס קומט דערויף צו ווייזען, אַז אַלץ, וואָס אַ מענש גיט צדקה, ווערט איהם צוריקגעגעבען און ס'פעהלט איהם דערפון גאָרנישט. (בעל הטורים)

• • •

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל. הראה לו כמין מטבע של אש ואמר לו כזה יתנו. (רש"י) דער „חידושי הר"רים“ האָט אַמאָל, זייענדיג אין דייטשלאַנד, בעזוכט אַ שוהל. האָט ער געהערט, ווי דער פרעדיגער זאָגט אין דער דרשה: „פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער געוויזען דוקא אַ „מטבע של אש“, אַ מטבע פון פייער, פאַרוואָס נישט אַ מטבע פון מעטאַל? איז דער תירוץ, אַז מען מוז דער עיקר געבען די מטבע מיט פייער, מיט התלהבות“. דאָס דאָזיגע וואָרט האָט דעם „חידושי הר"ים“ שטאַרק געפעהלט, און אַהיימקומענדיג האָט ער עס נאָכגעזאָגט דעם רבי זיינעם, אדמו"ר ר' מענדיל פון קאָצק, און האָט איהם געפרעגט: ווי קומט עפּעס אַזאַ שעהן וואָרט אינ'ם מויל פון פרעדיגער? — „דאָס איז דערפאַר“, האָט דער קאָצקער רבי געענטפערט, „ווייל אין יענעם מקום זענען די יודען אויסגעצייכענט מיט דער מצוה הכנסת אורחים“. (שיח שרפי קודש)

• • •

העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. דער, וואָס איז באמת אַנ'עושר, סיי ער איז רייך אין תורה און וויסענשאַפט, סיי ער איז רייך אין געלד, זאָל ער זיך נישט שטעלן האַלטען. אין דעם „דל“, ד. ה. די עניוות, זאָל ער, דער עושר, נישט מינערן אין זיין האַרץ, נור וואָס אַמאָל זאָל ער ווערע. מעהר עניו. די שעהנסטע מדה פון אַלע מדות טובות, זאָגען נעמליך די חז"ל (עבודה זכה כ'), איז די מדה ענוה (דעמיטיגקייט) און די העסליכסטע מדה איז די מדה גאוה. (באר מים חיים)

• • •

לך רד כי שחת עמך – זכות לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך- וינחם ה' על הרעה

משה האָט געהאַט אַלע גוטע מדות פון אַ ריכטיגען פאָלקס־מנהיג. ביי איהם איז קיין שלעכטער יוד נישט געווען, אַזוי האָט ער געזאָגט: רבונו של עולם! דו זאָגסט, אַז די יודען זענען שריפה, געדענק, אַז אברהם האָט זיך מוסר נפש געווען פאַר דיר, פערברענט צו ווערען אויף קידוש השם אין אור כשדים. דו זאָגסט, אַז די יודען זענען מחויב שחיטה געדענק, אַז יצחק האָט אַליין אויסגעשטרעקט זיין האַלז, געקוילאַט צו ווערען אויף קידוש השם. אויב דו זאָגסט, אַז יודען זענען מחויב גלות, געדענק, אַז יעקב איז געווען אין גלות אין חרן. דו זאָגסט, אַז די יודען האָבען מבטל געווען דעם אָנהויב פון די עשרת הדברות, פאַרוואָס ווילסטו מבטל זיין דעם סוף: „ועושה חסד לאלפים“. און ביז איצט זענען ערשט פון אברהם'ן 7 דורות. דערפאַר האָט ער אַלע שלעכטע מחשבות וועגען יודען מבטל געווען. (מדרש תנחומא)

• • •

ראה קראתי בשם בצלאל פאַרוואָס שטעהט עפּעס „ראה“? די כונה איז: זעה דאָס גרויסע וואונדער, אַז אין מצרים, וואו אַלע יודען זענען געווען בעשעפטיגט מיט שוואַרצע אַרבייט, בחומר ובלבנים, אָבער גאָלד, זילבער און בריליאַנטען האָבען זיי פאַר די אויגען נישט געזעהן, געפינט זיך דאָך אַזאַ מענש, ווי בצלאל, וואָס קאָן אויספיהרען די קינסטביכסטע און טייערסטע גאָלד־אַרבייט. נישט אַנדערש, אַלזאָ, נאָר איך האָב איהם געגעבען די פעהיגקייט, כדי אויסצופיהרען די מלאכה פון משכן. (רא"בן)

* * *

איש את אחיו ואיש את קרובו. פאַרוואָס שטעהט „את קרובו“, ווען ס'שטעהט שוין „את אחיו“, איז דען פאַרהאַן אַ נעהנטערער קרוב ווי אַ ברו־

(ענדע—זייט 11)

די אראבישע אימפעריע

(ענדע פון זייט 6)

מיען, באמש מאכמעדאנער, און גרייט זיך צו ווארפען אויף דעם לאנד, נאר די מורא פאר ענגלאנד האלט אפ. עס איז דאך גארנישט געשעהן. איז משך פון די לעצטע צעהן יאהר. דאס לאנד פערמאגט אייל, און עס א גאלד-באלעם און די הענד פון אומפעראלוסטען. דער קעניג פייזול בעקומט א מטבע און ער איז אן ענגלישער פאטר אט.

עס איז א גלוק, וואו עס איז דארט שארהאן אייל און די מלוכות זענען פערגינטערעסירט, אז דאס לאנד זאל האבען ארדנונג. איז דא א שטיקעל ארדנונג. ווען נישט, וואלטען מיר זיין יענער געגענד געהאט א נייעם הוילגען קריג.

עס זענען אבער דא ענגלישע אימפעריאליסטען פון דעם לאורענס-טיפ, וואס ווילען דוקא אן אראבישע אימפעריע. נאטירליך מיינען זיי עס נישט לטובה פון די אראבער. לאורענס אליין איז א קנאפער בעוואונדערער פון דעם אראבישען זשעני. ווען מען לייענט די מעשיות און זען בוך וועגען זיי, זעהט מען קלאר, אז ער איז גנישט. וואס דער-צעהלט ער דען וועגען זיי? וואס זענען געווען זיינע ערפאהרונגען מיט דעם אראבישען עולם? די געשיכטעס, וואס ער דער-צעהלט וועגען זיי, לאזען איבער א בייטערען טעם אין מויל. עס איז א גע-זינדעל, וואס וויל פאר יעדען שריט געלד. עס איז נישט פאטריאטיזם, נאר געלד, און צו אלע יונקען אויך נאכדעם, ווי מען קויפט עס איבער מיט א כאפאר, איז מען נאך אליין נישט זיכער מיט זייע פערשפרעכונגען. זיינע ערפאהרונגען זענען געוועזען זעהר אומאנגענעהמע. נאר לאורענס איז צופרידען, ווייל דאס הייסט אז די אראבער זענען „ביטמיזום“, וואס מען קאן קאנטראלירען און רעגולירען. שוין מיט זיי, וואס דער ענגלישער אימ-פעריאליזם וויל.

אפילו די אפגעשטאנענע טערקען האבען דאך אין פערגלייך און די לעצטע צעהן יאהר אויפגעטאן וואונדער. זיי האבען זיך פערפעסטיגט אין דעם קליינעם לאנד, אנגעפיהרט אלערליי רעפארמען. זענען גרייט זייער לאנד איבערצובויען אויף נייע יסודות. עס ווערט געפיהרט א נייע טערקיי אויף די רואינען פון דער אלטער. מען זעהט, עס וואקסט א נייער נח. די אלטע טערקיי איז געווען דורכגעפוילט ביז דעם ביין, און דאך האבען טערקען געפונען און זיך קראפט זיך צו בעגינען. אפצוזאגען זיך פון אלטע גע-וואינהייטען. אבער נישט די אראבער.

עס איז א טרויעריגער פאקט, אבער דאך א פאקט. די אראבער קאנען בשום אופן אליין פאר א לאנגער צייט נישט אויפגערבויט ווערען. דאס מוז מען זיי אויפקלערען. אוינגע פון זיי פערשטעהען עס גאנץ גוט. די אראבישע אימפעריע קאן מיט דער צייט ווערען א פאקט, אבער צוערשט מוזען זיי האבען א פער-שטענדיגונג מיט יודען.

די אראבער זענען יאהרען-לאנג גע-קענען אונטער דעם קנאפעל פון די טער-קען און האבען נישט פרוה געהאט אויפ-צוהייבען א רעוואלוציע. בולגארען, גריי-כען, רומענער, סערבען — אלע האבען עס בעוויזען. פעלקער גלייך, אהן שום פראמעגאזיעס, האבען דאך געפונען דעם כח צו רעוואלטירען און ארונטערוואר-פען דעם טערקישען יאך, נאר נישט די אראבער. וועלכע זענען דריי מאל אזויפיל אין צאהל, ווי די טערקען. קיין גרויסע העלדען זענען זיי אויך נישט די אראבער.

עס מוז ערשט געשאפען ווערען אן אומה'ע אראבישע אויפבלוהונגס-בעוועגונג. צוערשט קומט דער גייסט. עס מוז ביי די אראבער פארקומען אן ענדערונג אין זייער גייסטיגער אנטשטעלונג. זיי זענען גאר גארנישט קיין נאציאנאלים-טען. זיי דארפען עס ערשט ווערען.

מיר, יודען, קאנען זיי העלפען אין דער דאזיגער אויפלעבונג דירעקט און אומדירעקט. מיר האבען נישט קיין אימ-פעריאליסטישע אינטערעסען. מיר ווי-לען זיי נישט אויסנוצען פאר זיך. מיר ווילען נור לעבען בשלום צווישען זיי און מיט זיי. מיר ווילען נאר צוזאמענטרען די סעמיטישע פריינדשאפט און אויפבויען אן אלטע קולטור, וואס קאן געבען פרוכט פאר דער גאנצער קולטור-עלער וועלט.

מיר ווילען און ענגלאנד געפונען פריינד פאר אונז אודעע.

מען קאן בעקומען פריינד אויף דער באזיס פון דער נייער פאליטיק, ווייל עס איז סוף כל סוף נישט געגען ענגלאנד, נאר פאר. און מען דארף נישט אפליינען אויף שפעטער, נאר מען דארף שוין אנ-הויבען. אבער מען דארף מיט די ארא-בער רעדען אפען.. נישט חנפה'נען זיי

א לא „ברית שלום“. דאס איז פאר זיי קיין טובה נישט. מען דארף זיי אנווייזען אויף זייער לעצטע פיר הונדערט יאהר גע-שיכטע אין דער וועלט און אויף זייערע לעצטע צעהן יאהר אין דער היים. עס איז פון אייך שנים. זייער בעפרייאונג קאן נישט קומען דורך חניפה, נור דורך שנייידענדער, עהרליכער קריטיק. און דער-בעי נישט יוצא זיין מיט קריטיק, נאר מאכען אן ערליכען אנבאט צו העלפען אויפבויען די אראבישע נאציע, דורך אנשלוס מיט'ן יודישען פאלק, וואס זיצט אין זיין לאנד ארץ ישראל, און אויך דורך א סעמיטישען פערבאנד, וואס וועט אונזער און זייער פאלק, אונזער און זייער ראסע שאפען גרויס אנזעהן און פיל איינפלוס.

פון דער סדרה

(ענדע פון זייט 8)

דער? אבער באמת זענען פארהאן פיל ברידער, וואס בנוגע זייער דעות זענען זיי דערווייטערט איינער פונ'ם אנדערן, בעת פרעמדע מענשען האבען זיי ליב אהבת נפשי. (אור החיים)

* * *

צו שבת פרשת פרה

באת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה. די גמרא זאגט, אז אייגענטליך האט מען געברויכט צו לייענען פרשת החודש פאר פרשת הפרה, נאר פארוואס לייענט מען פרשת הפרה פריהער, ווייל אין איהר איז פארהאן די טהרה פון ישראל. די כונה איז, אז אין דער צייט, ווען דאס בית המקדש שטערט נישט, איז דאס לייענען די פרשה פון קרבנות אזוי גוט, ווי מען וואלט מקריב געווען די קרבנות, אזוי אויך איז דאס לייענען די פרשה פון פרה אדומה אזוי אונז מטהר, מיט א גייסטיגער ריינקייט. פונקט ווי די פרה אדומה האט אמאל מטהר געווען, לכבוד דעם קומענדען רול. אט דאס איז מרומז אין פסוק: „זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר“, ד.ה. אז ס'וועט זיין אמאל א צייט, ווען ס'וועט גענוג זיין דאס בלויזע זאגען, דהיינו, דעמאלט ווען ס'בית המקדש וועט נישט עקזיסטירען. (דער קאזשניצער מגיד)

גיטעלע פאהרט נאך א דאקטאר

(ענדע פון זייט 7)

הען-יאהר א גערעטעניש, יונה מילגער איז געוועזען און האט געבאטען פיר מיט צעהן, — זאל מען אפגעבען?

— מ'דארף אפגעבען!

— גוטעלע, די „ואלוליא“ האט אנ-געהויבען געבען וועגן מולך. זי איז אין לייב לעבט שאצען איהר זעקס און א האלבען פוד, — זאל מען זי פערקויפען?

— ניין, א שאף, א יונגע פרה, זאל זי נאך בלייבען.

— גוטעלע, די דאלנקע, וואס הונ-טער'ן יארטען איז געוואקסען צווויי יאהר אונטער קארטאפעל, אפשר זאל מען הען-יאהר דורכווארפען, א ביסעל נערש-טען און איבער א יאהר זי גוט אייסמוס טינגען, וועט זיין אויף גרונם

— איך ווייס, מ'קאן ארייבווארפען א ביסעל גערשטען, נא-וואס נישט? די פאראפקעס האבען פאר איהר אפ-שיי אין, אז זי געהט ארטן און דער אבארע פערשעהמט זיך דער פאסטוך... פערשעהמט זיך די קסעניע... וועט זיך קסעניע צום מעלקען און דער פאסטוך לאפט זיך כלומר'שט צוגינדען א בהמה פונקט ווי זי וואלט געווען שלעכט גע-פינדען.

וי מוט אליין אליין איז שטיל. זי דאס פינגער, אז מ'העלפט איהר... זי האט אינגעהאדעוועט א בחור מיט רויטע באקען און אז דער טאטע קומט און שמאט ארטען, רעדט ער מיט דער מינה מען נאר פון איהר, אליין פון איהר, ער ווייסט גארנישט, וואס ער וועט מיין, ווען נאך וועט איהר צושיקען יענעם אמת'ן זיווג...

פלוצלינג האט זי פון דער ווייטענס דערזעהן דעם געלקען שפיין פון שטאט - סליימער און איהרע בליקען זענען צו-ריק ארויפגעפאלען אויף באזולים בריימע פליצען מיט דער גרויער טערמינע. זי האט זיך דערמאנט, וואנדין זי פאהרט.. און עס איז איהר מאדנע ווען געווארען, א הרפה און א בעלבודיגונג:

..זי, די אונזעריגע טאלמנר בעט א'ף דער מאמע'ס טויט..

עס זענען ארויסגעשווימען אין דורכ-גע-אנגען פאר איהר אלע, מיט וואס זי האט ווען עס איז געזונדיגט געגען דער מאמען. זי געדענקט, ווי אומגעמאל, ווען די מאמע איז נאך ארומגעגאנגען מיט'ן הויכען בויך און בלויע אנגעשוואלענע ליפען, האט זי זיך פערמאכט און אלי-קער, האט אונטערגעלייגט א קליינע קני-שעלע אויפ'ן בויך, פערריסען דעם קאפ אויף הינטען און זיך געוואלט פארשטעל-לען טראגעדיג. לאנג איז זי אזוי ארומ-געגאנגען — קיינער איז נישט געזען אין שטוב, זי האט זיך אליין פערריבט און שפיגעל און זיך געקרומט זי זאל האבען מערר עהנליכקייט צו דער מא-מען. זי האט זיך שוין אוועקגעזעצט, ארויפגעלייגט די הענד אויפ'ן בייך און זיך פארגעשטעלט, אז זי האט שוין חתונה געהאט, זי האט א מאן. ווי הייסט דער מאן? טעוול, הייסט ער, — די מומע און שטאט האט א יונגעל, איהרס א ראוועסניק, הייסט ער טעוול — זיי וואוינען אין שטאט און האבען א קראם. די קרעמערקע איז זי, נאר ווייל זי איז ערשט אין אכטען חודש און פיהלט זיך שוואך — שטעהט ער אין קראם און קומט צו קויפען אלע ווייבער זעהען, וואס זי מאכט, און בעט זיך ביי איהר: זעה, גוטעלע, נעם עפעס א דערקוויקונג — א ביסעלע אטנגעמאכטס, א קאפ מאליניא-ווען סאק...

זי האט זיך ערשט געשעהמט, פאר זיך אליין געשעהמט. עס האט איהר ארומגעגומען א פערדרוס און א יועהטאג. ביז צום וויינען. אין באלד איז דער פער-דרוס אויסגעוואקסען און א שרעק: נאט ווייסט, וואס דארט אין דער היים קומט פאר. זי האט זיך האסטיג פון ארט אויפ-געכאפט, איז צוגעפאלען צו באזיל'ן און האט איהם ביים גראבען ארבעל פון דער סערמיגע געוועקט, געריסען ווי א משוגע-נע: „באזיל, העי באזיל! סקאזשי א כאזיאיקא שמשע זשיע?“ *)

זי האט דעם קאפ פערווארפען צו איהם אויף דער סערמיגע און אויסגע-בראכען אין א גרויס געוויין...

באזיל האט גארנישט געענטפערט. ער האט גאר פאר זיך שטילערהייט געמורמעלט:

„א בובא יא זנאיו, א בוג זנאיע, א בובא יא זנאיו“ **) און האט זיך גע-צלמ'ט.

ער האט מיט א סך מיטלייד און פער-דרוס געקוקט אויף דער יונגער באזא-קע. אט ווי לאנג איז, אז ער האט איהר געהאלטען אויפ'ן האנט, ווי לאנג איז, אז די מאמע איהרע איז אהער געקומען: „מאקא הארנא, מאקא ביעלא“ ***) — האבען די הויקעס געדערט אין הויף, און ערשט וועט ער איהר אפפיהרען שטאט, אזוי ווי ער האט אפגעפיהרט דעם אל-מען כאזיאאן און כאזיאיקע, אהין פון וואנען מ'קומט שוין מערר נישט צוריק..

א בובא יא זנאיו, כאזיאיטשקא, א בוג זנאיע, א בובא יא זנאיו“...

דאס הארץ האט איהם שלעכט גע-זאגט, אבער וואס קאן ער זאגען דעם קינד...

---

*) זאג, לעבט נאך די בעל-הבית'טע?

**) צו ווייס איך, גאט ווייסט — צו ווייס איך.

***) אזא שעהנע, אזא ווייסע.

——=0§0=——

די וויכטיגסטע העברעאישע מאנוסקריפטען

(ענדע פון זייט 5)

טער'ן טיטול „דער מאן-רוף“ בעדויערט וואס יודישע געלעהרטע האבען נישט קיין פרעסע צוטריט צו דער וואטיקאנישער ביבליאטעק און צו איהרע גרויסע זאמ-לונגען פון בעזונדערע יודישען אינטע-רעס.

זינט פראפ. צונצ'ס „מאן-רוף“ זענען פארביי 75 יאהר. א דאנק דער ווימעג-שאפטליכער, מיהזאמער ארבייט פון פראפעסאר פריימאן וועלען איצט די אלצע יודישע ביכער-אוצרות פון וואטי-קאן און זיינע יודישע כתבי-יד'ן בעקאנט ווערען דער יודישער און אלגעמיינער וועלט.

מיט דער גענויער, לאנגיעהריגער פאר-שונג פון די וואטיקאנישע יודישע כתבים און מיט'ן שאפען פון זיין קאטאלאג האט זיך פראפ. פריימאן באמת גרויסע פערדינסטען ערווארבען לגבי דער ווי-סענשאפט און דעם יודישען פאלק.

(יטא)

——=0§0=——

מעבעל — גרעסטער, עלעגאנטסטער אבער דער ביליגסטער אויסוואהל פון שלאף-צימער, עס-צימער, קאבינעטען, ווי אויך איינצעלנע שטיק אויף די בעסטע בעדינגונגען, צו די ביליגסטע פרייזען — I. NASIELSKI 9 פיעטרקאווער 9 — טעלעפאן נומער 147 09 — איך עמפעהלע די שענסטע — אנקוקען מיין געשעפט אן קויפצוואנג.

צוליב דעם קריזיס זענען די פרייזען ערמעסיגט פון 25 ביז 50 פראצ.

א בשורה טובה

פאר עלטערן, וואס זייערע קינדער לערנען אין פאושעכנא שולען.

די לייטונג פון בעוואוסטען ארטאדאקסישען נאכמיטאג-חדר פאר קינדער, וואס לערנען אין פאושעכנע שולען, מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען עברי, חומש, רש"י, תנ"ך משניות, גמרא א פערגרעסערטער קורס פאר העברעאיש (רעדען און שרייבען) אויך יודישע בריוו-ועלבסט צוזאמענשטעלען. צוליב'ן קריזיס הנחה-פרייז

פלאץ וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6

קווער אפיצינע, איינשרייבען קען מען זיך טעגליך פון 2 ביז 7 אווענד.

די לאנג - עקזיסטירענדע מעבעל - פאבריק פון M. ORENBUCH i S-ka Łódź, Północna 31 (רוג סאלנא)

ארבייט אויס לוקסוס-מעבעל פון פיינסטען האלץ און בעזיצט שטענדיג אויף לאגער פערשידענע מעבעל-שטיק צו קאנקורענץ-פרייזען! קומט און איבערצייגט אייך! די פירמע עקזיסטירט פון 1896 יאהר

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA „FERRUM“ Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN. Łódź, ul. Kilińskiego № 121. Telefon 218-20 WYKONYWA SZYBKO, DOKŁADNIE I PO CENACH BARDZO UMIARKOWANYCH. Wszelkie odlewy z szarego żelaza podług własnych lub nadesłanych modeli i rysunków. Wszelką mechaniczną obróbkę metali.

דאמען-שניידער H. BEK צעגעלניאנא 5. פ. 2-טער שטאק ט. 118-92 צוריקגעקומען פון פאריז און פיהרט אויס בעשטעלונגען אויפ'ן פריהלינגס סעזאן לויט די לעצטע פאריזער מאדעלען צו צוגענגליכע פרייזען. ספעציאליטעט פוטער-ארבייט.

קינא ZACHĘTA זגיערזשער-גאס 26. היינט און ווייטערע טעג גרויסער דאפעלט פראגראם — I — מעכטיגע דראמע די פרוי וואס וועט דיך קיינמאל נישט פערגעסען הויפטראלן: Iwan Petrowicz i Lil Dagover — II — זעהר פרעהליכע קאמעדיע א. נ. „דער בונט פון קאוואלירען“ אין דער הויפט-ראל: Zygfryd Arno דער נאהנסטער פראגראם: „טראיקא“ אויסגעצייכנט. ארקעסטער אונטער לייטונג פון י. סטעפאנסקי אנפאנג פון די סעאנסען אין די וואכען טעג 4 א זייגער נאכ-מיטאג. — שבת, זונטאג, און חגאות 12 א זייגער פארמיטאג. פרייזען ערמעסיגט. דער זאל איז גוט געהייצט.

מעבעל-פאבריק — פון — Leon Salamonowicz 66 PIŁSUDSKIEGO 66 tel. 134-25 עמפעהלט: לוקסוס-עס-צימער, שלאף-צימער, קאבינעטען, אויך מאדערנע קוכען- און קארידאר-איינריכטונגען. צו קאנקורענץ-פרייזען

צו אלע הויז-בעזיצער! א לאנג-יעהריגער הויז-פערוואלטער נעמט אן צו פיהרען די הויז-ביכער לויט די נייע פער-ארדנונג אויף אייגענע פעראנטווארטליכקייט. ש. מעלער, אבראמאווסקיעגא 38 רושאנדצע פון הויז. מען קען מיך אויך בעשטעלען בריפליך.

-דער- מלביש ערומים סקווערעווא פעראיין — 15 — מאכט בעקאנט דאס דער פעראיין ערטיילט אומזיסטע מעדיצינישע הילף פאר אונפערמעגליכע דער סעקרעטאריאט גיט צעטלעך צום דאקטאר פון 10 ביז 12 און פון 4 ביז 7 נאך טעגליך די פערוואלטונג

Dr. med. IGNACY MARGOLIS אויגען-ארצט האט זיך איבערגעצויגען אויף אל. קאשטשושקי 9 — טעל. 165-61 נעמט אן פון 1—2 און 5—7

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך, אז תשכן בטח ושאנן, כי הלך בתום ילך בטח ומעקש דרכיו יודע איבער דעם זאלסטו נאר קומען אין ביורא פון ד. מאנעלא וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף פיעטריקאווער 17, לינקע אפיציגע פארטער, טעל. 124-95 ניט עס ווערט פינקטליך ערלעדיגט, געווי-סענהאפט געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילנע, קארנע האנדלאוע, אפעלאציעס, דעוואלאציעס, קלאוזולעס זאבעזפיעטשעניע אויף אלע שטייער אין פוילען, וועגען דירות און אורושאנד רעזיגנאציע. ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען. בעמ.: קלאוזולעס און זאבעזפיע-טשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט אין משך פון 24 שעה. מיט אכטונג ד. מאנעלא, פיעטריקאווער 17, 1-טער הויף

מעבעל מאדערן, גאנצע — איינריכטונג — מעבעל ווי אויך ענצעלנע געגענשטענדע פון אייגענער אויסארבייטונג זאווי עמטליכע טאפעציר-אויסארבייטונגען אויף גינסטיגע בעדינ-גונגען און לאנג-יעהריגע גאראנטיעס. — עמפפעהלט — I. Dreispiel, Al. Kościuszki — róg Andrzeja — 36

וויכטיג פאר דאמען! נאר פאר 2.50 זל. מאכע איך די עלעגאנטסטע דאמען-היטע נאך דער לעצטער פאריזער מאדע און די עלטעסטע היטע איבערגאר-בייטע איך אויף גענצליך ניי. געדענקט דעם אדרעס: 23 זאוואדזקא 23 אין הויף, 2-טען איינגאנג, לינקס פארטער. בעמ.: נייע היטען די לעצטע נייהייטען אין פיינער אויס-פערטיגונג — 50 פראצ. ביליגער ווי איבעראל „TOLA“

ŁCRADNIA WENEROLOGICZNA פון דאקטוירים ספעציאליסטען זאוואדזקא 1. נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא'אנישע און נערוועז-קראנקהייטען. קווארץ לאמפ-עלעקטרישער הייל-קאבינעטס-בעהאנדלונג טעטיג פון 8 א זייגער פריה ביז 9 אווענד זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג בעזונדערע ווארטע צימער פאר פרויען וויזיט 3 זלאטע

דאמען-סאקעוועס פון אלטע פילץ-היטען אינט אהנערשיר מגנער אדער דאמען-היט, מאך איך די שענסטע פא-סאנס סאקעוועס אין פיינסטער אויס-פיהרונג צו שפאט ביליגע פרייזען.

טוך- און קארט-לאגער Sz Maroko, Łódź נאוואמיעסקא 2 פראנט 1 שטאק טעל. 119-48 עמפפעהלט צום פריהלינג און זומער-סעזאן א גרויסען אויס-וואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען און מענער שטאפן.

ליעזט דעם „לאדזשער טאגעבלאט“

מעבעל

אויפן פאַר-יום-טוב-סעזאָן איז די פירמע פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון שלאָף צימער, עס-צימער, קינדער צימער א.א.וו. קאָמפּלעטע איינריכטונגען, ווי אויך איינצעלנע שטיק מעבעל

די פרייזען זענען רעדוצירט אויף 50% אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט די גרעסטע און רעעלסטע מעבעל פירמע אין לאָדז

מעבעל

קומט און איבערצייגט אייך

MARKOWICZ i NASIELSKI PIOTRKOWSKA 6

פאַבריק: POŁUDNIOWA 10 tel. 149-71

קומט און איבערצייגט אייך

קלאַנג-פילם

Grand-Kino

אנהויב פון די סעאַנסען 4 נ"מ, שבת, זונטאג און חגאות 1 א זייגער מיטאג. לעצטער סעאַנס 10.15 א זייגער אָוו.

היינט און טעגליך דער יום-טוב פון דער פּוילישער קלאַנג-קינעמאַטאָגראַפיע. דאָס מעכטיגסטע קונסט-ווערק פון דער לאַנד-פּראָדוקציע אין 1931.

דער ווינט פון ים

לויט די מאָטיוון פון סטעפאַן זשעראָמסקי. בעאַרבייט דורך וולאַדיסלאַוו שעראַשעווסקי — און אַנאַטאָל שטערן —

מיטרייסענדע דראַמע פון צוויי ברידער-אַביצירען אויף א אונטער-וואַסער שיף, וועלכע קעמפען פאַר א פרויען-האַרץ

אין די הויפּט-ראָלען: מאַריאַ מאַליצקאַ, אַדאַם בראָדזשיש, אויגעניוש באָדאָ און קאזשימיעזש יונאָשא-סטענפּאָווסקי

אויסערן פּראָגראַם: פלאַרעק, די פערל פון די דעדעקטיווען, און איוועקס, דער ריוואַל פון פליישער. אויסערן פּראָגראַם: וועלט-האָקעי-מייסטערשאַפט אין קרעניצ.

פּאַספּאַרטו אין משך פון 10 טעג נישט גילטיג חוץ אַמטליכע (רויטע קאַרטע) פרייזען פון די פּלעצער אויפ'ן ערשטען סעאַנס פון 1 זל. אויף די פריהמאָרגענס 75 גראָשן און 1 זלאָטי

KINO-TEATR „PALACE"

אנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4 נאָכמיטאָג שבת, זונטאָג און חגאות 12 מיטאָג, אויפ'ן ערשטען סעאַנס אַלע פּלעצער צו 50 גראָשען. סימפ. אָרקעסטער פון ה' ל. קאַנטאָר.

היינט און ווייטערע טעג! I. גרויסער דאָפּעלט-פּראָגראַם!

דאָס אויסמיידען פון ליבע

ויהרענדע דראַמע פון דער ליבע פון א רייצענד מעדעל פון לונא-פּאַרק אין די הויפּט-ראָלען: די רייצענדע און ראַכיגע Jenny Jugo און דער יונגער, צויבערנדער שעהנער איטאַליענער Enrico Benfer

II. **געה נישט אַוועק פון מיר**

לוסטיגע און שטאַרק נעוומות'דיגע איבערלעבענישען פון לעבען פון „פּאַר-פּעלקער אויף פּראַבע". אין די הויפּט-ראָלען: דער שעהנער העלד פון „ריא-ריטא" John Boles און די שעהנע Leatrice Joy

---

היינט און ווייטערע טעג! גרויסע סענסאַציאָנעלע דראַמע

„די נקמה פון אינדיאַנער"

נאָך נישט געזעהענע קאָווביי-דראַמע און קאַמפען מיט אינדיאַנער אין דער הויפּט-ראָלע דער קאָוובאָי-מייסטער

Cordon Cliwford

אויסערדעם א נאָכפּראָגראַם

KINO TEATR CZARY

אנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4 נאָכמיטאָג, שבת, זונטאָג און חגאות 12 מיטאָג אויפ'ן ערשטען סעאַנס אַלע פּלעצער 50 גראָשען.

KINO-TEATR **SPÓŁDZIELNI** Sienkiewicza 40.

אנהויב פון די סעאַנסן 4 א זייגער נאָכמיטאָג, שבת, זונטאָג און חגאות 2 נאָכמ. לעצטער סעאַנס 10 אָוו. אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען די פרייזען פון אַלע פּלעצער צו 60 גראָשען.

היינט און טעגליך! צום ערשטען מאָל אין לאָדז! מעכטיגע דראַמע לויט דער בעקאַנטער ערציילונג פון Saapar

נאַכט פון איינדרוקען

אין די הויפּט-ראָלען **Ronald Colman, Joan Benet**

BULDOG DRUMOND

נעכסטער פּראָגראַם: „וואַהנזין" מיט נינאַ מאַנעס און לאַרס האַנסען

קירצליך: „Król Królów"

Dr med. **J. LUBICZ** Chirurg-Oretped

ספּעציאַליסט פון ביינער- און געלענקע-קראַנקהייטען פערקרימונגען פון פּליצעס און גלידער, ווי אויך פון גלידער שווינדזוכט.

נאַרוטאָוויטשאַ 28 — טעל. 183-17, נעמט אָן פון 2 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

Dr med. **Nunberg** כירורג

האָט זיך איבערגעצויגען קיין לאָדז.

אָרדינירט פון 4—6 נאָכמ.

פּעטריקאָווער 86 טעלעפאָן 138-27

נאָך די עמפּאַנגס-שעה'ן טעל. 211-89

בעשאַנקען מיט פיל גאָלדענע מעדאַלן

מיר האָבען געבראַכט אין בעטריב די נייעסטע אינסטאַלאַציעס, וואָס זענען דאָס לעצטע וואָרט פון דער טעכניק, א דאַנק וואָס

מיר האָבען ערמעסיגט די פּרייזען

פון כעמישע וואַשע ביז

50%

יעצט		יעצט	
הערען-אַנציגער	8 זל.	דאַמען-מאַנטלען פון 7—8	זל
הערען-מאַנטלען	8 „	וואָל-קליידער	4—8 „
דאַמען-קאָסטיומען	8 „	זיידענע קליידער	6—9 „

פּאַר'ן פּליסירען פון דאַמען-קליידער ענטשפּרעכענדער צושלאַג.

כעמישע ריינינגונגס-אַנשטאַלטען און פאַרבערייי

JAN CEBULA

Łódź Piotrkowska 116 — Telefon 129-75

Słuchawki, detektory, głośniki, aparaty odbiorcze oraz części radjo-elektrotechniczne poleca

Inż. Juljusz Hamer

6-go Sierpnia 1, telefon 188-58

Uwaga: ładowanie akumulatorów.

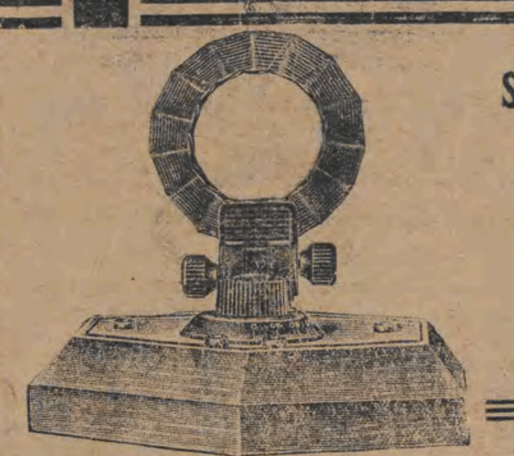

מעבעל

אין גרויסען אויסוואהל צו קאָנקורענץ-פּרייזען נאָר ביי מ. פלאָמאָוויטש, פּעטריקאָווער 145, אין הויף. בעקוועמע צאָהלונגס-בעדינגונגען.

אכ'ט'ונג מצה-בעקער

פערשידענע מצה-רעדלעך צו בעקומען ביים שלאָסער בערעסטיצקי וואָלבאָרסקאַ 10 ישראל גאָס

א פעהיגער יונגערמאַן!

צו גייסטיגע און פיזישע אַרבייט זוכט א פּאַס-טען פאַר א קליינעם געהאַלט. גוטע רעפערענ-צען. אַדרעסען אָפּצוגעבען אין אַדמיניסטראַציע פאַר „א פעהיגען". 886

ס'איז ערעפענט געוואָרען

אויגען-קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פּעטריקאָווער 90 טעל. 221-72

נעמט אָן שטענדיגע אויגען-קראַנקע (צוועקס אָפּעראַציע א.א.וו.) ווי אויך אַמבולאַטאָרישע פון 9—1 און פון 4—7.30 אָוונט.

בוכהאַלטעריע

איינפאַכע און דאָפּעלטע (איטאַליענישע און אַמעריקאַנישע)

אויך מאַשין-שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאַר 30 זל. בלויז מאַשין-שרייבען אין משך פון 3 וואָכען נור 6 זל. קילינסקיעגאָ 50 קוואַר אָפּיצינע 1-טער שטאָק מיר ערטיילען אויך קאָרעספּאָנדענץ, האַנדעלס אַריטמעטיק און סטענאָגראַפיע.

אינלענדישע פאַבריק פון שנעל-שלעסער

„REOR"

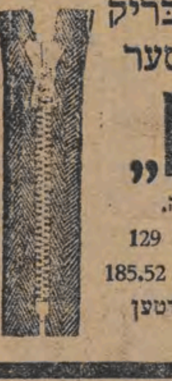

אַקצ. געז. מיט ב. ה. לאָדז, לימאַנאָווסקיעגאָ 129 (אַלעקסאַנדראָווסקאַ) טעל. 185.52 פּראָספּעקטען און אָפּערטען אויף פערלאַנג.

ענטשולדיגונג.

איך בעט ענטשולדיגונג ביי ה' וואָלף פייער פאַר דער בעליידיגונג. איך ציה צוריק מיינע ווערטער. מיט אַכטונג י. קליין.

אויספערקויף

פון פערשידענע האַנד-מאַלערייי-בילדער די גרויס צו 2.50 אויף 1.50 מעטער די לענג און קלענערע היסטאָרישע בילדער אויך „ווידאָקען" צו מעסיגע פּרייזען אַדרעס: קעלבאַך-גאַס 3 אַלעקסאַנדער 21 דאָס ערשטע הויז פון קעל-באַך-גאַס פּראָנט 1-טער שטאָק.

א שטוב

אין צענטרום פון שטאָט פון זאָפאָרט איבער-צוגעבען צו ערפאַהרען 11-טען ליסטאָפּאַד 3 (קאָנסטאַנטינער) וואוינונג 40.

טליתים-פאַבריק

אויסאַרבייטונג פון וואָלענע, האַלב-וואָלענע זיידענע טליתים כמו טערקישע, יאַראָסלאַוער און קאַלאָמעצער, ווי אויך אויסלענדישע, טליתים קטנים הורט און דעטייל מיט אויספּערטיגונג, אויך גאַרטלען, שפּאַניעס און ציצית. צו בעקומען ביליגער ווי איבעראַל ביי

א. ה. ציטרינאָווסקי,

קאַמיענאַ 1, אין צווייטען טויער פּאַרטער.

בעמערקונג: ס'ווערען אויך אָנגענומען אַלע טליתים צו וואַשען.

שייטלען

ביי מיר בעקומט מען גרייטע און בעשטעלטע שייטלען ביליג ווי אויך קעמען קאַמיענאַ 1, 2-טען טויער, 2-טער שטאָק פּראָנט וויסקאָהל.

אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם בצדק כל אמרי פי ואין בהם נפתל ועקש

אויב איהר ווילט ערלעדיגען אייערע אָנ-געוועהטאָגטע ענינים זאָלסטו קומען צו לויפען אין דעם ביוראָ

פּעטריקאָווער 17

2-טער הויף פּאַרטער

דורכגאַנג זאַכאָדניאַ 52, טעל. 148-79, וואו ס'ווערט ערלעדיגט און געשריבען אַלערליי ריטעס, קלויזולעס און זאַ-הלונגספּעטישעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען איז משך פון 24 שעה. אָפּצ-לאַציעס, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַטיעס, רע-קורסען וועגען שטייער, ווי אויך אין קאַ-מיסאַריאַט-זשאַנדע, ווערטער-איבערזאַ אויף גאַנץ פּוילען און גאַליציען ווערען פּינקטליך און געוויסענהאַפט ערלעדיגט צו די ביליגסטע פּרייזען, שותפות-אַקטען, סטאַטוטען, איבערזעצונג אינטערציוניעס, אַקטען, דאַראָוויזנעס אַלערליי ספּראַוועס ווערען אָנגענומען אַדורכצופיהרען, עוועג-טועל מיט אַנ'ד וואָקאַט.

די איינציגע טאָכטער פון ישראל מאַנעלאַ

2-טער הויף פּאַרטער, דורכגאַנג זאַכאָדניאַ 52, טעל. 148-79.

בעמ.: דאָס ניי „געבאַקענע" מאַנעלאַ-ביוראָ אויפ'ן ערשטען הויף האָט נישט קיין שום שייכות מיט'ן לאַנג-עקזיסטירענדען ביוראָ, וואָס געפינט זיך

אין צווייטען הויף פּאַרטער

טעלעפאָן 148-79

נור אין די בעוואוסטע פירמע פון אייזען-מעבעל-פאַבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁODZ

פאַבריק לאַגער: נאַרוטאָוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 70-137 (עקזיסטירט 1896)

איז: א מביליגסטע מבעסטע מבעקוועמסטע

און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאַל-בעטען, מאַטראַצן אַלערלייט

קינדער-וועגעלעך

אין גרעסטען אויסוואַהל.—

פעלד-בעטען, האָלצענע און מעטאַלענע א. ד. גל.

בעדייטענד נידריגע פּרייזען

בעמערקונג: ספּעציעלע רעפּעראַטור-אַנשטאַלט פאַר בעטען און קינדער-וועגעלעך.

דער שליסעל צום ערפאָלג איז אַ'אַנאָנס אין „לאָדזשער טאָגעבלאַט"

א קוואַליפיצירטער לערער

לערנט פּויליש אין וואָרט און שריפט, ליטעראַטור לעקציעס פאַר אַנאַלפאַבעטען

ביליג פּרייזען. נאַרוטאָוויטשאַ 3 וו. 14 פר. 3. שט.

Dr Ludwik Wolf

היילונג מיט שטראָם פון א הויכע פרעקווענץ Orig. Dr. Zeileiss

Warszawa Wspólna 54 m. 10 tel. 669-39

Nowootworzona Fabryka **listew do ram i tapet** oraz oprawa obrazów

CH. WORTSMAN

Łódź Kilinskiego 87.

א לאָקאַל

בעשטעהענד פון א געוועלב מיט איינריכטונג און א צימער אין הויף פּאַרטער, פּאַסענד אויך פאַר א וואוינונג פון זאָפאָרט צו פערמיטען. צו ערפאַהרען צעגעלניאַנאַ 38 ביים סטרוזש.

Drukarnia: S. i M. Hamburskich w Łodzi Piotrkowska